

**SOSIAALIALAN MIESTYÖNTEKIJÖIDEN ELÄMÄNKOKONAISUUS -
YSTÄVYYSSUHTEITA, TYÖTÄ JA PERHE-ELÄMÄÄ**

Osmo Jurvanen

**yhteiskuntapolitiikka
helmikuu 2000
Jyväskylän yliopisto
70 s. + 2 liit.**

PRO GRADU -TUTKIELMAN SELOSTE:

Sosiaalialan miestyöntekijöiden elämänkokonaisuuden logiikka -
teemahaastatteluja ystävyys-suhteista, työstä ja perhe-elämästä

Osmo Jurvanen

yhteiskuntapolitiikka
helmikuu 2000
Jyväskylän yliopisto
70 s. + 2 liit.

Tutkielman kohteena ovat naisvaltaisella ja feminiinisellä sosiaalialalla pienenä vähemmistönä työskentelevät suomalaiset miehet ja heidän elämänsä. Tarkoituksena on löytää tapa, jolla nämä miehet yhdistävät elämän eri osa-alueiden mieheyden kokemuksensa yhdeksi mielekkääksi kokonaisuudeksi. Tutkittava ilmiö ei ole merkittävästi muuttunut 1990-luvun aikana.

Tieteellisenä viitekehyksenä on käytetty pohjoismaista naistutkimusta suomalaisen yhteiskunnan sukupuolijärjestelmän historiallisten muutosten osalta, suomalaista ja anglosaksista tutkimusta sukupuolenmukaisen työelämän erottelujen osalta ja lähinnä suomalaista sukupuolitutkimusta sosiaalialan osalta. Suomalaista ja anglosaksista miestutkimusta on käytetty koko tutkielman ajan.

Tutkielma pohjautuu vuonna 1995 11 keskisuomalaiselta sosiaalialalla työskentelevältä ja alan ammattiyhdistykseen kuuluvalta mieheltä kerättyyn empiiriseen teemahaastatteluaineistoon. Näissä haastatteluissa käytiin keskeisesti läpi työ- ja perhe-elämän sekä kaveruus- ja ystävyys-suhteiden teemat ja lyhyemmin lapsuudenperheen ja oman mieheyden teemoja.

Analyysimetodina on käytetty abduktiivisen päättelyn ja ideografisuuden yhdistelmää, jossa aineistona käytettävistä miesten haastatteluista ei varsinaisesti etsitä erilaisia sosiaalialan miestyyppejä, vaan niitä tutkitaan tämän ilmiön kokonaisuutta eri näkökulmista valottavina tekijöinä.

Teoreettisesti ilmiötä jäsentävinä käsitteinä on käytetty naistutkimuksen kehittämän sukupuolijärjestelmän käsitteen hierarkian ja eron periaatteita. Lisäksi on käytetty sukupuolenmukaiseen erotteluun perustuvaa jakoa julkiseen ja yksityiseen. Subjektiivisen elämänkokonaisuuden käsite toimii ilmiötä enemmän haastateltujen miesten näkökulmasta kokoavana välineenä.

Ilmiötä tulkitsevinä johtopäätöksinä todetaan sosiaalialalla työskentelevien miesten muuttavan heitä yhdistävän, mutta subjektiivisen tiedostamattomankin logiikkansa mukaisesti käyttäytymistään luonteestaan ja tilanteesta riippuen maskuliinisemmaksi tai feminiinisemmäksi. Tämä siitä syystä, että he voisivat kokea mieheytensä mielekkääksi kokonaisuudeksi naisvaltaisen työn, tyytyväisen perhe-elämän ja miespuolisilta ystäviltaan yleensä enemmän työlleen ja mieheydelleen kaipaamansa tuen keskellä. Naisvaltaisen alan työ muuttaa miehellä hänen elämänkokonaisuutensa sukupuolista rakentumista erityisesti suhteessa toisiin miehiin.

AVAINSANAT: maskuliinisuus, sosiaaliala, työelämä,
ystävyyssuhteet, elämänkokonaisuus

SISÄLLYSLUETTELO:

1. JOHDANTO	s. 1
2. TOOREETTINEN VIITEKEHYS	s. 2
2.1. SUOMALAISEN YHTEISKUNNAN SUKUPUOLIJÄRJESTELMÄN MUUTOKSET	s. 2
2.2. TYÖELÄMÄN SUKUPUOLISTAVAT RAKENTEET	s. 9
2.3. MIESTEN SIIRTYMINEN NAISVALTAISILLE ALOILLE	s. 14
2.4. SOSIAALIALAN TOIMINTAPERIAATTEET	s. 17
3. TEEMAHAASTATTELUT AINEISTONA	s. 19
4. IDEOGRAFINEN ANALYYSIMETODI	s. 22
5. KVALITATIIVINEN TUTKIMUSTEHTÄVÄ	s. 25
6. SOSIAALIALAN MIESTYÖNTEKIJÖIDEN ELÄMÄ	s. 26
6.1. SOSIAALIALALLE PÄÄTYMINEN	s. 26
6.2. TYÖMAAILMAN SUKUPUOLINEUTRAALISUUS	s. 30
6.2.1. Miehet sosiaalialan työssä	s. 30
6.2.2. Sukupuolen merkitys työssä	s. 32
6.3. TYYTYVÄISYYS PERHE-ELÄMÄÄN	s. 37
6.4. YSTÄVYYSSUHTEIDEN MERKITYKSELLISYYS	s. 41
6.4.1. Miesten kaverit	s. 41
6.4.2. Naispuoliset ystävät	s. 45
6.4.3. Läheisimmät miestenväliset ystävyssuhteet	s. 46
6.4.4. Sukupuolen merkitys ystävyssuhteissa	s. 50
6.5. MIEHINEN IDENTITEETTI	s. 52
7. SOSIAALIALAN MIESTYÖNTEKIJÖIDEN ELÄMÄNKOKONAISUUDEN SUKUPUOLISUUDEN LOGIIKAN TOOREETTINEN TULKINTA	s. 55

8. JATKOKESKUSTELUA

s. 63

LÄHDELUETTELO

s. 66

LIITTEET

s. 71

1. JOHDANTO

Kun ihmislapsi on syntynyt, tai nykyään jo silloin, kun hänestä on kohdussa sikiönä otettu ultraäänikuva, niin häntä koskevista kahdesta ensimmäisestä kysymyksestä toinen koskee melko varmasti hänen sukupuoltaan ja toinen luultavimmin hänen terveyttään. Lapsi saa myös nimensä sukupuolensa mukaan, ainakin länsimaissa.

Useimmiten vanhempinsa isänmaassa asuessaan lapsi syntymästään lähtien alkaa omaksumaan äidinkieltään ja sen kautta vanhempinsa ja kansansa kulttuuria. Nämä käsitteet äidinkieli ja isänmaa eivät varmaankaan arkikäytössä herätä mitään sukupuolisia ajatuksia, mutta tuskin ne ovat sen suhteen täysin merkityksettömiäkään. Äidinkieli viittaa yleisesti naisten sosiaalisiin suhteisiin ja nimenomaisesti valtaosin äidin varhaislapsuudessa välittämään kielen ja kommunikaation oppimiseen. Isänmaa puolestaan viittaa materiaaliseen alueeseen ja sen omistamiseen.

Kun miehiä on yleisellä tasolla kriittisesti tutkittu jo jonkin verran, on huomio nyttemmin hajautunut tutkimaan miehiä ja maskuliinisuuksia esimerkiksi vaikeasti analysoitavan miessukupuolen ylempiarvoisen valtasuhteen, mutta myös seksuaalisuuden, sosiaalisten roolien ja suhteiden sekä työelämän näkökulmasta. Miesten keskinäisten erojen tutkimus on noussut mielenkiinnon kohteeksi (Sipilä 1992, 23-24), kun marginaalisuuksista on haluttu etsiä muutoksen mahdollisuuksia vallitseville sukupuolenmukaisille kahtiajaotteluille.

Seksuaalisuuden alueelta voisin kertoa konkreettisen esimerkin, joka ilmentää sukupuolten välisen kahtiajaon seksuaalista perustaa yhteiskunnallisissa rakenteissa. Julkisissa tiloissa miehille ja naisille on eri pukuhuoneet. Tarkoituksena lienee, ettei kukaan herättäisi kenessäkään toisessa ihmisessä seksuaalisia haluja. Mikäli tämän logiikan haluttaisiin toteutuvan kaikkien ihmisten kohdalla, niin homoseksuaalinen mies tai nainen ei voisi mennä oman sukupuolensa pukuhuoneeseen, muttei myöskään vastakkaisen sukupuolen pukuhuoneeseen, ettei taas herättäisi heissä mahdollisia seksuaalisia haluja. Niinpä yksi homomies ja -nainen voisivat korkeintaan kahdestaan käyttää samaa pukuhuonetta. Ja biseksuaaliset ihmiset monimutkaistavat tätä tilannetta vielä niin, että he eivät voisi käyttää samaa pukuhuonetta kenenkään toisen kanssa.

Mutta ajatelkaamme marginaalisuutta tavallisemman miehen elämän kautta, jossa työ on yhä keskeinen tekijä myös hänen sukupuoli-identiteettinsä kannalta (Ruohomäki 1992, 48). Miten siis käy niille miehille, jotka ovat joutuneet työttömiksi? Vai olisiko heidän maskuliinisuukselleen vielä uhkaavampaa jopa tietoisesti valita työ naisvaltaiselta feminiiniseltä alalta? Tätä jälkimmäistä vaihtoehtoa ja sen yhteyksiä työn ulkopuoliseen elämään tulen miettimään tässä käsilläolevassa tutkielmassani.

2. TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1. SUOMALAISEN YHTEISKUNNAN SUKUPUOLIJÄRJESTELMÄN MUUTOKSET

Harvaanasuttu Suomi eli pitkään ennen 1800-luvun loppua valtaosin köyhän agraarisessa omavaraistaloudessa. Aviomiehen ja -vaimon välillä vallitsi perheen toimeentulon turvaamiseksi protestanttiseen työetiikkaan perustuva kumppanuus, vaikka sukupuolten välillä olikin selvän konkreettinen ja traditioihin perustuva työnjako. Tämän nykyistä käsitystä laajempaan eletyn kotitalouden sisällä ilmennyt työnjako ei kuitenkaan vielä tuottanut miesten omia, naisista sosiaalisesti erillisiä alueita, sillä ihmisten elämänpiiri oli rajautunut hyvin pitkälle tämän oman kotitalouden ympärille (Rantalaiho 1994, 16-18). Suomalainen omavaraistalous erottui eurooppalaisittain siinä, että se edellytti ankarampien luonnonolosuhteidensa vuoksi naisiltakin suurempaa ja laajempaa työpanosta. Meilläkin vallitsi kaikesta huolimatta se sama yleinen käsitys kuin koko Euroopassa, että naisten koettiin ihmisinä omaavan tiettyjä yleisesti arvostettuja ominaisuuksia vähemmän kuin miesten (Connell 1995, 68).

Tämä heijasti yhteiskunnan *patriarkalisuutta*, joka oli legitimoitu ja rakennettu sen yleisen näkemyksen pohjalle, että miesten "luonnollisena" velvollisuutena oli naisten, vanhusten ja lasten suojeleminen kotitalouden ulkopuolisilta uhkatekijöiltä. Tämän taustalta voi puolestaan löytää miehen ruumiillisen sukupuolen ylemmyyden suhteessa naiseen (emt., 231).

Kyseinen ajatus ilmentää Yvonne Hirdmanin esiintuomaa hierarkian periaatetta, joka sisältyy

naistutkimuksen kehittämään sukupuolijärjestelmän käsitteeseen. *Hierarkia* merkitsee tässä yhteydessä sitä, että miestä ja maskuliinisuutta pidetään aina arvokkaampana kuin naista tai feminiinisyttä. Mies esitetään abstraktin ihmisyyden mallina ja normaaliuden mittana (Rantalaiho 1994, 10-11). Kyse on siis määrällisestä, mutta pysyväksi tarkoitettusta erosta sukupuolten välillä. Tämä ilmiö lienee jollain tasolla ollut olemassa kautta historian useimmissa kulttuureissa.

Sukupuolijärjestelmän käsitteen sukupuolella tarkoitetaan, että ihmiset tuottavat ja uusintavat sukupuolta yksin ja yhdessä hyvin monitasoisesti sosiaalisissa suhteissa, symbolisissa merkityksissä, yhteiskunnallisissa rakenteissa ja yksilöllisissä identiteeteissään. Käsitteen jälkimmäinen puoli on määritelty siten, että järjestelmä on jonkin yleisen logiikkansa varassa toimiva vakaa kokonaisuus sisältäen siitä huolimatta sisäisiä, järjestelmää hitaasti muovaavia ristiriitaisuuksiaan (emt., 10).

Kansallisvaltio syntyi Suomessa varsin myöhään, vasta 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa. Se edellytti pienen ja harvaanasutun maan kielellisesti ja kulttuurisesti yhtenäistä kansalaisuutta, joka yhdisti valtion ja yhteiskunnan lujasti toisiinsa. Yhteiskunnalliset instituutiot eivät siten ehtineet vakiintua miesten yksityisalueeksi. Tällöin päätettiin esimerkiksi hyväksyä yleinen ja yhtäläinen äänioikeus, jonka miehet saivat suhteellisen myöhään, kun taas naiset sitä vastoin ensimmäisinä Euroopassa. Samalla maassamme oli länsimaisen teollisen vallankumouksen seurauksena alkanut hiljalleen teollistuminen. Sen myötä toisaalta tällaisessa kansalaisyhteiskunnassa äitiyteen itsestäänselvästi liitetystä kasvatuksesta sekä normien ja moraalin luomisen ja kontrolloinnin velvollisuuksista eli sosiaalisen uusintamisen alueeseen kuuluvista tehtävistä tuli osin naisten tietoisien toiminnan ansiosta pian myös yhteiskunnallisiksi määriteltyjä, heidän omia, miehistä erillisiä feminiinisiä alueita. Samalla ne päätyivät julkisen hallinnon alaisiksi asioiksi (emt., 19-24; Julkunen 1995a, 22). Yhteiskunnallisesti aktiiviset naiset halusivat tällä selkeällä eron tekemisellään ehkäpä hyvinkin kompensoida edes osaa niistä alistettuina elämisen kokemuksistaan, jotka olivat seurausta miesten sukupolvien ajan kestäneestä ylemmästä hierarkkisesta asemasta, kun se nyt tuli mahdolliseksi. Naisten inhimillinen uusintamistyö sai tavoittelemaansa yhteiskunnallista huomioarvoa ja hyväksyntää tullessaan julkisen alueelle, mutta samanaikaisesti se pysyi erotettuna julkisen alueen tuotannosta ja sai jäädä ikäänkuin suurempaan sisäiseen rauhaan miesten hierarkkiselta alistamiselta. Tätä edesauttoi se, että kun yksityinen oli nimenomaan naisten aluetta, oli sen tuominen julkiselle alueellekin hyväksytympää naisille kuin miehille (emt., 23).

Tämä *sosiaalinen uusintaminen* erotuksena biologisesta uusintamisesta määritellään naistutkimuksessa inhimilliselle elämän synnyttämiseksi ja säilyttämiseksi välttämättömiksi sosiaalisiksi, biologisiksi ja moraaliseksi prosesseiksi, joihin kuuluvat kotitalouden tuotannollinen työ, fyysinen hoiva sekä sosiaalisten suhteiden tuottaminen ja ylläpitäminen (Satka 1990, 35).

Kansallisvaltion ja laajentuneen palkkatyöläistymisen myötä meilläkin voitiin siis ryhtyä puhumaan yhteiskunnassa sijaitsevista, sinne rakennetuista julkisen ja yksityisen alueista, joita uskonto osaltaan oli legitimoimassa nimenomaan naisille paikan osoittavalla kotitalousideologiallaan (Bradley 1993, 13). Tämä erottelu juontaa juurensa jo aristoteliseen valtion käsitteeseen ja sen muodostuksen pohjalla olleeseen polis/oikos -jaotteluun, jossa polis on *julkista* eli poliittisen, rationaalisuuden ja korkeimman oikeusjärjestyksen aluetta ja oikos puolestaan *yksityistä*, perheen, emotionaalisuuden ja kotitalouden huolenpidon aluetta. Nainen oli tässä jaottelussa määrätty alkujaan yksityiseen ja yksityiseksi olennoksi, kun mies sensijaan pystyi toimimaan molemmilla alueilla niiden edellyttämien vaatimusten mukaisesti. Miehen koettiin suojelevan perhettään kaikelta julkiselta, joten yksityiseen ei siksi tarvinnut ulottaa mitään sääntöjä. (Julkunen 1995a, 15; Keränen 1995, 31). Aluksi esitellystä agraarisesta omavaraistaloudestammekin voi jo löytää tämän erottelun suomalaisen alkuperän, mutta se ei varmastikaan vielä silloin ilmentänyt tämän käsitteen varsinaista sisältöä kovin hyvin.

Tässä uudemmassa yhteiskunnallisessa tilanteessa, jossa perhe- ja työelämä ensimmäistä kertaa laajemmin kansan keskuudessa alkoivat eriytyä ajallisesti ja paikallisesti toisistaan, tästä erottelusta syntyi samalla ongelma (Salmi 1996, 212).

Aiempaan naisten omaan yhteiskunnalliseen toimintaan viitaten oli kansallisvaltion syntyessä myös Suomeen levinnyt sen perustalla olevan länsimaisen porvarillisen ideologian mukainen käsitys sukupuolista toisilleen vastakkaisia luonteenpiirteitä omaavina yksilöinä (Connell 1995, 68). Tätä sukupuolijärjestelmän käsitteen toista periaatetta, *eroa* tulee tarkentaa niin, että kyse on kvalitatiivisesta luokittelusta, jossa mies ja maskuliinisuus nähdään selkeästi naisesta ja feminiinisydestä vastakkaisia ominaisuuksia sisältävinä yksilöinä niin materiaalisissa kuin abstrakteissa yhteyksissään (Rantalaiho 1994, 10-11). Aiemmin mainittu hierarkian periaatehan merkitsee määrällistä eroa sukupuolten välillä.

Tätä laadullisen eron ajatusta oli samoihin aikoihin omalla tavallaan tukemassa Sigmund Freudin edistyksellisesti luoma maskuliinisuuden ensimmäinen tieteellinen lähestymisyritys. Hänen

lääketieteeseen pohjaaman psykoanalyttisen teoriansa mukaan ihmisen psyykkeessä vallitsee normaaliuden ja neuroottisuuden välillä jatkumo, joka sisältää myös tiedostamattoman. Tämän perusteella seksuaalisuus ja sosiaalinen sukupuoli eivät ole biologiaan muuttumattomiksi sidottuja, vaan pitkän ja ristiriitaisen sosiaalisen prosessin rakentamia. Toisena seikkana Freud löysi vuorovaikutussuhteet pojan esi-oidipaalisen *maskuliinisuuden* tunteen, hänen isään kohdistuvan halunsa, naisiin samaistumisensa ja äitiin kohdistuvan mustasukkaisuutensa välillä. Lopulta hän kehitti ajatuksen sukupuolisen luonteen omaavan yliminän muodostumisesta Oidipus-kompleksin aikana vanhempien, erityisesti isän sisäistettyjen kieltojen seurauksena. Tätä yliminää kulttuuri käyttää sosiaalisesti hyväkseen yksilöiden halujen, erityisesti aggressiivisuuden hallitsemiseksi (Connell 1995, 8-10).

Selkeämmin biologiaan perustuva lääketieteellinen keskustelu sen sijaan tuli laajalle yleisölle ymmärrettävämmiin ja arvovaltaisesti perustelemaan yhteiskunnallisten rakenteiden ja työelämän tehtävien sukupuolenmukaista jakautumista sillä, että naisia, toisin kuin miehiä, hallitsi heidän biologiansa, ja että heidät siksi vähemmän rationaalisina todettiin kykenemättömiksi teknologisiin ja älyllisesti vaativiin töihin (Bradley 1993, 13).

Samaan aikaan oli toisaalla kehitetty myös ensimmäinen merkittävämpi yhteiskuntatieteellinen sukupuoliä koskeva teoria, nimittäin sukupuolirooliteoria. Sen mukaan eri sukupuolten käyttäytyminen pohjautuu lapsesta aikuiseksi soisialisamisen aikana opittuihin erilaisiin sosiaalsiin rooleihin, joita voidaan hyödyntää käytännön elämässä tilannekohtaisesti. Useammin ne yhdistetään kuitenkin stereotyyppisesti jompaan kumpaan sukupuoleen kuuluvaksi ja omaksutaan koko elämän kattaviksi sukupuoliin sidotuiksi rooleiksi (emt., 21-22). Käsitteen kehittämisen tarkoituksena oli tuoda näkyväksi ja murtaa ihmisten tiedostamattomasti sisäistämää sukupuolisuuden sosiaalsia käytäntöjä.

1960-luvulla ja sen molemmin puolin tapahtui sitten suomalaisen yhteiskunnan moderni murros. Se oli jälleen länsimaisesti katsottuna hyvin myöhäinen, mutta sitäkin nopeampi kehitysprosessi. Modernisoituminen merkitsi voimakasta kaupungistumista, teollistumista ja lopulta palveluyhteiskunnan kehittymistä. Nämä tekijät sisältämänsä kasvavan kapitalistisen työvoimankysynnän ja länsimaissa samanaikaisesti levinneen naisten emansipoitumisen ja laajempienkin tasa-arvon vaatimusten kanssa aikaansaivat naisten siirtymisen joukoittain palkkatyöhön ilman, että modernin ydinperheen miesperheenelättäjämallin mukainen

kotiäitiperinne olisi meillä ehtinyt kunnolla edes juurtua (Rantalaiho 1994, 20-21). Näin oli Raija Julkusen (1994, 198) mukaan pakko "neuvotella" uusi palkkatyöläisäitiyden sukupuolisopimus. Pohjoismaisessa naistutkimuksessa tällä *sukupuolisopimuksen* käsitteellä tarkoitetaan implisiittisiä yhteiskunnallisia sääntöjä sellaisista oikeuksista ja velvollisuuksista, jotka määrittelevät naisten ja miesten, eri sukupolvien sekä laajemmin myös tuotannon ja uusintamisen välisiä suhteita (Rantalaiho 1994, 13-14).

Voimakkaasti kasvanut työvoimantarve teollisuustuotannossa kansantaloudellisen nousukauden aikana oli osaltaan mahdollistamassa tätä naisten laajamittaista palkkatyöläistymistä. Kapitalistinen talous oli tottunut käyttämään välineellisenä ihmistyövoimanaan aiemmin enimmäkseen vain miehiä, joten sukupuolten välinen heteroseksuaalinen jännite ei ollut häirinnyt sen tehokkuutta. Michel Foucault'n mukaan juuri heteroseksuaalisuuden valta suhteessa muihin seksuaalisuuden muotoihin on tuottanut nykyisenlaisen, koko kulttuurien konstruoitumista hallitsevan sukupuolisen kahtiajaottelun (Connell 1995, 74). Kun työvoiman kysyntä oli kasvanut ja työtehtävät yhä lisääntyvässä määrin eriytyneet modernin yhteiskunnan monimutkaistumisen myötä, työnantajat olivat tässä uudessa tilanteessa valmiit palkkaamaan myös naisia etenkin heidän "luontaisia" feminiinisiä taitoja edellyttäviin ja siten matalapalkkaisiksi luokiteltuihin tehtäviin (Bradley 1993, 10-13). Mutta työelämän ammatillisuudella sekä siihen kouluttautumisella korostettiin toisaalta työelämän piilotetusti sukupuolineutraalia luonnetta erotuksena yksityiselämään (Silius 1995, 57-60).

Varsinainen sukupuolisopimus palkkatyöläisäitiydestä rakentui kuitenkin oleellisesti sosialidemokraattisen hyvinvointivaltion tasa-arvon hyväksyvälle ja sen mahdollistavalle yhteiskuntapolitiikalle. Tällainen tasa-arvo sekä oikeutti että samanaikaisesti tavallaan myös velvoitti molemmat sukupuolet kolmeen rooliin; perheenjäsenen, palkkatyöläisen ja kansalaisen rooleihin. Näiden yhteensovittamisen edesauttamiseksi yhteiskunta järjesti feminiinisiksi luokiteltavia sosiaalipalveluja, joista tärkeimpänä alle kouluikäisten lasten julkisen päivähoidon. Sen tehtävänä oli ryhtyä pitämään huolta niistä lapsista, joiden äidit olivat palkkautuneet töihin lähinnä työelämän yksityiselle tuotannon sektorille sekä niistä lapsista, joidenka äidit palkkautuivat huolehtimaan näitä edellisiä lapsia (Julkunen 1994, 188-195). Sosiaalipalvelut kehitettiin siis takaamaan lähinnä naisen roolin laajentaminen perheenjäsenestä palkkatyöläiseksi. Nykyään hoivan organisoiminen onkin nähtävä yhdeksi tärkeäksi yhteiskuntaa järjestäväksi

periaatteeksi (Rauhala 1991, 21). Naisen kansalaisroolin toteuttamisessa auttoi puolestaan naisten vapautusliikkeen perusajatus siitä, että "henkilökohtainen on poliittista", mikä salli arkielämän yksityisen alueen asioiden esiinnostamisen julkiseen keskusteluun yhteiskunnallisesti merkityksellisinä (Julkunen 1995a, 20).

Hyvinvointivaltiossa päätettiin tasa-arvon mahdollistamisen nimessä järjestää lisäksi yksilöllinen ja sukupuolineutraali ansiosidonnainen sosiaaliturva. Tämä rahataloudellinen tuki turvasi toimeentulon jatkuvuuden, silloin kun joku joutuisi siirtymään työelämästä pois esimerkiksi työttömäksi, mutta yhtäläillä myös äitiyslomalle (Anttonen 1994, 206-220).

Erityisesti tämä jälkimmäinen tasa-arvon mahdollistaja, sosiaaliturva on tuonut esille hyvinvointivaltiollisen tasa-arvon ideaalin maskuliinisen luonteen muiden Ranskan vallankumouksesta juontuvien, länsimaista yksilöllisyyttä korostavien vapauden ja veljeyden ihanteiden tavoin. Niissä julkisen alueella toimiva palkkatyöläiskansalainen käsitetään sekä sosialistisessa että kapitalistisessa ideologiassa vapaaksi yksilöksi ymmärtämättä pohjimmiltaan hänen perinteisesti erityisesti naisen yksityisen alueelle pohjautuvia sosiaalisia riippuvuussuhteita ja siten paljastuvaa yksilön käsitteen tiedostamatonta "miesnormia" (emt., 213-218). Tällaisen yksilöllistymisen on nähty juontavan juurensa ei niinkään vähää protestanttisen kristillisyyden painottamasta yksilön omasta sielusta verrattuna katolisuuden yhteisöllisempään ajatukseen ihmisen Jumala-suhteesta (Miller 1983, 21).

Tuija Pulkkinen toteaa, että suomalainen kansalaisyhteiskunta on perinteisesti vahvemmin edustanut tästä huolimatta sellaista kommunitaristista ymmärrystä, jonka mukaan ihminen identifioituu ensisijaisemmin yhteisönsä sosiaalisissa suhteissa kuin yksilöllisesti. Tällainen identiteetti tarkoittaa siten sisäisiä, loogisesti välttämättömiä suhteita, kuten äiti-lapsi-suhdetta (Rantalaiho 1994, 16).

Edellä esitetty osoittaa, kuinka hyvinvointivaltiollisen tasa-arvon idea on lähtökohtaisesti kehitetty ja rakennettu julkisen alueella ja tulee näin aina kohtaamaan julkisen ja yksityisen välisen ristiriidan.

Jokatapauksessa yksityiselämän feminiinisen, sosiaalisiin riippuvuussuhteisiin perustuvan uusintamisen ja työelämän maskuliinisen, vapaan yksilön aikaansaaman tuotannon välillä ilmenee ristiriita. Juuri Pohjoismaissa nykyään vallitsevassa palkkatyöläisäitiydessä nämä perhe- ja työelämän yhteensovittämisen vaikeudet näyttävät konkretisoituvan varsin hyvin

jokapäiväisessä arkielämässä (emt., 24-26).

Mutta mitä feminiinisyys ja maskuliinisuus voisivat tarkemmin ottaen tarkoittaa? Siihen Bob Connell (1995, 56, 69-71) tuo oman osuutensa määrittelemällä *maskuliinisuuden* ja feminiinisuuden käsitteet tiloiksi sosiaalisten sukupuolten suhteissa, käytännöiksi, joilla sukupuolet kytkeytyvät näihin tiloihin, sekä näiden käytäntöjen ruumiillisiksi, henkilökohtaisiksi ja kulttuurisiksi seurauksiksi. Maskuliinisuuden muiden määritelmien heikkouksia ovat muunmuassa ne, että essentialismissa on mahdotonta löytää määritelmä, joka kertoisi, minkälaisia kaikki biologiselta sukupuoleltaan miespuoliset henkilöt ovat. Positivismissa biologiaan perustuviin empiirisiin aineistoihin pohjautuvan määritelmän mukaan feminiiniseksi luokiteltava mies on mahdottomuus. Normatiivista määritelmää siitä, minkälainen miehen pitäisi olla, ei taas täytä todellisuudessa kovinkaan moni mies, ja semioottinen määritelmä ei puolestaan ulotu materiaaliseen todellisuuteen saakka. Ruumis on jokatapauksessa aina väistämätön, joskaan ei muuttumaton osa maskuliinisuuden muodostusta, mutta sitä ei tässä sosiaalisen sukupuolen määritelmässä uloteta sukupuolten koko biologiaan, vaan ainoastaan uusintamiseen eli seksuaalisen yhdyntän, synnytyksen, imettämisen ja ruumiin sukupuolierojen alueisiin. Sosiaalinen sukupuoli ulottuu sen mukaan juuri siihen saakka, mihin biologia ei enää määrää sosiaalista.

Kun maskuliinisuus ja feminiinisyys ovat ihmisten arkikäytännöissään varsin epäloogisesti käyttämiä käsitteitä, niin ovat ne sitä näinollen tieteessäkin (emt., 3).

Sukupuolijaon hierarkkinen kätkeytyminen julkisen ja yksityisen erotteluun on siten malliesimerkki sellaisesta yhteiskunnallisesta rakenteesta, joka ei voi pohjautua biologiaan, ja jota naistutkijat juuri sen vuoksi kritisoivat. Itse erottelun olemassaoloa he eivät paljoa kritisoi, vaan näkevät sen keskeisenä välineenä yritettäessä hahmottaa yhteiskunnan yksinkertaistavaa järjestymistä dikotomioihin yhä monimutkaistuvassa modernisoitumisprosessissa. Tämä prosessi on kuitenkin samalla muuttanut ja monimutkaistanut myös itsessään tämän erottelun rajoja. Vallitsevan liberalistisen teorian mukaan yksityiseksi ei katsota enää kaikkea valtion ulkopuolista aluetta, vaan näkökulma on kääntynyt määrittämään julkiseksi kaiken, mikä on kodin ja perheen yksityiselämän ulkopuolella (Julkunen 1995a, 15-28).

Jane Lewis ja Ilona Ostner ovat puolestaan luoneet tämän käsitteellisen erottelun avulla modernin yhteiskunnan todellisuutta paremmin vastaavan nelijaottelun. Siinä yksityisen yksityistä edustavat inhimillistä uusintamista havainnollistaen kotitalous, henkilökohtainen, seksuaalisuus ja

ruumiillisuus, ja julkisen julkista erityisesti joukkotiedotusvälineet ja politiikka. Näiden väliin jääviä kansalaisyhteiskuntaa ja markkinataloutta luonnehtii osuvammin luokittelu yksityisen julkiseen, jolloinka julkisen yksityinen tarkoittaa ruumiillisiin tarpeisiin vastaavaa hyvinvointivaltiota, jossa julkisen yksilöoikeudelliset periaatteet kohtaavat yksityisen huolenpidon periaatteet (emt., 24-25).

Nykyään erottelua julkiseen ja yksityiseen on alettu käyttää monissa eri tilanteissa. Sen rajat kulkevat lisäksi eri aikoina eri paikoissa myös eri sukupuolille, kuten tämän tutkielmani aikana tulemme muutamaan kertaan huomaamaan (Julkunen 1995b, 203). Näkyvimmin tämä erottelu vallitsee kuitenkin edelleen julkisen työelämän maskuliinisen tuotannon ja yksityisen perhe-elämän feminiinisen uusintamisen institutionalisoituna erilläänpitämisenä niinkuin on jo tullut todettua (Rantalaiho 1994, 24).

2.2. TYÖELÄMÄN SUKUPUOLISTAVAT RAKENTEET

Työelämän jyrkkä sukupuolenmukainen kahtiajakautuminen länsimaissa on pitkälti teollistumisen ja siihen sisältyvän kapitalistisen ideologian vaikutusta. Siinä miehet ovat sijoittuneet lähinnä raskaaseen teollisuuteen, teknistä ammattitaitoa vaativiin tehtäviin sekä perinteisiin rationaalisen älykkyyden professioihin. Naiset puolestaan ovat työskennelleet vähän ammattitaitoa vaativissa toistavissa töissä, julkisen sektorin hyvinvointiammateissa sekä matalapalkkaisella palvelualalla (Bradley 1993, 10). Jopa Ruotsin kaltaisessa pohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa, jossa palkkatyössäkävien naisten osuus on maailman korkeimpia, oli ammattien sukupuolenmukainen jakautuminen ainakin vielä 1980-luvun alkupuolella jyrkempää kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa (Williams 1993, 1).

Suomessa sukupuolen mukaan täysin eriytyneissä ammateissa, joissa 90-100 % työntekijöistä edustaa samaa sukupuolta, on 1990-luvun alussa työskennellyt noin puolet työssäkävivistä ihmisistä. Näistä ammateista miehille yleisimpiä ovat olleet teknikko, rakennusalan työntekijä ja moottoriajoneuvon kuljettaja, naisille taas lastentarhanopettaja, sairaanhoitaja ja siivooja. Vain 8 % on työskennellyt ammateissa, joissa molempien sukupuolten edustajia on 40-60 %. Täysin toisen sukupuolen ammateissa on tilastoitu toimineen naisista noin 6 % ja miehistä vain 3 % (Kauppinen-Toropainen 1991a, 218).

Juuri sukupuolijärjestelmän käsitteen eron periaatteesta selittyy tämä ammattien kuten ammattialojenkin eriytyminen. Miesvaltaisissa ammateissa vaadittavia, koulutuksella hankittuja ominaisuuksia on arvostettu perinteisesti selvästi enemmän, ja näissä erilaisissa töissä hankitut eriytyneet taidot entisestään lisäävät sukupuolten välisiä eroja käytännön tasolla (Rantalaiho 1994, 11).

Osa naistutkijoista on tullut siihen johtopäätökseen, että ennenkaikkea patriarkalisuus, mutta myös kapitalismi sen kanssa yhdessä ovat sosialisatiota suuremmissa vastuissa naisten keskittymisestä ammatteihin, jotka omaavat vähäisempää itsenäisyyttä ja saavat osakseen alhaisempaa sosiaalista ja taloudellista arvostusta. Eri ammatteihin on samalla ajan kuluessa sisäänrakentunut työntekijöidensä oletetun sukupuolen mukaisia ominaisuuksia (Williams 1993, 6; Bradley 1993, 12; England & al. 1993, 44).

Työelämä on eriytynyt sukupuolen mukaisesti myös hierarkisesti niin, että ylemmissä asemissa olevat työntekijät ovat todennäköisimmin miehiä. Pitkästi siitä syystä vain 4 % suomalaisista miehistä työskentelee naispuolisen esimiehen alaisuudessa. Tämäkin vahvistaa osaltaan ihmisten stereotyyppisiä käsityksiä sukupuolten välisistä "luonnollisista" eroista, vaikka ne todellisuudessa ovat usein vähäisempiä kuin miesten tai naisten keskinäiset erot (Kauppinen-Toropainen 1991a, 218-219).

Työtehtävien sukupuolten välisen horisontaalisen jakautumisen lisäksi tämä vertikaalinen jako oletettavasti rajoittaa työntekijöiden tietojen ja taitojen kokonaisvaltaisempaa käyttöä ja oppimista (emt.). Tästä kärsivät yhtäläillä miehet, joilla työ- ja perhe-elämän eriytyminen toisistaan on usein varsin voimakasta verrattuna naisiin (Julkunen 1995b, 205). He ovat täten joutuneet tottumaan erottelemaan elämäänsä ja persoonallisuuttaan maskuliinisella tavalla selkeämmin erilaisiin osa-alueisiin, joissa tulee toimia kunkin alueen edellyttämällä tavalla.

Kaikesta edellä kerrotusta huolimatta työelämä ilmentää itseään olennaisesti sukupuolineutraalina alueena. Harriet Silius (1995, 52, 60) väittää, että tämä on johtunut miesten tarkoituksenmukaisuudesta piilottaa patriarkaalinen hierarkia *sukupuolineutraalin* ammattitaitoisuuden, professionaalisuuden suojiin. Samaa ajatusta löytyy siitä modernin yhteiskunnan, erityisesti pohjoismaisen hyvinvointivaltion tasa-arvoisuudesta, jonka taustaa selvitin edellisessä luvussa. Eli nimenomaan Pohjoismaissa vallitsee yksilökeskeinen tasa-arvon

periaate, joka naisten työssäkäynnin sallivana ja sitä edellyttävänäkin on kehittänyt laajemminkin yhteiskuntaa rakenteistavan sukupuolineutraalisuuden. Muualla Euroopassahan perhekeskeisyys on edelleen monesti hallitsevampi yhteiskunnallisia käytäntöjä rakentava periaate.

Ammattien sukupuoltenmukaiseen eriytymiseen on yleisellä tasolla sukupuolineutraalisuuden vuoksi kuitenkin vaikea puuttua. Yhtäältä sukupuoli on niin lävitsekäyvästi ulottunut koko yksilölliseen elämäämme ja kulttuurisiin rakenteisiin, että työntekijöiden on vaikea yrittää jäsentää sitä arkielämässään (Korvajärvi ym. 1996, 236). Toisaalta kunkin ammattialan keskuudessa käytännön työelämässä, joka edustaa liberalistisen näkemyksen mukaan keskeisesti julkista, sukupuolisuuden esilletuomista saatetaan pitää usein ammattitaidottomuutena, yksityisen alueelle kuuluvana subjektiivisuutena ja jopa seksuaalisuuteen vihjaavana asiana, varsinkin miesten taholta.

Työelämän sukupuolineutraali ammatillistuminen, professionaalistuminen voidaan siten nähdä yhteiskunnassamme vallitsevan sukupuolijärjestelmän ylläpitämisen tärkeänä modernina keinona (Silius 1995, 63). Alunperin professiot, kuten lakimiehen ja lääkärin ammatit, takasivat ylemmistä yhteiskuntaluokista tuleville miehille yhteiskunnallista arvostusta, taloudellista riippumattomuutta ja vapaata aikaa perhe-elämästä. Julkinen työ tarjosi näille miehille keskinäisen yksityisen alueen, joka oli erossa naisista. Perinteisiä professioita erotti ja erottaa muista ammanteista yhä edelleen se, että niillä on poikkeuksellisen suuri valta määrittää, ketkä näitä kyseessä olevia professioita saavat harjoittaa (Lehto 1992, 32). Professionaalinen toiminta vaatii maskuliinista, välineellistä rationaliteettia, jonka avulla sen harjoittajat saavat päättää myös siitä, miten ja keiden hyväksi he tätä työtään tekevät. Kaikkia asiakkaita tulee kohdella objektiivisen tasa-arvoisesti ja asiantuntevasti, eikä työn kohteena suinkaan aina ole ollut kukaan yksittäinen henkilö, vaan laajemmin ja persoonattomammin koko yhteiskunta. Samalla nämä ammatit lähtökohtaisesti ovat olettaneet työntekijöidensä eli käytännössä miesten perhe-elämän hoivan järjestyvän yksityisesti naisten toimesta häiritsemättä näiden professionaalien työelämää (Silius 1995, 57-58).

Mutta sukupuolijärjestelmän käsitteen hierarkian periaatteesta seuraa loogisesti se seikka, että naisten on hyväksyttävää pyrkiä tavoittelemaan maskuliinisia asemia, kaikille tarkoitettua "miesnormia", jolloin he samalla tulevat osallistuneeksi tämän normin uusintamiseen (Rantalaiho 1994, 12). Ratkaisevinta tämän saavuttamisessa työelämässä on miesvaltaisille aloille ja ammatteihin sisäänpääsy, mahdollisuuksien tasa-arvo. Senjälkeen itse ammatissa toimiminen on

yleensä jo vähemmän vaikeaa (Silius 1995, 55).

Eräät ammatit, kuten opettajan ammatti, joka oli alunperin miesten ammatti, ja sosiaalityöntekijän ammatti, joka on ollut molempien sukupuolten ammatti, ovat naisistuneet ajan saatossa (Eskelinen ym. 1992, 35-36), koska naisten alallepääsyä ei lähinnä yleisen työvoimantarpeen ja heidän soveltuvuutensa vuoksi oltu rajoitettu. Kun nämä ammatit yrittivät tavoitella profession asemaa, joutui professionaalisuuden maskuliininen hierarkia koetukselle. Nämä ammatit täyttivät kaikki professioilta keskeisesti edellytettävät koulutuksen, tieteellisten metodien ja ammattietiikan vaatimukset, mutta niiden riittämätön autonomisuus oman tehtävänsä määrittelyssä jätti ne uuden semiprofession luokittelun asemaan (Lehto 1992, 33). Yhtenä syynä tähän lienee varmasti ollut myös se, että nämä ammatit sisältävät feminiinistä rationaalisuutta edellyttävää välitöntä yksilöllistä huolenpitoa toisista ihmisistä, erityisesti muista kuin hyvinvoivista työikäisistä miehistä (Williams 1993, 6). Näiden samoin kuin varsinaisten professioidenkin arvostus ja valta ovat vähentyneet sekä työn luonne enemmän tai vähemmän femininisoitunut sitä mukaa kun niihin on tullut enemmän naispuolisia työntekijöitä.

Sosiaalipoliittisen käsityksen mukaisen julkisen alueen eli valtion ja kuntien arvostus on sen seurauksena jatkuvasti laskenut (Silius 1995, 63-64). Työssäkäyvistä naisistahan Suomessa melkein puolet on vuonna 1985 työskennellyt julkisen sektorin palveluksessa ja heistä yli puolet juuri opetus-, sosiaali- ja terveydenhuollon aloilla (Anttonen 1994, 218-219). Vielä huomattavampaa on se, että myös alan tulevaisuuden työntekijöistä, sosiaali- ja terveydenhuollon opiskelijoista yli 90 % on naisia ilman merkkejä muutoksesta (Kinnunen ym. 1996, 11).

Professioiden esimerkki osoittaa, kuinka työelämän sukupuolenmukainen eriytyminen niin horisontaalisesti kuin vertikaalisesti on onnistunut pysyttelemään varsin muuttumattomana suurimman osan 1900-lukua (Bradley 1993, 11). Miten valtaa pitävillä, eritoten heteroseksuaalisilla miehillä tai edes toisten miesten alistamilla miehillä voisikaan olla halua tai kykyäkään vapauttaa itseään tästä hierarkisesta vallastaan toiseen sukupuoleen nähden, vaikka se samalla aiheuttaisikin persoonallisuuden kapea-alaistamista ja siitä johtuvaa kärsimystä (Sipilä 1994, 18)?

Vain yhteiskunnalliset kriisit tai suuret murrokset saattavat oleellisesti muuttaa näitä ammattien sukupuolijakoja, mutta nekään eivät kykene horjuttamaan kaikenkattavaa työelämän maskuliinisen hierarkian perustaa (Williams 1993, 5), *hegemonista maskuliinisuutta*. Tämä maskuliinisuus ei ilmennä yhdenkään miehen empiiristä todellisuutta, vaan se edustaa länsimaisen

miehen historiallisesti erilaisissa yhteiskunnallisissa valtaprosesseissa rakentunutta ideaalia; heteroseksuaalista, valkoihoista, kristittyä ja keskiluokkaista miestä. Yhteiskunnallisiin instituutioihin ja sosiaalisiin suhteisiin rakentuneena se ylläpitää siten myös olemassaolevien miesten valtaa suhteessa siitä poikkeaviin maskuliinisuuksiin, kaikkiin feminiinisuuden muotoihin sekä naissukupuoleen yleisesti. Tämän ideaalin mukainen mies on fyysisesti voimakas, yhteiskunnallisesti arvostettu, omaa ja yhteisönsä vakautta ylläpitämään kykenevä erinomainen heteroseksuaalinen rakastaja. Näin ollen miesten tulee kaikin keinoin erottautua niin naisesta, homoseksuaalisesta miehestä kuin lapsestakin. Hegemonisen maskuliinisuuden tuottamisen, ylläpitämisen ja uusintamisen keskeisin alue on julkisessa, joten työelämä on sen kannalta hyvin oleellinen, ehkäpä tärkein alue (Sipilä 1994, 19-23).

Nykypäivän globalisoituvan ja alati moniulotteistuvan yhteiskunnan vuorovaikutusprosessi työelämän kanssa on kapea-alaisen, professionaalisen asiantuntijuuden ja teknisen rationaalisuuden lisäksi alkanut yhä enemmän edellyttää moniammatillista yhteistyötä, ihmisten arkielämän ongelmien ja yhteiskuntien ristiriitaisten kokonaisuuksien ja näiden välisten suhteiden laaja-alaista ymmärtämistä. Näihin lisääntyneisiin ja keskenään ristiriitaisiin vaatimuksiin naistyöntekijät on todettu usein miehiä kyvykkäämmiksi (Lehto 1992, 35-39; kts. myös Rauhala 1991, 15-16), vaikka sen ei ole vielä annettu vakavasti häiritä maskuliinisuuden ylemmyyttä.

Julkisen alueen ja sen työelämän laajeneva naisvaltaistuminen ja femininisoituminen varsinkin julkisen sektorin tehtävissä saattavat tästä huolimatta tai pikemminkin tästä johtuen aiheuttaa yhä useampien yksittäisten miesten vastareaktioita lähinnä heidän yksityiselämässään (Julkunen 1995a, 24), kun hegemonisen maskuliinisuuden hyväksi suoritettujen uhraukset alkavat tuottaa vähemmän hyötyä kuin sen ylläpitämisestä aiheutuvat haitat. Miestenhän on todettu olevan riippuvaisempia maskuliinisuudestaan kuin naisten feminiinisydestään, ja siten kärsivänkin sen heikkoudesta enemmän. Tämä johtaa kuitenkin useammin psykologiseen itsetutkisteluun kuin sukupuolisuuden yhteiskunnalliseen tai edes sosiaaliseen analyysiin (Sipilä 1994, 22, 27). Sehän edellyttäisi riittävää abstraktia yhteiskunnallisten rakenteiden ja sosiaalisten suhteiden käsitteellistämiskykyä.

2.3. MIESTEN SIIRTYMINEN NAISVALTAISILLE ALOILLE

Lähden tässä tutkielmassani analysoimaan toisenlaista mahdollisuutta, maskuliinisuuden positiivisen muutoksen mahdollisuutta naisten edellyttämän tasa-arvoistumisen kaikkien paineitten pyörteissäkin. Sellaista, jossa miehet lähtevät työskentelemään naisvaltaiselle alalle tai naisvaltaiseen ammattiin.

Suurin osa siitä, mitä me tiedämme työelämän sukupuolenumukaisesta eriytymisestä ja toisen sukupuolen ammatissa toimimisen kokemuksista yksilötasolla kertoo nimittäin naistyöntekijöiden kohtaamista vaikeuksista sekä opetuksista miesvaltaisissa töissä. Vain harvat ovat huomanneet tai kiinnostuneet tutkimaan niitä ainokaismiehiä, jotka työskentelevät vastaavasti naisvaltaisilla aloilla (Williams 1993, 2).

Tämä *ainokaisuus* on Kaisa Kauppinen-Toropaisen (1991a, 219) jo aikaisemmin väitöskirjassaan englannista (token) suomen kieleen tuoma käsite kuvaamaan työelämässä niitä työntekijöitä, jotka toimivat ammatissaan sukupuolensa ainoina tai lähes ainoina edustajina, eli heitä on korkeintaan 10 % ammattikuntansa jäsenistä. Omalla työpaikallaan ainokainen useimmiten on juuri se ainoa sukupuolensa edustaja, joka on rohkeasti uhmunut niin ammatteihin kuin sosiaaliseen sukupuoleenkin liittyviä kaavamaisia sukupuolieroja.

Kun 1980-luvulla useissa miesvaltaisissa ammateissa toimivien naisten osuus on aiemmin kerrotulla tavalla lisääntynyt, ei miehiä sitä vastoin ole tullut naisvaltaisten alojen työntekijöiksi juuri lainkaan (Kinnunen ym. 1996, 16). Miehillä tämä siirtyminen toisen sukupuolen ammattiin ilmentääkin sen sukupuolijärjestelmän hierarkian periaatteen uhmaamista, jossa kaikkien yksilöiden, niin miesten kuin naistenkin, normia edustaa hegemonisen maskuliinisuuden pohjalta siloiteltu tasa-arvoisen yksilön sukupuolineutraali miesnormi. Ensimmäisenä uhkana tästä useat tutkijat (mm. Bradley 1993, 14) mainitsevat epäilyt tai peräti leimautumisen homoseksuaaliseksi. Bob Connell (1995, 78) pitääkin sitä tärkeimpänä nykypäivän länsimaiselle hegemoniselle maskuliinisuudelle alisteisena maskuliinisuuden muotona.

Miesten siirtymisessä naisvaltaisille aloille ja ammatteihin on Harriet Bradley'n (1993, 17-25) mukaan nähtävä kolme ratkaisevaa seikkaa. Ensinnäkin jo hieman tuonnempana mainitut yhteiskunnalliset kriisit tai teknologiset muutokset helpottavat myös miesten siirtymistä toisen

sukupuolen mukaisesti ammatteihin. Tällöin kyseeseen tulee yleensä ammatin haltuunotto, jossa koko työ suunnitellaan uudelleen miesten erikoisuudeksi.

Toiseksi taloudelliset näkökohdat työllistymis- tai uramahdollisuuksien muodossa saattavat houkutella miehiä näihin töihin. Tämä merkitsee usein vain alan hierarkian ylempien tai sukupuolineutraalimmin määriteltyjen, erikoistuneempien työpaikkojen miehittämistä. Tästä kuvaavana esimerkkinä voidaan pitää sihteerin nimenmuutosta henkilökohtaiseksi avustajaksi. Samoin esimerkiksi sosiaalityöntekijän työ sisältää välittömän asiakastyön lisäksi yhä useammin myös suunnittelua ja yhteisösuuntautunutta työtä (Eskelinen ym. 1992, 33). Tästä huolimatta siinä toimivien miesten määrä Suomessa väheni vuosien 1970 ja 1985 välisenä aikana (Kauppinen-Toropainen 1991a, 218). Vielä vastahakoisemmin brittiläiset teollisuuden palveluksessa työskennelleet miehet valitsivat 1980- ja -90-luvun talouslaman aikana monesti mieluummin jopa työttömyyden kuin feminiinisen työpaikan (Bradley 1993, 19-20). Perinteinen työväenluokan maskuliinisuus onkin paljon jäykemmin sidottu työn ruumiillisuutta määrittelevään luonteeseen.

Lopuksi miehiä vetää naisvaltaisiin ammatteihin henkilökohtaisen maskuliinisuutensa erilainen määrittely. Tällainen suodattumiseksi kuvailtavissa oleva siirtyminen perustuu yleisimmin henkilökohtaiseen valintaan joko mielenkiintona kyseistä alaa kohtaan tai vastenmielisyytenä miesaloja kohtaan. Naisvaltaisessa työssä nämä miehet käyttävät hyväkseen ainokaisasemassaan nauttimaansa myönteistä ilmapiiriä, eivätkä halua turhan monien miesten edes palkkautuvan samoihin tehtäviin (emt., 17-25).

Kun naisvaltaiselle alalle ei ole siirtynyt paljoakaan miestyöntekijöitä, on varsin yllättävää luettavaa, mitä eräästä Chicagon seudulla Yhdysvalloissa vuonna 1981 (Williams & al. 1993, 69) suoritetusta tutkimuksesta selvisi. Sen mukaan vain puolet niistä 5,5 %:sta kyselyyn vastanneista miehistä, jotka olisivat halunneet naisvaltaiselle alalle töihin, pääsivät sinne töihin. Sensijaan viisinkertainen määrä miehiä oli tahtomattaan joutunut naisvaltaiseen työhön.

Se, mitä työnantajat ja tulevat kollegat omilla tahoillaan odottavat ja miten he suhtautuvat näihin ainokaismiehiin vastaanottaessaan heidät naisvaltaiseen työhön, ei ole suinkaan vähäpätöinen asia näiden miesten työssäviihtymisen ja siinä pysymisen kannalta. Työhönotossa näitä miehiä suosittiin alan yhteiskunnallisen arvostuksen kohoamisen toivossa ja yleiseen tasa-arvoon sitoutumisen nimessä. Miespuoliset esimiehet osaltaan halusivat toisia miehiä seurakseen ja

tuekseen työpaikalle, mikä saattaa johdattaa nämä ainokaiset ristiriitaisiin lojaalisuussuhteisiin miespuolisen esimiehensä ja naispuolisten kollegojensa välissä (Allan 1993, 116). Mutta ehdottomasti tärkeimpänä syynä näiden miesten työhönnotossa on muunmuassa Johanna Lammi-Taskulan (1994, 119-120) lastentarhanopettajamiehiä koskevassa tutkimuksessa ilmaistu tarve saada kasvatusta-, sosiaali- ja terveydenhuoltoalojen asiakkaille, etenkin lapsille, miespuolisia roolimalleja.

Kun tässä työssäni tulen keskittymään ainokaismiesten tarkasteluun, vertaan nyt lyhyesti heidän asemansa eroja ja yhtäläisyyksiä miesvaltaisten alojen naisainokaisiin.

Rahataloudellisessa mielessä miesainokaiset menettävät aineellisia etuja suhteessa naisainokaisiin, jotka päinvastaisesti hyötyvät miesten ammattien yleisesti korkeammasta palkkatasosta. Ainakin miesainokaiset vertaavat saamaansa palkkaa ymmärrettävästi enemmän muiden oman sukupuolensa työntekijöiden palkkoihin perinteisillä aloillaan kuin naiskollegojensa saamiin pienempiin palkkoihin. Naisainokaiset sitä vastoin ehkä helpommin kiinnittävät huomionsa mieskollegojensa selvästi korkeampiin palkkoihin, vaikka siis taloudellisesti hyötyvätkin tästä siirtymästä miesvaltaisille aloille (England & al. 1993, 44).

Mitä tulee ainokaisten sosiaalisiin etuihin, niin työpaikan sisällä nämä miehet keräävät pääsääntöisesti myönteistä huomiota osakseen naisten joutuessa, jos ei peräti vihamielisen seksuaalisen häirinnän niin ainakin jonkinasteisen vähättelyn kohteiksi (Kauppinen-Toropainen 1991a, 220).

Mutta työelämän ulkopuolella, eritoten oman sukupuolen vertaisryhmän keskuudessa, mihin omakin tutkimuksellinen mielenkiintoni tässä tutkielmassani kohdistuu, näiden ainokaismiesten maskuliinisen itsetunnon on havaittu joutuvan kovalle koetukselle (Williams 1993, 8). Suomalaisten lastentarhanopettajamiesten ja insinöörimiesten maskuliinisten piirteiden välillä ei Kaisa Kauppinen-Toropaisen väitöskirjan empiirisessä vertailussa ollut havaittavissa kuitenkaan mitään eroa. Sensijaan feminiinisten piirteiden suhteen kyseiset lastentarhanopettajamiehet todettiin näitä insinöörimiehiä hellemmiksi ja lapsirakkaammiksi (Lammi 1992, 21).

Miesten ainokaisuutta tutkittaessa tulisi realistisesti muistaa se tosiseikka, että naisvaltaisia ammatteja ja työpaikkoja yksinkertaisesti on vähemmän kuin miesten vastaavia aloja (Jacobs 1993, 61). Perusongelmana ja -haasteena säilyy kuitenkin suuremmissa määrin sosiaalisessa elämässä uusintuva miesten vieraus ja pelko naisten töitä kohtaan (Williams 1993, 8).

Vielä jos teen yleisen vertailun naisainokaisiin nähden, niin ainokaismiesten on paljon helpompi siirtyä pois oman sukupuolensa mukaiselle alalle töihin, sillä heillä on perinteisen maskuliinisen ajattelutavan mukaan niin taloudellisessa kuin sosiaalisessakin mielessä ainoastaan voitettava näin tehdessään (Jacobs 1993, 61). Williamsin ja Villemezin (1993, 69-79) kyselytutkimuksessa aiemmin todettujen naisvaltaiselle alalle päässeiden, sinne joutuneiden ja sinne halunneiden, mutta ei päässeiden miesten tyytyväisyyden välillä ilmeni tätä perinnettä heijasteleva ero. Siispä ne miehet, jotka eivät olleet pyrkimyksistään huolimatta päässeet naisten alalle töihin, olivat siitä huolimatta jälkeinpäin tyytyväisempiä kuin sinne päässeet. Ja kaikkein tyytyväisimpiä olivat ne miehet, jotka olivat siirtyneet naisten alalta myöhemmin oman sukupuolensa mukaiselle alalle töihin.

Naisainokaisilla puolestaan vastaavassa tilanteessa eli siirryttäessä pois ainokaisasemasta ei ole ainakaan julkisen alueen taloudellisen ja sosiaalisen arvostuksen puitteissa kuin hävittävää (Jacobs 1993, 61).

Mutta en toki itse ole siirtymässä, enkä siirtämässä näitä miesainokaisiakaan tämän perinteisen maskuliinisuuden perässä pois naisvaltaisilta aloilta, vaan keskitän huomioni vielä joksikin aikaa hahmottamaan tarkemmin erään keskeisen naisvaltaisen alan, sosiaalialan toimintaperiaatteita ennen oman empiirisen aineistoni tarkastelua.

2.4. SOSIAALIALAN TOIMINTAPERIAATTEET

Sosiaalialan työtä voisi yksinkertaistaen kuvailla naisten tekemäksi perinteisen feminiiniseen, inhimilliseen uusintamiseen perustuvaksi julkisen sektorin palkkatyöksi. Hieman tarkennettuna se on moniammatillista palvelu-, auttamis-, huolto- ja kasvatustyötä, jota luonnehtivat ihmissuhteet yksipuolisina palvelusuhteina, ja jonka tehtävänä on inhimillisen arkielämän jatkuvuudesta huolehtiminen, sosiaalisten suhteiden ja sosiaalisen turvallisuuden luominen ja ylläpitäminen (Rauhala 1991, 21, 43). Se mielletään ja havaitaan naisten arkisena toimintana, jota Pirkko-Liisa Rauhala (emt., 150) on ansiokkaasti luokitellut seuraavasti: 1) fyysisen tilan käsittely ja säätely, 2) ruumiillisuuden käsittely, 3) läsnäolo, 4) sosiaalisen tilan raivaaminen, 5) disiplinaatio ja 6) kategoriattomien tilojen käsittely.

Hoivatyössä tarvittava tietotaito edellyttää elämäkokemuksen kokonaisvaltaisuuden, syklisyyden ja yksityisyyden hyödyntämistä. *Vastuurationaalisuuden* käsitteellä tarkoitetaan tällaista tunne- ja toimintasuuntautuneisuutta toisten yksilöiden hyvinvointiin, sosiaalisten suhteiden tulkittamiseen sekä oman toiminnan sosiaalisiin seurauksiin. Kapeammin määritelty *hoivaraationaalisuus* käsittää lisäksi tietoisuuden siitä, että nämä sosiaaliset suhteet eivät ole vastavuoroisia (emt., 101, 113, 147; Korte 1989, 99).

Sosiaalialan työssä tarvitaan toisaalta myös koulutuksen mukanaantuomaa yksilöllisen arkielämän ja yhteiskunnan rakenteellisuuden vuorovaikutteisuuden ymmärtämistä. Juuri näistä yksityiseen liitettyjen ruumiillisuuden, syklisyyden ja paikallisuuden sekä julkiseen kuuluvien tietoisuuden, lineaarisuuden ja universaaliuden jatkuvasti muuttuvista erotteluista aiheutuu työntekemisen sisällön ja sen rakenteellisten reunaehtojen välinen ristiriita, jota ilmentää erityisesti tämä sisällön ja metodin alati muuttuva ja kyseenalaistettava suhde. Tämän sisällön ja metodin suhteen analysoiminen on nähty keskeisenä tekijänä alan ammatillistumisprosesseissa (Rauhala 1991, 21-24, 55, 145-147).

Siten työntekijöiltä odotetaan samanaikaisesti niin kapea-alaisen ammattilaisen kuin laaja-alaisemman ihmisyyden yhdistelmää (Lehto 1992, 35), kun heidän tehtäväkseen, julkisesti järjestetyn hoivan tehtäväksi on jäänyt tämän julkisen ja yksityisen välisen ristiriidan yhteensovittelu tai ainakin lieventäminen.

Lisäksi alan työntekijöihin kohdistuu vastakkaisia toiveita ja tarpeita niinkään yksityisen ja julkisen erottelua edustavilta työntekijän oman perheen, asiakkaiden, kollegojen, esimiesten, ammattiyhdistysten, politiikan ja medioiden tahoilta (Julkunen 1995b, 208).

Edellä selostettu sosiaalialan työn vaikeaselkoinen logiikka pysyy kaikesta huolimatta helposti piilossa ja näennäisen ongelmattomana arkipäivän työnteossa asiakkaiden kanssa ja heidän hyväkseen (Rauhala 1991, 5). Eräät naistutkijat ovat kritisoineet muunmuassa sitä, että asiakasperheiden vaikeuksia katsotaan ja käsitellään liiaksi modernin ydinperheen psykologisoivasta näkökulmasta. Näin tullaan samalla uusintaneeksi yhteiskunnassa vallitsevia patriarkaalisia rakenteita joko enemmän tai vähemmän tietoisesti (Korte 1989, 15-16).

Tätä verhoutumista selittää se aikaisemmin määritelty työelämän sukupuolineutraalisuus, joka peittää feminiinisen sosiaalialan sisäistäkin sukupuolijärjestystä. Yleisellä tasollahan voidaan ajatella, että työelämä yhtenä kokonaisuutena on sukupuolineutraali. Tästä näkökulmasta jokaista

alaa voi sitten katsoa sukupuolen mukaan joko miesten, naisten tai molempien sukupuolten alana. Jälleen kun tämä erottelu on tehty, määrittäytyy yksittäinen ala sisäisesti sukupuolineutraalisti. Siten työelämän sukupuolenmukainen eriytyminen, jolloin eri sukupuolta olevat työntekijät eivät joudu arkipäiväisesti kohtaamaan toisiaan, on osaltaan takaamassa sukupuolisuuden näkymättömyyttä tai ainakin problematisoimista.

Sosiaalialalla tämän sukupuolineutraalisuuden pohja luotiin jo vaivashoidon kaudella alan organisoimistapaan sekä taidollisiin ja tiedollisiin sisältöihin (Satka 1997, 86). Tänä päivänä tämä sama asia uusinnetaan jo koulutuksesta lähtien jättämällä sukupuoli käsiteltävien kysymysten ulkopuolelle, mikä Rauhalan (1991, 16-17) mielestä on sosiaalialan suurin yksittäinen ongelma.

Kaikki tämä tapahtuu siitä huolimatta tai ehkä juuri siitä syystä, että alan työntekijät liiankin suuressa määrin ovat naispuolisia. Kaikista sosiaalialan työntekijöistä miesten osuus oli nimittäin pudonnut vuoden 1970 kolmanneksesta vuoden 1985 14 %:in (Kauppinen-Toropainen 1991a, 219). Sosiaalipalvelujen julkisella sektorilla työskennelleistä vajaasta 100 000:sta työntekijästä miehiä oli vuonna 1990 vain 7 %, mikä oli pysynyt melkein muuttumattomana 1970-luvun lopulta lähtien (Anttonen 1994, 219). Lastentarhanopettajissa miesten osuus ei ole vuosien 1974-1990 miesopiskelijakiintiön aikana eikä sen jälkeenkään koskaan noussut yli 5 %:in (Lammi-Taskula 1994, 126), ja sosiaalityöntekijöissä miesten osuus on romahtanut vuoden 1940 55 %:sta vuoden 1990 10%:in (Eskelinen ym. 1992, 36).

Toivonmukaan empiirinen aineistoni sosiaalialalla työskentelevistä miehistä tuo jotain lisävalaisua tähän asiaan.

3. TEEMAHAASTATTELUT AINEISTONA

Koska tutkielmani aiheena on sosiaalialalla työskentelevät suomalaiset miehet ja heidän elämänsä, eikä heitä koskevia tutkimuksia ole ilmestynyt kovin paljon, päätin kerätä aiheesta empiirisen aineiston. Tätä päätöstäni vahvisti se seikka, että suurin osa kyseisestä kirjallisuudesta käsittelee pääosin näiden miesten työelämää, kun oma näkökulmani tähän aiheeseen ulottuu oleellisesti myös heidän työnsä ulkopuoliseen elämään.

Sosiaalityön opintokokonaisuuden miespuolisena opiskelijana ja Sosiaalityöntekijäin Liitto ry:n

aktiivisena opiskelijajäsenenä uskoin saavani tämän ammattiyhdistyksen kautta kohtuullisen helposti aiheeseeni sopivaa ja itselleni ymmärrettävää empiiristä aineistoa tutkielmantekoani varten (kts. Eco 1990, 23).

Tarkempi mielenkiintoni kohdistuu siis vahvasti myös näiden sosiaalialan työntekijämiesten yksityiselämään, koska olen miestutkimuksesta kiinnostuneena halukas ottamaan selvälle, miten naisvaltaisella feminiinisellä alalla työskentelevien miesten työ mahdollisesti heijastuu tai on vuorovaikutuksessa heidän työelämänsä ulkopuolisen maailman, lähinnä yksityiselämän kanssa. Tätä ei ainakaan Suomessa oltu vielä tutkielmani aloittamisen aikoina tutkittu käytännössä katsoen juuri lainkaan, joten kyseessä oli sellainen ilmiö, josta minun tuli näin yrittää saada tämän työni kautta ensin jonkinlainen alustava kokonaiskäsitys. Kvalitatiivinen empiirinen aineisto soveltuu tähän tarkoitukseen erityisen hyvin.

Kvalitatiivinen aineisto tarkoittaa pelkistetyimmillään tekstiä, joka voi olla syntynyt joko tutkijasta riippumatta tai hänestä riippuen, kuten erilaiset havainnoinnit ja haastattelut. Tämänlaatuisella aineistonvalinnallani olen siten halunnut kvantitatiivista aineistoa vapaammin päästä käsiksi tutkimaan ilmiöön (Eskola ym. 1996, 11), kyseisten sosiaalialan työntekijämiesten omiin ajatuksiin siitä, miten he hahmottavat käyttäytymistään ja elämäänsä yleensä (Grönfors 1982, 12). Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei myöskään ole oleellista todistaa jonkin ilmiön olemassaoloa tai tehdä sen perusteella laajempia yleistyksiä. Siten valitsemani ilmiönkin suhteen riittää, että yritän tehdä sitä laadullisesti ymmärrettävämmäksi (Alasuutari 1995, 209).

Haastattelu lienee Suomessa yleisin tapa kerätä kvalitatiivista tutkimusaineistoa (Eskola ym. 1996, 64). Itsekin päädyin tähän aineistonkeräystapaan, sillä se on suhteellisen vaivaton keino, jolla varmistetaan myös aineiston nopea saanti, varsinkin kun sen kerääjänä olin saman alan samaa sukupuolta edustava opiskelija.

Eri haastattelutyyppejä voidaan jaotella haastattelun jäsentelyn ja kysymysten muotoilun kiinteyden asteella neljään eri tyyppiin. Täten yhdeksi neljästä tyyppistä muodostuu teemahaastattelu, joka on maassamme nykyään varsin suosittu haastattelutyyppi. Minä päädyin valitsemaan teemahaastattelun siitä syystä, että sillä varmistetaan toisaalta tutkijan etukäteen määääämien teema-alueiden läpikäynti, mutta kuitenkin mahdollisimman vapaamuotoisesti haastateltavan näkökulmasta (emt., 65-67), koska kyseessä oli tosiaan aineistonkeruu aikaisemmin lähes tutkimattomasta ilmiöstä.

Tutkielmani aiheen kattaessa sosiaalialan työntekijämiesten elämänkokonaisuudet, minun tuli kerätä empiiristä aineistoa riittävästi kaikilta oleellisilta elämän osa-alueilta. Aineiston on kvalitatiivisen tutkimuksen prosessiluonteelle ominaisesti hyvä olla muutenkin monipuolista, jotta se mahdollistaisi monenlaisia uudelleentarkasteluja (Alasuutari 1995, 74-75). Miehillä näitä elämän tärkeitä konkreettisesti ilmeneviä puolia edustavat yleisesti ottaen työ, perhe ja miespuoliset ystävät (vertaa Strandell 1984, 204-205), jotka teemat olen sisällyttänyt tekemiini haastatteluihin. Lisäksi halusin ottaa erillisinä teemoina mukaan parhaan miesystävyyssuhteen ja oman mieheyden kokemuksen.

Teemahaastattelurungossani (liite 1) olen yrittänyt operationaalistaa näihin edellä mainittuihin teemoihin liittyviä seikkoja (Eskola ym. 1996, 48). Varsinaisten teemoittaisten kysymysten muotoilemisessa käytin apunani muunmuassa Eskelisen ja Hyytisen (1992, liite 2) tutkielmansa omaelämäkertaa varten laatimaa teemarunkoa. Kokemattomana haastattelijana halusin kuitenkin varmistaa, että minulla olisi, haastattelutilanteen niin vaatiessa, olemassa myös valmiiksi muotoiltuja kysymyksiä, joten en ole kysynyt kaikkia haastattelurungossa esiintyviä kysymyksiä jokaiselta haastattelemalta mieheltä.

Löysin haastattelemani sosiaalialalla työskentelevät suomalaiset miehet Sosiaalityöntekijäin Liitto ry:n Keski-Suomen alueyhdistyksen, Keski-Suomen Sosiaalityöntekijät ry:n kautta, johon itsekkin kuulun opiskelijajäsenenä. Kyseessä olevalta ammattiliitolta luvan saatuaani lähetin alueyhdistyksen miespuolisille työssäkäyville jäsenille syyskuussa 1995 kirjeen (liite 2), jossa pyysin saada haastatella heitä tämän käsilläolevan tutkielmani empiirisen aineiston keräämiseksi. Valitsin lopulta haastattelemani 11 miestä siinä järjestyksessä kuin sain heiltä suostumuksen haastattelua varten. He edustivat noin 10 %:a tämän yhdistyksen kaikista työssäkäyvistä miespuolisista jäsenistä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa otoksen valinnalla ei olekaan niinkään tarkoitus pyrkiä tutkimustulosten yleistettävyyteen vaan ennemminkin niiden suhteuttamiseen tietyssä kontekstissa osaksi laajempaa kokonaisuutta (Alasuutari 1995, 221).

Kun ilmoitin muillekin kirjeen saaneille miehille, että en valitettavasti tarvitse enää lisää haastateltavia, osoittautui myönteiseksi yllätyksekseni, että monet muutkin heistä olisivat sinänsä suostuneet vapaaehtoisiksi haastateltaviksi.

Puhelimitse ilmoitin kertaalleen muunmuassa haastattelun sisältämät alustavat teemat, mahdollisuudesta suorittaa haastattelu heille mieluisimpana ajankohtana ja paikassa, joko jomman

kumman kotona, heidän työpaikallaan, yliopiston tiloissa tai jossakin rauhallisessa kahvilassa, haastattelun keston, sekä kysyin alustavaa lupaa saada lisäksi nauhoittaa tulevan haastattelun (kts. Eskola ym. 1996, 54, 69, 71).

Lokakuun 1995 aikana haastattelin sitten kaikki 11 valitsemaani sosiaalialalla työskentelevää miestä, jotka kaikki osoittautuivat heteroseksuaalisiksi näiden haastattelujen kuluessa. Heissä oli niin opistotasoisien kuin alemman korkeakoulututkinnon suorittaneita, muttei ketään ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanutta. Iältään he olivat melko tasaisesti 26:n ja 55:n ikävuoden välillä. Vain yhdellä haastatelluista ei ollut haastatteluhetkellä seurustelusuhdetta, ja eräs toinen asui seurustelukumppanistaan toistaiseksi erillään, mutta kaikki muut elivät kahden aikuisen ja yhden tai useamman lapsen muodostamassa ydinperheessä.

Nämä haastattelut sujuivat pienistä nauhoitusteknisistä ongelmista huolimatta sovittuina aikoina, sovituissa paikoissa varsin leppoisisissa tunnelmissa. Lopuksi lupasin asiaankuuluvasti toimittaa heistä jokaiselle, samoin kuin kyseessäolevalle paikalliselle ammattiyhdistyksellekin yhden kappaleen tätä tutkielmaani saadessani sen aikanaan valmiiksi.

Purin empiirisen haastatteluaineistoni ääninauhoilta paperille sanatarkasti. Lainaamissani haastattelusitaateissa olen käyttänyt miehistä peitenimiä, jotka olen systemaattisesti valikoinut suomalaisen almanakan miesten nimipäiväluettelosta. Samalla olen poistanut tai muuttanut myös muut mahdolliset henkilöllisyyden tunnistamista oleellisesti helpottavat tiedot, jota tarkoitusta varten olen käyttänyt myös hakasulkuja. Miesten tarkempaa ikää tai ammattiakaan en katsonut tarpeelliseksi käyttää sitaattien yhteydessä, sillä en tarkastele heitä, enkä heidän elämäntilanteita niinkään heidän yksilöllisyytensä kautta, vaan yleisemmin sosiaalialalla työskentelevien miesten elämäntilanteiden sisältämiä erilaisia maskuliinisuuden piirteitä.

4. IDEOGRAFINEN ANALYYSIMETODI

Kun laadullinen aineisto todettiin oivaksi keinoksi tutustua johonkin uuteen tai ennestään tutkimattomaan ilmiöön, kuten minun tapauksessani, niin samoin ovat laadulliset tutkimusmenetelmät sopiva väline järjestää tätä aineistoa käsitteellisesti erilaisiin, ehkä

uudenlaisiinkin luokkiin, jotka entisiä tarkoituksenmukaisemmin pohjustaisivat kyseisen ilmiön ymmärrettävää hahmottelemista. Tämän jälkeen jäsenneiltyä aineistoa voikin ryhtyä tulkitsemaan kokonaisvaltaisesti lopullisen tutkimustehtävän mukaisesti (Alasuutari 1995, 203-204).

Laadullisen tutkimuksen eräs tunnusmerkki on hypoteesittomuus. Tutkimuksenteon aloittamista ei siten edellä jokin oletamus, jonka pitäisi prosessin kuluessa tulla todistetuksi. Tällöin lähtökohtana usein onkin aineistolähtöisyys eli enemmän tai vähemmän tutkittavien näkökulma, joka myöskin on eduksi lähestyttäessä tieteellisesti oudompaa ilmiötä (Eskola ym. 1996, 10-14).

Oman aineistoni käsittelemistä auttaa haastattelujen valmis teemoittelu karkeasti sanottuna työn, perheen ja ystävyysuhteiden alueisiin. Mutta se, miten paloittelen näitä teemoja metodisesti osiin, lähtee omasta perusajatuksestani tutkia näissä haastatteluissa ilmenevää miesten sukupuolisuutta (Grönfors 1982, 102, 154). Miehet kuitenkin hyvin harvoin ilmentävät maskuliinisuuttaan näkyvästi, kuten Harri Ruohomäki (1992, 30) suomalaisen elämäkertakilpailun mieskirjoittajien tarinoita lukiessaan tuli huomaamaan. Ehkäpä miehet omissa haastatteluissani ilmaisevat sukupuoltaan jo moninaisemmin, kun niiden motiivinakin oli korostetusti miespuoliset sosiaalialan työntekijät. Tämä huomioiden uudemmissa analyysimeteodeissa aineiston tarkastelu on hienosyisempää ja niissä etsitään yhtäläisyyksien sijasta useammin todellisuutta paremmin vastaavia eroavuuksia, jotka monesti ovat hyvin mielenkiintoisia (Eskola ym. 1996, 106).

Kun lähdin pohtimaan haastattelemani miesten elämää haastatteluteemojen kautta, halusin löytää näistä teemoista esiinnouseville erilaisille maskuliinisuuden ilmauksille jollain tavalla kokoavaa metodista käsitettä, jonka avulla tätä maskuliinisuutta voisi lopulta tulkita mahdollisesti muutoinkin kuin vain näiden miesten psykologisenä piirteenä. Hierarkian ja eron käsitteet samoin kuin yksityisen ja julkisen väliset monimutkaistuvat käsitteelliset erottelut löysin jo tieteellisessä viitekehyksessäni tarkastelemaan sukupuolisuutta yhteiskunnallisten rakenteiden näkökulmasta (kts. s. 2-3), mutta niiden vastapainoksi tarvitsen jonkin yksilöllisemmän, mutten psykologisen näkökulman käsitteen.

Kehyksen käsitteen on luonut Erwin Goffman 1970-luvulla. Kehykset voidaan ymmärtää koosteiksi sääntöjä, jotka helpottavat yksittäisten toimintojen määrittelemistä. Kun arkielämän kehys tulkitsee tietyn toiminnan tiettyyn sosiaaliseen paikkaan ja tehtävään, niin toisen asteen tulkintakehys ymmärtää tätä toimintaa yksilöistä ja heidän tavoistaan käsin (Alasuutari 1992, 1-3). Minun on vaikea ajatella tässä maskuliinisuutta tiettyinä toimintana tai edes ylipäänsä vain

toimintana, kun se todellisuudessa läpäisee miehen elämän niin monin eri tavoin, joten jatkan tarkoituksiini paremmin sopivan käsitteen etsimistä.

Elämänmuodon eli habituksen käsite, jonka Pierre Bourdieu on kehittänyt, tarkoittaa samanaikaisesti toiminnan ja merkityksen sekä subjektin ja rakenteen välisten vuorovaikutuksien muodostamaa kokonaisuutta (Alasuutari 1995, 36-37). Tutkielman edellyttämällä tieteellisellä tasolla sen käyttäminen tuntuu puolestaan liian työläältä vaatiessaan useampien näkökohtien läpikäymistä ja lopulta niiden yhteisvaikutuksen selvittämistä.

Varsinainen *elämäkokonaisuuden* (saks. Lebenszusammenhang) käsite löytyy Ulrike Prokopilta saksalaisesta naistutkimuksesta 1970-luvulta. Se merkitsee elämän kokemista hoivan, tuotannon ja järjestämisen eli kodin, työn ja ihmissuhteiden osa-alueiden sisäisten ja niiden välisten toimintojen ja suhteiden ristiriitaisena kokonaisuutena, mikä on nähtävä erääksi elämää perustavaksi tekijäksi. Nämä toiminnat jakautuvat eri elämän alueille, mutta yksilö yrittää koota ne itsessään tavalla tai toisella yhdeksi mielekkääksi tai ainakin siedettävästi hallittavaksi kokonaisuudeksi (Strandell 1984, 204-205).

Tämä käsite tuntuu jo sopivammalta omiin käyttötarkoituksiini nähden. Se voi toimia kuitenkin vain metodisena, haastatteluaineistoni teemoja yhtenä kokonaisuutena ylläpitävänä käsitteenäni, joten tarvitsen erikseen vielä itse metodisen tavan jäsentää tätä aineistoani.

Abduktiivinen päättely perustuu aineistosta tehtäviä havaintoja ohjaavaan johtoajatukseen, joka voi olla enemmän intuitiivinen tai selkeämmin tieteeseen pohjautuva. Sen mukaan vain tällaisen johtavan ajatuksen avulla kyetään keskittämään huomio sellaisiin seikkoihin, jotka saattavat tuottaa uusia tieteellisiä löytöjä. Tämä ajattelutapa ymmärtää käytännön kokemukset aina kyseenalaistamattoman loogisina tosiasioina. Tieteen tehtävänä abduktiivinen päättely pitää näiden kokemusten oman sisäisen logiikan, toimintaperiaatteen löytämistä ja esittämistä ymmärrettävästi. Mainitun johtoajatuksen seuraamisen nähdään tehokkaimmin edesauttavan tässä tehtävässä (Grönfors 1982, 33-34).

Kokemuksen, laajemmin sovellettuna elämäkokonaisuudenkaan logiikkaa ei tule käsittää älyllisen rationaalisena toimintana, vaan keskenään ristiriitaisia elementtejäkin yksilölle yhdistävänä mielekkyytenä, joka kuulostaa käyttökelpoiselta myös oman näkökulmani kannalta. Vaikka en etukäteen ole kehitellytkään mitään varsinaisesti oikeaksi todistettavaa hypoteesia, vaan olen pyrkinyt säilyttämään tutkittavieni oman näkökulman, niin olen tästä näkökulmasta

halunnut yrittää löytää heidän maskuliinisuuttaan elämänlaajuisesti mielekkäänä kokonaisuutena ylläpitävän logiikan.

Toinen samansuuntainen ajattelutapa, joka yhdessä edellisen kanssa ohjaa aineistoni metodista jäsentelyä, on ideografisuus. Senmukaisessa, aineistosta tehtyjen havaintojen metodisessa pelkistämässä tutkimusaineistoa tarkastellaan vain tietystä olennaisena pidetystä näkökulmasta. Tämän jälkeen kehitetään jokin yhdistävä tekijä, joka pätee näihin kaikkiin erilaisiin havaintoihin. En tarkastele haastateltaviani siten samanarvoisina yksilöinä, joiden eroja arvioisin erilaisten muuttujien suhteen. Sensijaan he toimivat samasta ilmiöstä kertovina tiedonlähteinä, joita yhdistäväksi tekijäksi voidaan usein kehittää kyseistä ilmiötä aiemmin määritellystä näkökulmasta tulkitseva erottelujärjestelmän kokonaisuus, jossa yhdistyvät ja suhteutuvat lopulta toisiinsa haastateltavien kaikki eroavaisuudet. Edellytyksenä on tällöin abstraktiotason nostaminen yli haastateltavieni yksilöllisyyden (emt., 28-41, 230). Tämän vuoksi oli eduksi, etten minäkään kysynyt haastateltaviltani suoraan, kokevatko he, ja jos kokevat niin millä tavalla, rakentavansa maskuliinisuuttaan eri elämänalueitaan yhdistävänä loogisena kokonaisuutena.

5. KVALITATIIVINEN TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Miestutkimuksessa on todettu, että miesten itsensä on vaikea kyseenalaistaa sukupuoliin liitettyä patriarkaalista hierarkiaa eli pysyvää määrällistä eroa, koska heidät on lähtökohtaisesti kytketty tämän hierarkian ylempiarvoiseen valtaan. Sensijaan sukupuolijärjestelmän eroa laadullisena erona mieesten on helpompi tutkia, koska siihen ei samallatavalla liity taistelua valtasuhteista. Tämän eron ilmenemistä voi tarkastella myös miesten välillä, vaikka itselläni ei olekaan mitään empiiristä vertailuasetelmaa tässä tutkielmassani (Sipilä 1994, 30). Omaksi laadulliseen, empiiriseen haastatteluaineistoon pohjautuvaksi kvalitatiiviseksi tutkimustehtäväkseni on siten muodostunut seuraava tieteellinen kysymys, joka tuo tutkimastani konkreettisesta ilmiöstä esiin sukupuolisuuden rakenteistumisen oleellisen merkityksellisyyden, jota en ole huomannut aiemmin tutkitun (kts. Eco 1990, 43-44).

Yritän pätevästi selittää Alasuutaria (kts. 1995, 230) ja Strandellia (kts. 1984, 206) mukailten, mikä on se empiirisen aineistoni naisvaltaisella ja feminiinisellä sosiaalialalla työskentelevien miesten subjektiivinen toimintaperiaate, jonka mukaisesti he tiedostamattaankin rakentavat sosiaalista sukupuolisuuttaan horisontaalisessa elämäkokonaisuudessaan niin, että voivat kokea sen mahdollisimman mielekkääksi kokonaisuudeksi. Tässä elämäkokonaisuudessa yhdistän toisiinsa monimutkaiset työssä, perhe-elämässä ja ystävyysuhteissa kohdattavat, näiden miesten omien ja heidän subjektiivisesti kokemiensa toisten osapuolten ajattelu- ja toimintatapojen väliset jännitteet, joissa heijastuvat vastaavat yhteiskunnassa vallitsevat tavat.

6. SOSIAALIALAN MIESTYÖNTEKIJÖIDEN ELÄMÄKOKONAISUUS

6.1. SOSIAALIALALLE PÄÄTYMINEN

Maskuliinisuutta tutkittaessa on muistettava, että se on koko ajan sosiaalisissa suhteissa ja aina erityisesti suhteessa feminiinisyyteen muuttuva asia. Sen rakentuminen saa alkunsa jo heti syntymästä lähtien, joten lyhyehkösti minäkin analysoin näiden haastattelemieni sosiaalialalla työskentelevien miesten lapsuutta ja nuoruutta heidän sosiaalialalle päätymiseensä saakka ja siihen mahdollisesti johtaneita syitä pohtien.

Suomalaiset, tällähetkellä lähinnä kuudetta vuosikymmentään elävät miehet ovat Jeja Pekka Roosin (1994, 24) analysoimien, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran vuosina 1992-1993 järjestämän Eläköön mies -elämäkertakilpailun kirjoitusten mukaan olleet lapsuudessaan tavallisimmin ujoja, joskin melko aktiivisia. Heidän isänsä on ollut ankaran etäinen, äitinsä elämäänsä alistunut ja näin ollen heidän perheessään ei ole ilmaistu juurikaan etenkin myönteisiä tunteita.

Omasta aineistostani ei oikein löydy vastaavaa negatiivista lapsuuden ilmapiiriä edes neljän vanhimman, samaa ikäluokkaa edustavan miehen keskuudesta. Kyseisen aikakauden ilmapiirin vaikutus on kuitenkin nähtävissä eräässä kertomuksessa seuraavasti:

"... ei nälkää jouduttu näkemään, mutt' tietyn niukkuuden. Ja äidillä oli tiettyä auttamishalua ... Esimerkiks' siinä sellanen tyttö lähell' meitä asu. Ja hän [äiti] oli kerran huomannu, että se oli ihan resuissa. Ja hän kutsu sitte tän tytön meille ... anto ruokaa ja neulo napit ulkotakkiin ... Mää muistan, että ku kaupungilla käveltiin ..., niin aina, ku mä näin jonkun ... vähä surkeen taikka köyhän näkönen ... toivoin, että heillä olis' hyvä olla." (Nuutti)

Vanhemman suomalaisen sukupolven isästä hieman neutraalimpaa versiota edustaa Victor Seidlerin (1992, 24-25) toteamus isistä arjesta etäisiksi jäävinä perheenjäseninä, jolloin pojille ei muodostu kunnollista mallia miespuolisten henkilöiden välisistä suhteista. Se ilmentää laajemmin oman aineistoni miestenkin isiä. Heillä on ollut yleisesti katsoen tavanomainen, mutta jälkikäteen arvioiden tyytyväisen tasapainoinen lapsuus.

Seuraava sitaatti kuvaa kuitenkin molempien vanhempien yhteistä kasvatusta:

"... hellästi ja kuitenkin jämakästi kasvatettu, että ... oon oikeen tyytyväinen siitä kasvatuksesta, minkä oon saanu." (Hannes)

Todennäköisesti sattumanvaraisen, mutta jokatapauksessa merkittävän lisänsä aineistooni tuo se, että peräti neljällä miehellä heidän jompikumpi tai molemmat vanhemmat ovat lapsuuden tai nuoruuden aikana kuolleet tai siirtyneet siitä aiheutuneiden olosuhteiden muutosten seurauksena syrjemmäksi heidän elämästään. Sen vaikutusta kuvaa seuraava sitaatti:

"Onhan se [äidin kuolema murrosikäisenä] vaikuttanu todella oleellisesti siinä mielessä, vaikka ei nyt ammatinvalintaan, mutt' siihen näkemykseen, että mikä on tärkeätä ja mikä kiinnostaa ... Ihan käytännön tasolla kaikki kotityöt ja tämmöset, niin siinä muuttu' se kuvio aika täysin, että pitää ruveta sitte tekemään yhdessä ja näin ..." (Samuel)

Suomalaisista naisvaltaisten alojen miespuolisista työntekijöistä yli puolet koki Kauppinen-Toropaisen väitöskirjan mukaan olleensa niinsanottu "äidin poika", mikä on miltei kaksinkertainen osuus insinöörimiehiin verrattuna. Tällä ei oleellisesti viitattu kuitenkaan näiden miesten feminiinisyyteen (Lammi 1992, 21). Minun aineistossani tämä asia ei tullut paljoa ainakaan esiin. Yksi miehistä sitä vastoin mainitsi isänsä olevan herkkä ja ulospäinsuuntautunut.

Yleisesti ottaen sanoisin haastattelemieni miesten vanhempien vaikuttaneen tavanomaisesti sekä näiden poikiensa luonteeseen että arvoihin. Kenelläkään näistä miehistä ei ole ollut mitenkään huonoja suhteita vanhempiinsa.

Varsinaiseen ammatinvalintaan eniten vaikuttaneina luonteenpiirteinään edellä mainitun väitöskirjan naisalojen miehet kertoivat sosiaalisuutensa ja kärsivällisyytensä (emt.). Itse en halunnut tällaista asiaa edes kysyä, vaan annoin haastateltavieni vapaammin kertoa, miten he olivat aikanaan sosiaalialalle päätyneet.

Tavalliset suomalaiset miehet ovat näiden Roosin (1994, 24) tutkimien elämäkertojen mukaan käyneet yleensä läpi sekalaisia työpaikkoja ja jonkinlaisen ammattikoulutuksenkin ilman sen kummempia päämääriä. Brittiläiset miessairaanhoitajat ovat erään tutkimuksen mukaan hakeutuneet kyseiseen ammattiin turvatakseen epävarmoissa yhteiskunnallisissa olosuhteissa taloudellisen toimeentulonsa, joskin heillä oli lisäksi myönteinen suhtautuminen ihmisläheiseen auttamistyöhön (Lammi 1992, 11).

Omissa haastatteluissani esiintyi työelämän alkutaipaleella samankaltaista alanvalinnan selkiintymättömyyttä, mutta kokemusten myötä nämä miehet reflektoivat myös sitä, miltä heistä itsestään tuntui. Tämän uskon merkittävässä määrin johtuvan työelämän sukupuolenmukaisen erottelun ylittämisestä, joka herättää pohtimaan omia valintoja vähintäänkin tiedostamattomasti.

"... se oli itestäänselvä, ett' joko ammattikouluun metallilinjalle taikka töihin. Ja ku ei se metallilinja kiinnostanu, niin kuinkas ollakkaa, menin metallitehtaaseen töihin ... Enkä mä oikeestaan koskaan päässy sillei sisälle. ... Sitte kokeilin kaupassa töissä. ... Enkä mää sitä kaupan filosofiaa omaksunu sitäkää vähää. ... Sitte tuli tämmönen, että sai hakee sosiaalialalle yleisjaksolle. Se oli aika uutta ... Mä tunsin jotenki, ett' se on mun ala. Sehän oli hirveän suosittuki silloin ..." (Pauli)

"... aika itsekkäästi ajateltu, mutta [ylioppilas]kirjotusten jälkeen oli huono työllisyystilanne ja mää jonku verran oon joutunu pikkuveljiäni kaitsemaan ja muitaki lapsia. .. Kerran sitte tohon päiväkotiiin harjoittelijanpaikkaan haettiin, ja mämpäs koetan, minkäslaista se on. Siinä lopullisesti innostuin. Mulla tuli paljon hyviä ystävyysuhteita niihin lapsiin ja nuoriin." (Launo)

"... täysin sattuma, että mulla oli ajatus joku kansakoulunopettaja. ... tuli paperit pääsykokeisiin. Mutta ... äiti oli huomannu ilmoituksen, että ... otetaan kymmenen miesylioppilasta orientoitumiskurssille ja harjotteluun ..., että olisi mahdollistettu toi opiskeluunpääsy. ... Käytiin tutustumassa lastenkotiin ... ja mull' oli vähä sellanen niinku, että piisaa. ... Mutta kuitenkin sitten ... aattelin, että jos pääsis' opiskelemaan." (Nuutti)

Muutamilla muillakin haastateltavillani oli ollut ensimmäisenä ajatuksenaan nimenomaan opettajaksi opiskelu, jonka vuoksi he olivat kokeneet hyväksi saada päiväkodista työkokemusta

sitä silmälläpitäen. Niinpä ei erään ruotsalaisen tutkimuksen (emt., 11) sairaanhoitajamiesten eikä Eskelisen ja Hyytisen (1992, 71) tutkielman sosiaalityöntekijämiestenkaan tavoin omasta aineistostanikaan oikeastaan kukaan varta vasten ollut päättänyt hakeutua siihen ammattiin, eikä useimmiten sosiaaalialallekaan, mille oli sitten lopulta päätyntä. Jälkimmäisen tutkimuksen miesten kohdalla työnsaantimahdollisuuksien jälkeen seuraavaksi eniten ammatinvalintaan olivat vaikuttaneet kiinnostus ihmisläheiseen auttamistyöhön ja senjälkeen kiinnostus yhteiskunnallisten olosuhteiden parantamiseen.

Mutta tähän väliin haluan esittää yhden poikkeustapauksen sinänsä osaansa tyytyneestä miehestä.

"Vaikka olen ollu parikymmentä vuotta ... mielenterveystyössä, ... nuorisotyössä ja sosiaalityössä ja ... päihdetyössä, mä en oo oikeestaan koskaan tuntenu omakseni tätä ... Minun lapsuusammattihaaveet ... piti tulla insinööri ... Mä oon semmonen luova ihminen ... Mull' oli hirveen huonot koulutukselliset lähtökohdat ..., niin hain muihin kouluihin, ja se oli vaan sattumaa." (Marko)

Vastaavassa tilanteessa, jossa alkuperäiset ammattihaaveet eivät ole toteutuneet, ovat olleet erään yhdysvaltalaisen tutkimuksen miessairaanhoitajat. Heidän toiveenaan oli lääkärin ammatti, mutta sikäläisen koulutuksen edellyttämien taloudellisten resurssien vuoksi he olivat kuitenkin tyytyneet saman alan hierarkisesti alempaan ja selvästi feminiinisempään ammattiin (Lammi 1992, 11). Tarkempaa selitystä oman aineistoni poikkeustapauksessa kohdatussa siirtymisessä selvästi oman sukupuolen maskuliinisista alahaaveista feminiinisen alan työhön ja siellä pysymiseen en saanut selville.

Lopuksi esittelen niitä tilanteita, joissa lähinnä alan-, ei niinkään ammatinvalinta, on ollut harkitumpaa perustuen pitkälti ihmisläheisyyttä edustavaan ja siten feminiinistä vastuurationaalisuuttakin heijastavaan arvomaailmaan. Feminiinisillä luonteenpiirteillä ei sitä vastoin tuntunut olevan paljoakaan tekemistä näiden haastattelemieni miesten ammatinvalinnan suhteen.

"... miettiny ... paljo, ett' miten oon päätyny [sosiaaalialalle] ... Ensinnäki on tietysti vanhemmat, ... sitten ... mun opettaja ..., ala-asteen ... nainen, ... ala-asteen aikana ... yks' [miespuolinen ystävä], joka toimi musiikkialalla ... mua paljo vanhempi ... Sitte tuli rippikouluiässä yks' [nuorimies] ... kirkon nuorisotyöntekijä ... Ja justinsa, että mitenkä nää muksut kuvastaa tiettyä viattomuutta ja etsintää ..." (Jaakko)

"Mulla on ... aika syvälle juurtunu ajatus siitä, että hyvinvointia pitäis' pystyy jakamaan tai oikeudenmukaisuutta helpottaa tai auttaa niitä ihmisiä, joilla ei mee hyvin. Niin ... on ollu aika pienestä pitäen ... Se politiikkavaihehan kärsi inflaatiokurssin ... Siviilipalveluksessa ... olin mielisairaalassa, jossa oli samanhenkistä porukkaa, ... elikkä filosofinen koulu samalla. Siitä tuli ajatus, ett' mä pyrin sosiaalityöntekijän tutkintoo suorittaa." (Rauno)

"... sosiaalityö oli jotenkin mielenkiintonen ja eniten ihmisten kanssa' työntekeminen ... Oli se vielä, että ... se tutkinto pätevoitti ikäänkuin hyvin monenlaisiin töihin." (Tarvo)

Vanhempien suhtautuminen lapsensa, ja tässä tapauksessa nimenomaisesti poikansa epätavalliseen ammatinvalintaan ei sekään liene täysin merkityksetöntä. Aineistoni kohdalla korostui vanhempien huoli ensisijaisesti poikansa omillaan toimeentulemisesta. He hyväksyivät varsin pian tämän valinnan, kun heidän poikansa tuntui pitävän sitä itselleen sopivana.

"Isä oli alussa kaikkein eniten vastaan ..., ett' et sä tuu toimeen. ... Jälkikäteen ei kovin oo kommentoinu, mutta ... pitävät rehellisenä ammattina. Ja ku joskus tulee puhuttua niitä vaikeuksia, ... vähän tietävät, mistä on kysymys." (Launo)

6.2. TYÖMAAILMAN SUKUPUOLINEUTRAALISUUS

6.2.1. Miehet sosiaalialan työssä

Naisvaltaisten alojen miestyöntekijät pitävät työtään yleisesti ottaen sosiaalisesti antoisampana ja ihmisläheisempänä kuin miesvaltaisten alojen työtä (Kauppinen-Toropainen 1991a, 220). Mutta esimerkiksi sairaanhoitajamiehet ovat kertoneet siirtyvänsä perinteisimmästä hoitotyöstä osin ehkä ihmissuhdetyön stressaavuuden vuoksi varsin pian muunmuassa runsaammin teknisiä tehtäviä sisältävään kirurgiseen avustustyöhön (Lammi 1992, 12).

Myös oman aineistoni miehet tiedostivat halunsa työskennellä sosiaalialan tavanomaisista feminiinisistä käytännöistä vapaampina, itsenäisemmin ja monipuolisemmin. He halusivat haasteita ja kehittää itseään niin, etteivät jäisi paikoilleen, lukuunottamatta muutamaa vanhempaa miestä, joiden kohdalla juuri ikä saanee asettumaan aloillensa.

"Mä pidän työtäni ... mukavana, koska se on niin monipuolista, ettei pelkästään

asiakastyötä. ... Kaikkein itsenäisin ja vapain, ... ei hirveesti vastuuta oo, jos vertaan sosiaalitoimistossa tapahtuvaan työhön. Asiakkaathan itte hoitaa asiansa ja mä oon vaan asioitten helpottajana. ... Se on hirveen palkitsevaa ..." (Rauno)

"... tuntuu' kaikkein etäisimmältä se, että päiväkodissa ... mennään kellonaikojen mukaan ... Mieluummin teen ... vapaammin ... nuorten parissa ..., että on enemmän annettavaa ja jossakin määrin haasteellisempaa työtä ..." (Hannes)

"Mä oon yrittäny olla oma itseni ..., ettei se [työ] ois' vaikuttanu. ... Kyllä mä oon huomannu, että kun on vaikeitten ihmisten, ongelmien kanssa, niin ... ei ihan helpoin ihminen ole siviiliolosuhteissa. ... herkästi tekemässä hankalia kysymyksiä. ... Osaako siitä roolistaan ihan siirtyä luonnolliseen ..." (Marko)

"... tähän ikään ku ... on ehtiny lukee ja kokee, ... Ja omista vaikeuksistaan on hirveen hyvä ammentaa, jos ne jollakitavalla on järjestyksessä." (Rauno)

"... mä koen olevani mahottoman vastuullinen. Mutta mun vahvin puoli ehkä on ammatillisuus ja ... laaja teoreettinen pohja ..." (Jaakko)

Näissä toiseksi ja kolmanneksi viimeisissä sitaateissa tulee esiin se, mitenkä nimenomaan sosiaalialan työ on suhteessa sen ulkopuoliseen elämään. Kyse voi olla siitä, onko oma yksityiselämä hallinnassa, mutta ennemmin mieleeni tulee kysymys siitä, edustavatko kyseiset miehet perinteistä työ- ja perhe-elämän tiukkaa erilläänpitämistä vai eivät. "Markohan" kuuluu vanhempiin miehiin ja kertoi aiemmin, ettei koskaan ole tuntenut alaa omakseen. Toisaalta he saattavat edustaa myös uudempaa, työ- ja perhe-elämää ja siten maskuliinisuutta ja feminiinisyttä yhteensovittavampaa androgyynisyyttä (Andrews & al. 1993, 271-272). Mutta maskuliinisen ammatillisuuden korostaminen tuli esiin yhtenäisesti kautta linjan. Miehillä tämä julkisen koulutuksen kautta hankitun tiedollisen pätevyyden korostaminen on jokseenkin ymmärrettävää, sillä miehille yksityisen alueen feminiinisten, kyseisessä työssä tarvittavien ihmissuhdetaitojen omaamista ei pidetä itsestäänselvytenä, mikä on todettu myös muissa vastaavissa tutkimuksissa (kts. esim. Lammi 1992, 30).

Seuraavissa sitaateissa ensin tulevat nuoremmat miehet selvästi enemmän pyrkivät itsensä kehittämiseen, mutta pidemmän päälle naisvaltaisten alojen miestyöntekijöillä on taipumus siirtyä erikoistehtävien lisäksi vielä jatkokoulutukseen, esimiestehtäviin tai peräti alalta pois. Tätä ovat suunnitelleet useiden tutkimusten mukaan melkein puolet naisvaltaisten alojen miestyöntekijöistä suurimpina tyytymättömyyden syinä taloudellisen ja yhteiskunnallisen arvostuksen puute (emt., 18-19). Nimenomaan palkkaan kiinnittivät huomionsa oikeastaan kaikki haastattelemani miehet.

Osa tosin hyväksyi sen vähäisyyden tai piti asiaa vähämerkityksellisenä.

"... joskus fiilisten kanssa liian lujasti ottaa työjutut, että ois' hyvä vähä säästellä ... Ett' se on ollu varmaa joku heikko kohta." (Kaapro)

"... työntekijänähän haluais' ..., että osaa kuunnella ja keskustella ja suunnitella aina paremmin. Ja toisaalta toimia nopeemmin, tehä päätöksiä nopeemmin." (Samuel)

"Mä valitsin ihan tietosesti, että en ainakaan siinä hetkessä ja sillä tiedolla halunnu hallinnon hommiin, vaan ... tänne ihmistöihin ja perustasolle. Semmonen elämäntapakysymys. ... Mä tiesin, että se valinta ohjaa mun elämää sitte etiäkipäin." (Tarvo)

"... varmasti haluaisin toimii jossain vaiheessa esimiestehtävissä ja olisin ... kyvykäs ... Ideaali ... esimerkiks' ministeriössä tekemässä ... perhepoliittisia suuntaviivoja ... Toisaalta ... houkuttanu jäädä lasten kanssa kotiinki ... nyt ku lapset on vielä pieniä ..." (Jaakko)

" Kyllä joskus meinannukki lähteä [alalta pois]. Että mä vähän pelkääнки ..." (Vesa)

"Ääneenki täällä sanonu, että ... miesten kesken pidetään sitten tärkeenä, ett' on rautaa väännetty ... Siitä tulee semmonen miehuus, ... suora palkkio heti ympäristöltä ja sukulaisuussuhteissa, tuttavien kesken ... Mutt' tällä alalla sitä ei tuu niin herkästi, nii se joskus korpee. Ett' kuinka monta vuos'sataa tätä hommaa pitää tehä ... Emmä tiä, tarviiko tulla hirveen julkisesti se kiitos, mutta joku palaute, ett' oot tehny työs' hyvin ja ammattitaitosesti, nii se on se perinteinen miesten maailmassa tärke juttu, ett' saa tyytyväisyyden. Semmonen on monasti hakusalla." (Kaapro)

6.2.2. Sukupuolen merkitys työssä

Kuten kaikesta edeltävästä työhön liittyvästä olemme saattaneet todeta, sukupuoliä ruumiillisina olentoina ei ole mainittu, vaikka naisvaltaisen alan ihmisläheisen työn miespuolisia työntekijöitä tutkin. Toki maskuliiniset ajattelutavat esimerkiksi työhön liittyvissä tavoitteissa heijastuivat vastauksista hyvin. Jo haastattelupyntökirjeessä kuitenkin toin esille aiheeni miesnäkökulman, mutta työelämän käytännöissä sosiaalialallakin sukupuolineutraalisuus todellakin vallitsee siitä huolimatta, tai ehkä jälleen siitä syystä, että nämä miehet kohtaavat työssään lähinnä vain naisia ja ristiriitaisinta sen suhteen on juuri sukupuolten välinen vuorovaikutus. Sukupuoli vaikuttaa siten hyvin yksityiseltä asialta. Esimerkiksi Päivi Korvajärven (1996, 89-96; ym. 1996, 238)

haastatteleminen naistyöntekijöiden puheissa sukupuoli näkyi vain kotiin liittyen sekä työ- ja perhe-elämän välisten suhteiden kuvauksissa. Siten lienee ymmärrettävää, jos ne miesten puheissa näkyvät vielä vähemmän.

Seuraavassa esittelemäni seikat tulivat esiin vasta, kun erikseen kysyin sukupuolen näkymistä ja merkitystä näiden miesten työelämässä. Itse työnteossa työhönotossa sukupuolen kannalta eduiksi koituneet asiat saattavat aiheuttaa ristiriitaisen tilanteen, jossa miehiltä odotetaan toisaalta miehen mallia varsinkin lapsille ja nuorille, mutta jos he toteuttavat sitä liian maskuliinisesti, heitä pidetään epäempaattisina ja epäpätevinä. Toisaalta mikäli he ovat työn luonteen mukaisesti huolehtivia ja empaattisia, heidän arvellaan ehkä olevan epäluonnollisia (Allan 1993, 126). Vaikka maskuliinisuutta saakin toteuttaa siis vain alan perinteiden rajoissa, niin miehen myös naisvaltaisella alalla hierarkisesti ylempänä sukupuolena ja lisäksi ainokaisuutensa johdosta on helpompi toimia naisista poikkeavasti (Lammi-Taskula 1994, 123-124).

Lähden liikkeelle haastattelemini vanhempien miesten ajatuksista, joista kuvastuu tietenkin oman aikansa yhteiskunnallinen tilanne.

"... Minusta sosiaaliala, jos mikä on ollu ... sosiaalitoimistot nimenomaan tällanen seka-ala. ... Tavallaan se [sukupuoli] on näkyny sillai, että tännehän valittiin ehdottomasti mies silloin aikanaan. ... Ilmeisesti oli aika vaikeita alkoholisteja, ... tällanen turvallisuuskysymys. ... Ei sukupuolella sinällään ole ollu ... mitään erityistä ... hyötyä eikä haittaa mun mielestä." (Nuutti)

"Se [mieheys] vaikutti alussa kaikkein eniten, ku -70-luvun puolella miehiä oli aika vähän. ... Johtaja määritteli ..., mihin ei tarvitse paljoa puuttua, ... olet poikien kanssa enempi ja vastaat vapaa-ajasta, urheiluvälineiden huollosta, ... Se tuntu ihan loogiselta, että kukaan ei ollu huoltanu ... Naistenki työpanos suunnattiin paljon siivoukseen ... Emmä tiedä, jäikö ne mielummin siivoamaan vai ..., että se kuuluu niille. ... Helposti vastakkainasettelua, että kuka tekee työt, jos pelkät miehet ois' vuorossa. Ja varmasti on osittain tottaki." (Launo)

"... psykososiaalinen työ, mitä pitää puhua, esimerkiks' mummojen kanssa, ... joskus tuntee, että meneeköhän kaikki ihan perille, ett' ku mä oon mies ... naisten kanss' puhumaan niinkun peseytymisen ongelmista ... Mä oon ottanu joitaki alueitani työhön, jotka jollaintapaa tyydyttää mulla ..., että miehen täytys' harrastaa ... Ja jonkiverran ulkopuoliset tuo paineita, esimerkiks' päihdetyössä. ..." (Tarvo)

"Täytys' olla balanssi. ... että asiakkaat pääsis' sekä mies- että naispuoliseen kontaktiin. Tiedän, että on tietyillä miesasiakkailla taipumusta hakeutua aina naistyöntekijän asiakkaaks'. ... Mä luulen, että naistyöntekijä voi olla sallivampi ja

vaikeempi sanoo, kuinka asiat ovat. Ja uskon, ett' miestyöntekijä on suorasukasempi ja ei luo semmosta tunnesuhdetta asiakkaaseen. Että hyväksikäyttö ei varmaa miesasiakassuhteessa oo yleistä." (Marko)

"... Näissä työpaikoissa ... on jonkinverran korostettu sitä, että nyt kun meillä on miestyöntekijä, niin ... se mies avautuu helpommin ... Mä en oikeen tiedä, onks se ihan noin. ... Mä väitän vieläki, ett' ei näissä hoitoasiasysteemeissä läheskää sellasten miesten asioita ymmärretä, joilla on ongelmia. ... A-klinikoillahan on ihan erilainen ... mahdollisuus puuttua siihen." (Rauno)

"... ett' miehet on vähemmistönä, niin saa enempi tilaa, eikä tartte kauheesti kilpailla ammattinäkemyksellä ... Siinä henkilökohtasuuat jää pois ..., nii mulle vähä annetaan osastollaki enempi anteekskin ja tilaa yhdelle sosiaalityöntekijälle ... Aatellaan ett' seki tuo siihen nii paljo eri ... näkökantaa, sen sosiaalityön lisäksi'." (Tarvo)

"... sille yhdelle miehelle voi tulla työtaakka paljon suuremmaks' ..., koska mä oon kaikille, jotka siellä talossa on, niinku se yks' mies. ... Ett' jos joku haluaa puhua miestyöntekijän kanssa ... jostai asiasta, nii se on aina minä. Sillon se kuva minusta tavallaan on paljon suurempi kun yhdellä naisella." (Samuel)

Miestyöntekijöiden työtehtävien erottautuminen naisten tehtävistä suuntautumalla esimerkiksi miesasiakkaisiin ja fyysisyyttä vaativiin tehtäviin johtuu oleellisesti myös muiden kuin näiden miesten omista odotuksista. Naistryöntekijöiden usein itsestäänselvänä pitämästä mieskollegojen toimeentulemisesta oman sukupuolensa asiakkaiden kanssa Hannele Forsberg (1995, 145-146) on omassa empiirisessä tutkimuksessaan todennut, että siinä asiakkaan hyvinkin perinteinen perheenelättäjämiehen käsitys törmää monesti yhteen varsinkin nuoremmalle miestyöntekijälle tärkeään isän rooliin. Naiskollegat usein myönteisesti, mutta epäsuorasti ovat vahvistamassa näitä perinteisempiä odotuksia miehiä kohtaan. Toki miehet itsekin valitsevat mielummin esimerkiksi nuorten kuin lasten kanssa työskentelyn. Erään tutkimuksen mukaan nämä erilaiset työhön liittyvät tekijät eivät kuitenkaan aiheuttaneet ruotsalaisille miesainokaisille ammatti- ja sukupuoliroolin välisiä ristiriitoja (Lammi 1992, 12-18).

Mutta edelleen mitä tulee työelämän sukupuolineutraalisuuteen, niin vaikka sukupuoli omassa aineistossanikin pysyi näennäisesti piilossa, kunnes otin sen itse puheeksi, niin juuri ainokaisuuden kohdalla se näkyy helpommin. Sosiaalialankin työntekijät ovat yleensä niin itsestäänselvästi naisia, että vasta kun työtä tekee mies hänet nimetään sukupuolensa mukaan miestyöntekijäksi. Kuitenkin vasta seuraavissa työntekijöiden keskinäisiä suhteita valottavissa sitaateissa, asiakkaille näkyvän julkisen työnteon tuolla puolen, paljastuu selvemmin, minkälaisia nämä työelämän sukupuolten väliset suhteet voivat olla (kts. Silius 1995, 49-50).

"... päiväkodin puolella ... se tietysti herättää jossain määrin työntekijöissä ... uteliaisuutta, että miksi moinen ammatinvalinta ... Sehä on tavallaan mielenkiintosta ..., mutta emmä oo kokenu siitä ongelmaa." (Hannes)

"Tää miespuolisuus on hyvä etu, nii mull' on ollu aika helppoo. Jos meitä ois' useampi, se vois' olla eri juttu. ... Ne on sanonu parilla kolmellaki työpaikalla ..., että jos ne ois' pelkäästään naisia, niin ne ei tulis' toimeen nii hyvin. Ett' ku mä oon tuolla, nii se on tasapainottanu niitä suhteita." (Rauno)

"Jokaikistä asiaa vatvotaan ainaki naisten työyhteisössä helposti ... Mutt' sitten taas miehen ..., nii sille sälytetään kaikkea tehtäviä. ..., että ota sää vastuu tästä ..." (Samuel)

"... Työjutuista päästään kyllä yksimielisyyteen, mutt' henkilökohtasista jutuista ei aina ... Se vuorovaikutus on miesten porukassa suoraviivasempaa ... Se voi olla tylyä ..., mutt' ne on aika selviä sen jälkeen ... Mutt' sitte sosiaalipuolen naisvaltanen ala, nii se vuorovaikutus on toisenlaista. ... Ett' jos on maailmankatsomuksellisia eroja, ... että miten se otetaan vastaan ..., nii siellä tulee näitä loukkaantumisia tai väärinymmärryksiä paljo herkemmin, mitä ukot kuittaa ..., ja sitt' voi suunnilleen nauraa päälle. ... Sitte ne jää pyörii [naisten] mieleen, ja p...le, ku ei uskalla tallata varpaille." (Kaapro)

"... kaikki työsuhteet on sosiaalialalta nii ... sitä on ite vähä vaikee nähä, että mites' tässä toimii eritavalla ollakseen mies ..." (Tarvo)

Miesainokaiset tulevat siis työasioissa naiskollegojensa kanssa päällisin puolin hyvin toimeen, mutta tuntevat olonsa kuitenkin ulkopuolisiksi ja haluavat välttää liian läheisiä työpaikan epävirallisia suhteita naisten kanssa. Tällöin heidän voi olla helpompi toimia myös naisilmapiirin tasapainottajina (Kauppinen-Toropainen 1991a, 225, 235). Mutta vaikka miehillä Deborah Tannenin mukaan on yleisemminkin pyrkimys riippumattomuuteen ja oman aseman vahvistamiseen verrattuna naisten taipumukseen yhteenkuuluvaisuuteen ja läheisyyteen (Lammi-Taskula 1994, 124), niin ainoana miehenä olo työpaikalla koettiin oman aineistonikin mukaan ongelmalliseksi. Yksikin mieskollega parantaa heidän tilannettaan huomattavasti (Lammi 1992, 22). Ja miesten kesken niin keskustelujen aiheet kuin keskustelutavatkin erosivat naisten vastaavista. Näissä kyseisissä tutkimuksissa löytyi eräitä muitakin samoja havaintoja, jotka heijastelevat valitsemiani sitaatteja.

Mutta kuten Forsberg (1995, 144) naispuolisena tutkijana sai huomata naispuolisten sosiaalityöntekijöiden keskenään määrittelevän miespuolisia asiakkaita lapsellisiksi ja nauravan näiden huolenpitokyvyille, niin uskon itsekin miespuolisena haastattelijana saaneeni näiltä

haastattelemiltani miehiltä hieman suurempaa puhetta heidän naiskollegoistaan. Samaa asiaa saattaa todistaa myös se havaintoni, että Alfred Kadushin, siis miespuolinen tutkija, on ainoa, jonka olen huomannut maininneen eräänä miessosiaalityöntekijöiden työssään kokemien ongelmien vähäisyyden syynä sen, että näiden ongelmien esiintuomista saatettaisiin pitää seksistisenä (Eskelinen ym. 1992, 56).

"... työyhteisötasollahan ... meillä on pitkä pöydällinen miehiä, jonka kanss' me aina syödään, ... Ett' ei me nyt miehinä muuten kokoonnutakkaa. ... Me ollaan yritetty sitkeesti pitää sitä ..., mutta ei me onnistuta aina ..." (Tarvo)

"Than hyvä olis' ... jos on kaks' miestä. ... Sillon se paine helpottus' ... ja vois' just' täntyyppiset kokemukset jakaa. ... Ett' toinen mies tekis' tietysti omalla tavallaan, mutt' siinä on kuitenkin sama joku ku mun tavassa tehdä. Taikka ... millätavalla suhtautuu asioihin, ja mikä on asioitten tärkeysjärjestys eri tilanteissa ... Nii kyllä se miehellä on erilainen yleensä, tai siis aina ..." (Samuel)

"Se on arvokasta, jos ylipäätään vanhemmiten on tekemisissä tällä alalla muitten miespuolisten kanssa. ... Siin' on se oma näkökulmansa aina, että pääsee voivottelemaan sitä huonoo palkkaa ja sosiaali- ja terveydenalan outoja piirteitä miesvaltaisten alojen verrattuna, jota ei ehkä nainen osaa ajatellakkaa. ... Ainakin sosiaalipuolella suostutaan ihan mihin vaan ja mitää ei tarvi maksaa, eikä arvosteta omaa työtään ..., että on nimenomaan ... tarpeellinen. ... Jotenki se on muualla itestänselvänä, että työstä saa semmosen palkan, että sillä pystyy elämään. Ja että jos on ammatti-ihminen, nii sitte on ammatti-ihminen." (Pauli)

Juuri mainitsemani Kadushinin tapaan myös Kauppinen-Toropainen (1991b, 292) tuo esiin miesainokaisten ongelmien vähäisyyden eräänä syynä androgyynisyyden tai toisin sanottuna moniroolisuuden, mikäli nämä eri roolit eivät poikkeaa toisistaan liikaa. Siihen suuntaan viittaavat myös Eskelinen ja Hyytinen (1992, 57, 93-97), kun he kirjoittavat miessosiaalityöntekijöiden työssäviihtymisen syinä toisaalta oman maskuliinisen tehtävänsä, toisaalta hoivarationaalisuuden. He totesivat myös, että työssäänparjääviä olivat ne, joiden maskuliinisuus ei nojannut patriarkaaliseen arvomaailmaan. Nämä miehet itse katsoivat elämäkokemuksensa vaikuttaneen sukupuolta enemmän heidän työelämänsä. Se viittaa mielestäni kuitenkin myös heidän elämäkokemuksensa sosiaalisen, ei biologisen sukupuolisuuden jonkinasteiseen tiedostamattomuuteen.

Itse en halua käyttää androgyynisyyden käsitettä feminiinisiä ja maskuliinisiä piirteitä tilannekohtaisesti yhdistelemään kykenevänä persoonallisuutena, vaan puhun mielummin arvomaailman ja luonteen, ajattelu- ja käytöstapojen maskuliinisuudesta ja feminiinisyydestä.

Sandra Bem in kehittämässä androgyniamittarissa maskuliiniseksi on luonnehdittu seuraavat kymmenen piirrettä: omien näkemysten puolustaminen, itsenäinen, itsevarma, vahva luonne, tehokas, johtamiskykyinen, halukas ottamaan riskejä, hallitseva, kantaaottava ja hyökkäävä. Vastaavasti feminiiniseksi piirteiksi on luokiteltu tunteellisuus, myötätuntoisuus, toisten tunteiden huomioonottaminen, ymmärtäväisyys, sääliväisyys, halukkuus lohduttamaan, sydämellisyys, hellyys, lapsirakkaus ja lempeys (Kauppinen-Toropainen 1991a, 229). Monessa mielessä on hyvä rikkoo sosiaalisen sukupuolen kahtiajakoja, mutta jos androgynisyys sisältää vaihtelevasti erilaisia maskuliiniseksi tai feminiiniseksi määriteltyjä piirteitä, joita voi käyttää tilanteen mukaan joko yhdessä tai erikseen, niin missä kulkee se raja, jossa tämä muodostaa todella jonkin androgynisen luonteen kokonaisuuden.

Minä katson, että yhtä yksittäistä arvoa tai luonteenpiirrettä ei tulisi leimata maskuliiniseksi tai feminiiniseksi, sillä kun nämä käsitteet itsessään koostuvat useammasta ominaisuudesta, niiden käyttäminen jostain yksiulotteisesta asiasta ikäänkuin ennaltaolettaisi sen kuulumisen johonkin laajempaan maskuliinisena pidettävään kokonaisuuteen tai ylipäänsä antaisi viittauksen johonkin asiayhteydessä olemassaolemattomaankin kokonaisuuteen. Kyse ei siis ole maskuliinisten osien kokonaisuudesta, vaan osien kokonaisuuden maskuliinisuudesta. Siten niillä voi määritellä ennemminkin vain tiettyjä kokonaisuuksia, jotka sisältävät riittävässä määrin näitä samoja ominaisuuksia. Näitä käsitteitä en tule kuitenkaan vielä tässä työssäni käyttämään kehystämässäni tarkoituksessa niiden aiheuttamien käsitteellisten vaikeuksien vuoksi.

Oman aineistoni miesten näen kannattavan laajasti feminiinistä sosiaalialankin arvomaailmaa jo alanvalintansa perusteella, mutta abstraktimmalla tasolla. He useimmiten myös toteuttavat tämän arvomaailmansa mukaisia työtehtäviään oman maskuliinisuutensa mukaisella tavalla.

6.3. TYYTYVÄISYYS PERHE-ELÄMÄÄN

Suomalaisten miesten elämässä palkkatyö ja työelämä yleensä ovat menettäneet itseisarvoaan toisen maailmansodan jälkeen, kun yhteiskunnallinen hyvinvointi on kohonnut ja levinnyt kaikkiin yhteiskuntaluokkiin (Ruohomäki 1992, 87). Nämä miehet ovat pyrkineet tavoittelemaan sellaista

elämän onnellisuutta ja turvallisuutta, jossa he ovat vakiintuneet tyytyväisesti paikalleen perheeseen ja työhön. Tämänkaltaisen onnellisuuden saavuttaneet miehet ovat tavallaan tyytyneet osaansa, eivätkä haaveile tai ainakaan pyri tavoittelemaan jotakin elämää suurempaa (Ojakangas 1994, 29-30).

Suurin osa suomalaisista miehistä ei kuitenkaan koskaan kykene toteuttamaan tämänmukaista haavettaan, sillä toista maailmansotaa ennen syntyneiden sukupolvien suomalaisten miesten lapsuuden ankeat ulkoiset olosuhteet muokkasivat heidän tulevaisuutensa. Nuorempien sukupolvien miehillä sitävastoin esteet tämän haaveen toteuttamiselle löytyvät heidän psykologisista vaikeuksistaan (emt., 30-31). Kun vapaus miehille ennen sijaitsi julkisen alueella ja siten pääsääntöisesti työssä, niin se nykyään paikantuneekin enemmän yksityisen perheen alueelle, pois työelämän lisääntyneistä pakoista (Keränen 1995, 29-30). Nimenomaan naisvaltaisten alojen, kuten sosiaalialan työntekijöiden on havaittu olevan kaikkein kotisuuntautuneimpia. Tällaista käyttäytymistä odotetaan ja sitä myös todentavat näiden alojen miestyöntekijät (Kauppinen-Toropainen ym. 1991, 298-299).

Eräiden tutkimusten mukaan miehet arvostavat avioliittoa enemmän kuin naiset. Toisten mukaan asia on päinvastoin. Kyseiset erot tutkimustuloksissa saattavat selittyä sillä, mitä eri sukupuolet odottavat avioliitolta, hyötyvätkö he siitä materiaalisessa vai henkisessä merkityksessä ja ovatko he siinä myös onnellisia. Isyyden yhteiskunnallisen korostamisen aikana miesten tyytyväisyys perhe-elämään on jokatapauksessa lisääntynyt (Lewis 1986, 12-16). Samanaikaisesti he elävät kuitenkin epävarmuudessa uudistuneen perheroolinsa vuoksi. Varsinkin oman psykologisen puolen pohtimisessa työ on menettänyt tärkeimmän aseman heidän yksityiselämälleen (Tigerstedt 1994, 71-73). Monien suomalaisten miesten kohdalla heikko itsetunto estää heidän naisuhteidensa kunnollisen selvittämisen, mutta he ovat aviovaimoonsa tästä huolimatta jokseenkin tyytyväisiä (Roos 1994, 24). Nykyään se on silti todennäköisemmin puoliso kuin ystävä, jonka kanssa keskustellaan omista henkilökohtaisemmista ja parisuhteeseen liittyvistä vaikeuksista. Ja tähän sekä muuhun perhe-elämään olisi yhteiskunnan asettaman moraalisen velvollisuuden mukaisesti löydettävä aikaa, joka jää jäljelle työelämän materiaalisempien pakkojen jälkeen (Cohen 1992, 123-128).

Ohessa oman aineistoni miesten toteamuksia perhe-elämästään, joka noudatti kautta linjan varsin yhdenmukaisesti tätä Ojakankaan kuvausta suomalaisen miehen tämän päivän haaveen toteutumisesta.

"Minun pitää olla erittäin tyytyväinen puolisooni. ... Koko avioliiton ajan tietyllätavalla särönä eräät mielipiteet, joista ei olla puhuttu ... ja ollu hyvinkin arka asia molemminpäin. ... Ehkä voidaan olla liikaakin vetäytyneitä toisiimme. Me emme kumpikaan missään sillai käy. Jos käydään, ... kyllä aina yhdessä. Että en tiedä, onks se aina nii hyväkään." (Nuutti)

"Joskus tuntuu siltä, että olo on niin tyytyväinen, että pitäs' saada pientä riitaaki aikaan." (Rauno)

"... ite aika ehjästä perheestä ... jossain mielessä kliseinenki ... perheenelättäjämalli ... Mutta nythän se on särkyny ... ei elätä perhettä. Ei oo mahdollista tehdä semmosta jakoa, että mun täytys' olla täysin ... ei-empaattinen ihminen ..., jos mä jäisin vaan ... sohvalle kattoon telkkaria, ett' mä oon hommani hoitanu tän perheen puolesta tälle päivälle ..." (Jaakko)

"Kyllähän vaimolla koti, esimerkiks' ruualaitto ja tällanen on ehdottomasti ollu, liikaakin ... Aikanaan mä tiskasin. ... Jos se [kodinhoito] ois' keskittyny lauantaille, nii me ois' tehty se yhdessä, niinku me nyt [kun lapset aikuisia] tehdään. ... Mutt' ei meillä periaatteessa miesten taikka naisen tehtävät. Mutta ei musta olis' ruuanlaittajaks'." (Nuutti)

"[Lastenkasvatus ja kotityöt] hoituu sillai, ett' kumpikin, kun on kotona, ottaa enempi vastuuta. Sillon, ku me ollaan yhdessä niin ei se mee tasapuolisesti. Etten mä voi sanoa, että oisin niin koti-isä, vaikka kotona oonkin aika paljon. ... Munkin osuus siellä kotona tehtävästä työstä on lisääntyny, mutt' mä teen tiettyjä töitä ja varsinkin siihen kasvatukseen ja lapsenhoitoon osallistun ... aika tasapuolista. ... Tää meidän perheen miehen osallistuminen kotitöihin lisääntyy tavallaan senmukaan, miten siihen on tarvetta." (Rauno)

Nekin aineistoni miehet, jotka lisääntyvässä määrin ilmaisevat kannattavansa puolisoiden välistä tasa-arvoa, eivät sitä käytännössä toteuta kuin korkeintaan lastenkasvatuksessa. Tämä osoitetaan myös Ruotsissa tehdyssä empiirisessä tutkimuksessa. Syiksi tähän ei osoiteta kuin hyvin vähäisessä määrin kunkin omia ja omien vanhempien parisuhteeseen ja vanhemmuuteen liittyviä kokemuksia eri sukupuolten käyttäytymisestä. Suurimmat selitykset löytyvät yhteiskunnallisista tekijöistä, erityisesti työelämän sukupuolenmukaisista rakenteista (Haas 1993, 245-257).

Vasta viime vuosina on alettu kiinnittää enemmän huomiota siihen, miten työ- ja perhe-elämän yhteensovittamista voitaisiin edistää myös työelämän muutoksilla ja nähdä, miten perhe-elämässä saadut kokemukset hyödyntäisivät miestenkin työntekoa. Kysymys koskettelee sukupuolten välisten suhteiden luonnetta niin työ- kuin perhe-elämässä sekä näiden keskinäistä suhdetta (Salmi 1996, 213-215). Julkunen (1995c, 90, 101) näkee esimerkiksi vanhemmaksi tuleminen vain

vahvistavan vallitsevia sukupuolenmukaisia jakoja, joskin miehet nykyään auttavat puolisoaan kotona perheen läheisiä naisia enemmän ja he ovat useammin myös uskotun henkilön asemassa. Nämä tosiaan nähdään auttamistehtävinä, mikä lastenkasvatuksessa tarkoittaa esimerkiksi passiivisempaa ajanviettämistä yhdessä tai vain vahtimista. Theodore Cohenin (1993, 14-17) haastattelemat yhdysvaltalaiset nuoremmat perheenisät halusivat puolisoitensa silti jatkavan palkkatyötään niin, että he itse voisivat jatkaa ja lisätä osallisuuttaan vanhemmuudesta.

Nämä aineistoni miehet ovat siis yleisesti ottaen varsin tyytyväisiä perhe-elämäänsä, mutta feminiinisessä turvallisuudessaan se tuntuu kuitenkin joskus ehkä liian ahtaalta näille miehille, joten he kaipaavat sen rinnalle myös omaa vapaa-aikaansa.

"Minä vietän sitä [vapaa-aikaa] aika paljon perheen parissa tai sitten joitain minun harrastuksia ..., liikuntaa ... porukassa kavereitten kanssa ja ... yksin mää harrastan taidetta ..." (Marko)

"Se on selvä, että kun mennään naimisiin ja perustetaan perhe, nii kyll ne jollakitavalla muuttuu ne [ystävyyssuhteet]. Jos asuttas' lähekkäin, ois' tämmönen luonnollinen tapa, ett' oltas' tekemisissä enempi." (Rauno)

"... mä toivosin ett' mull' ois' ... aikaa ..., pääsis' näistä kahesta kuviosta, työstä ja kotoota, johonki ihan muuhu ajatusmaailmaan ... Pääsääntöisesti ihan tyytyväinen elämäni." (Jaakko)

Viimeiset kaksi vuosisataa länsimaissa vallinnut romanttinen rakkaus ja avioliitto ovat aikaansaaneet sen, että nykyisin parisuhteen puolisoon yhdistetään varsinkin miesten kohdalla yksinoikeudella miltei kaikki kumppanuuden ja intiimisyyden, parhaan ystävyyssuhteenkin tarpeet, jotka aiemmin liitettiin koko läheisten ihmisten joukkoon (Miller 1983, 26; Cohen 1992, 122-123). Sosiaalialan työntekijät sukupuolesta riippumatta, vaikka ovatkin enemmän kotisuuntautuneita, niin oman aineistoni miestenkin mukaan jo työssään osaavat ja joutuvat antamaan painoarvoa sosiaalisille suhteille. Siten he eivät ehkä parisuhteeseen kohdista enää yhtä korostetusti kaikkia intiimiin ihmissuhteeseen liitettäviä tarpeita. Nämä miehet ilmaisivat olevansa kaikenkaikkiaan tyytyväisiä tasapainoisesti sekä puolison että lapset omaavaan arkiseen perhe-elämäänsä. Heillä ei ilmennyt sen kummempia odotuksia jostain parisuhteen rakkaudesta ja onnellisuudesta.

Työ- ja perhe-elämän ulkopuolisten elämänalueiden tarpeiden toteuttamiselle on löydetty kyllä

myös rakenteellisia esteitä. Kaupungistumisen seurauksena ja yksityiselämän vapautumisen myötävaikutuksella esimerkiksi etäisyydet työpaikan, kodin ja ystävien välillä ovat kasvaneet rajoittaen nimenomaan sosiaalisesti ja taloudellisesti alempiarvoisiksi priorisoitavien toimintojen toteuttamista (Wellman 1992, 81).

6.4. YSTÄVYYSSUHTEIDEN MERKITYKSELLISYYS

6.4.1. Miesten kaveruussuhteet

Parisuhde ja vanhemmuus ovat ne rakenteelliset tekijät, jotka työelämän jälkeen oleellisin rajoittavat kanssakäymistä ystävien kanssa nimenomaan ajallisesti. Naimisiin meneminen muutti Cohenin (1992, 117-120) haastattelemien yhdysvaltalaisen miesten elämää ja identiteettiä miesten vertaisryhmästä vähitellen parisuhdekeskeisemmäksi, mutta sitten isäksi tuleminen radikaalimmin suorastaan eristi nämä miehet perheen sisään työelämän ulkopuolella. Näin perheen ulkopuoliset sosiaaliset suhteet painottuvat useimmiten naisten keskenään sopimiin tuttavaperheiden tapaamisiin, jotka nykypäivän länsimaisessa yhteiskunnassa muistuttavat ja ovat tulleet osittain korvaamaankin kollektiivisesti kaivattuja, heikentyneitä sukulaisuussuhteita (Wellman 1992, 95-101). Lasten kasvaessa miehen omalle vapaa-ajalle löytyy jälleen uudelleen enemmän aikaa. Täten myös elämänvaihe on merkittävä ystävyys-suhteiden luomista ja niiden luonnetta määrittävä tekijä.

Ennenkuin syvennyn analysoimaan näiden aineistoni miesten omia kaveruus- ja ystävyys-suhteita tuon esille tätä perhekeskeisyyttä sekä perheen ja tuttavien välisen ajankäytön käytännöllistä yhdistämistä ilmentäviä sitaatteja.

"Ne läheiset ihmiskontaktit ... on varmaan meidän perheystäviä, sukulais- ja ei-sukulaissuhteita. ... tai sitten tullu meidän lapsemme kautta. ... Me kodeissa ... keskustellaan kaikista elämään liittyvistä asioista ... aina ollaan yhdessä, ei me oo eristäydytty, että olis' ukkojen ja akkojen puoli." (Marko)

"Vaimolla on paljo siskoja ... heidän perheittensä kanssa aika paljo ollaan ... Miehillä on etupäässä omien alojensa juttuja, jos se menee siihen ... Kukaan ei oo samalla alalla, eikä sinne päinkään, että jutellaan oikeestaan mistä muusta tahansa ... Se tietämys on minun alasta niin olematon, että on ihan turha lähtee jutteleen ... Onpaha ainaki selvä, että siellä ei työasioista tarvi puhua, että omista. ... Kyllä aika

pinnallisia ne jutut sillei on, ja ne vaikeudet on sillälaila erilaisia. Yks' on yrittäjä ...
Mä en osaa ees vaikeuksina pitää ..." (Pauli)

Mutta mitä sitten ystävyys noin yleisesti tarkoittaa? Palkkatyöntekijänä, kansalaisena, avio- tai avopuolisona ja vanhempana oleminen sisältävät enemmän tai vähemmän institutionaalisesti sekä vallitsevan moraalin mukaisesti määriteltyjä pakkoja näissä suhteissa eläville jäsenilleen. Ystävyys perustuu nyky maailmassa sensijaan pitkälti kahden ihmisen keskenään neuvottelemaan yksityiseen sosiaaliseen suhteeseen ilman sitä hallitsevia yhteiskunnallisia normeja. Se on tavallaan lainsuojaton, mutta sen luonne ei toisaalta myöskään juuri vaikuta yksilöiden yhteiskunnallisen asemaan (Stein 1986, 261).

Ystävyysuhteet sosiaalisina suhteina sijaitsivat aikaisemmin yhteiskunnan julkisen alueella, mutta nykyään ne ovat siirtyneet henkilökohtaisen yksityisen alueelle. Ne perustuvat siten selkeämmin vapaaehtoisuuteen, eivätkä annettuina sukulaisuus-, työtoveruus- tai naapuruussuhteisiin. Kavereita nähdään monesti kodin ulkopuolella, kuten omassa aineistossanikin, mutta sitä ei silti voi kutsua suoraan julkisen alueellakaan tapahtuvaksi toiminnaksi, kuten työelämää, vaan joksikin niiden välillä sijaitsevaksi alueeksi (Wellman 1992, 74-77), ehkä lähinnä yksityiseksi toiminnaksi julkisen alueella. Miehillä nämä itse tapaamisetkin lienevät tietyssä mielessä julkisempia kuin naisille, sillä naisten yksityisyyden näkyminen on sallitumpaa myös julkisessa. Miesten arvostetumpi asema julkisessa on sinänsä ollut otollisempi useiden sosiaalisten suhteiden luomiseen, mutta niiden toteuttaminen tällä enemmän julkisen kuin yksityisen alueella on samalla estänyt, että miespuoliset kaverit eivät kykene jakamaan keskenään emotionaalisia ongelmiaan eivätkä saa niille siten suoranaista emotionaalista tukea. Nämä miesten väliset suhteet jäävät siitä syystä ainakin tiedostamattomasti usein epätyytyttäväksi ihmissuhteiksi. Kavereiden tapaaminen baarissa oluttuopin ääressä edustaa miehille jossain mielessä vapautta työn ja perheen velvollisuuksista, sisäistetystä itsekurista (Alasuutari 1992, 2, 69). Tämä tulee oman aineistoni miesten keskinäisissä suhteissa esiin kuitenkin enemmän vasta tarkastellessani heidän todellisia ystävyysuhteitaan tässä esiteltävien kavereussuhteiden sijasta.

Liberalistisessa nyky-yhteiskunnassa etenkin miehet ovat kasvaneet julkisen tasa-arvon aatteen mukaisiksi riippumattomiksi yksilöiksi. Näin heidän kanssakäymisensä toisten miesten kanssa julkisen alueella pohjautuu heitä yhdistävään haluun tehdä samoja asioita rinnakkain rationaalisten päämäärien saavuttamiseksi. Tämä estää myös työelämän ulkopuolisissa suhteissa naisille tyypillisemmän vuorovaikutuksen, joka pohjautuu keskinäiseen toisistaan pitämisen haluun ja

haluun olla ja keskustella asioista samoin tuntevien kanssa (Nardi 1992a, 5). Näin näiden toisten ihmisten merkitys jää miehille toisarvoiseksi itse toimintaan ja päämäärään nähden, eivätkä he opi tunnistamaan tarvettaan muiden kuin puolisonsa läheisyyteen (Seidler 1992, 15-17).

Oman aineistoni miehet eivät varmasti edusta tällaista perinteisen maskuliinista ajattelutapaa, vaikka heidänkin kavereussuhteensa painottuvat yhteiseen tekemiseen. He odottavat sen lisäksi pohdiskelevampaa keskustelua, sillä heidän päämääränsä sosiaalialan työn arvojen välityksellä eroavat vastaavista tavallisten suomalaisten miesten arvopäämääristä. Vähemmistönä he joutuvat sopeutumaan omalla tavallaan tilanteeseen voidakseen nauttia naisvaltaisen alan työn ja perhe-elämän vaatimusten ulkopuolelle sijoittuvasta miesten seurasta, joka on kaikesta huolimatta oleellisen tärkeä heidän itsetuntonsa maskuliinisen osatekijän ylläpitämiseksi.

"Kavereita tietysti tapaa ja soittohommaa jonkiverran on ja urheiluhommaa, ... Vanhojen kavereitten ja sitte opiskelutovereitten kanssa ..." (Samuel)

"Se nyt riippuu, saunailta taikka juoksua ja muuta pelaa. Ja niissä puhutaan miehissä sitt' miesten juttuja, että naisten sukupuolta ... Ne varmaan on siihen työhön liittyviäki, näkökulmia ... tai miesten harrastuksia ... Miesten kanssa on sitt' hyvä haastaa samoja asioita." (Vesa)

"Kyllä tietysti ... enemmän saattavat [miespuoliset ystävät] kertoo työstään ... kuin minä sitte kerron, koska ne on niinsanottuja miesten ammatteja ... Mää pystyn ... keskusteleen heidän ammatistaan, vaikka en sitä työtä teekkään ... On semmosta taustatietoo tavallaan synnynnäistä ... Tää sosiaalipuolen ... sen verran etäistä miehille, että ... vaikka kiinnostusta ja halua, nii ei välttämättä pysty keskusteleen ... Ei pystykään [itse] puhumaan, tai ei ois' sallittua ... Jo tiedostamattaan ... kontrolli pelaa ..." (Hannes)

"Ukkojen kesken se pinnallisuus joskus rassaaki. Ett' liian monesti se menee jollaki kuittaamalla joku juttu, ... ja se jää kuitenkin mietityttää. ... Toi naisporukka huolehtii, ett' otetaan sellasiaki puheenaiheita, missä on sitt' minun, enemmänki liittyy ihmissuhteisiin ja tällasiin ... Niihin on sitt' tartuttava." (Kaapro)

"Yhen riitelyn päälle ku sovittii, nii sillon oli pakko [halata] ... Ja toinen oli tämmönen hautajaistilanne ... Että ne täytyy olla psyykkisesti rankkoja tilanteita ennenku niihi suostutaan. ... Oli joku seurakunnallinen tilaisuus ... ja siin' oli joku pappi ... nii se rohkeesti vaa halas'. Kyllä mää aattelin, että mikäähä äijä tää on. Mutta osottautu' ihan ... Että ei oo itestänselvä toi miesten kesken halaaminen." (Kaapro)

Etsiäkseni syitä nykyisenkaltaisille miesten välisille suhteille, jotka kaihtavat oheisenkaltaista fyysistä kosketusta, palaan 1800-luvun loppuun. Silloin lääketieteellisen tutkimuksen

voimakkaasti lisääntyessä ja sen yhteiskunnallisen arvostuksen kasvaessa tuotettiin seksuaalisuuden sisälle käsitteellinen erottelu hetero- ja homoseksuaalisuuteen. Tämä erottelu perustui yksilön biologiaan ja psykologiaan, kun nimeämätöntä homoseksuaalisuutta sitä ennen oli pidetty vain jonkin ulkopuolisen ärsykkeen aiheuttamana yksittäisenä seksuaalisena tekona, joka ei leimannut koko ihmisen olemusta. Tämä uusi erottelu ja homoseksuaalisten suhteiden tuomitseminen perversseiksi aiheuttivat samalla sukupuolten sosiaalisten roolien ja seksuaalisen suuntautumisen sekoittamisen toisiinsa ja siten nimenomaan kaikkien miesten välisten suhteiden emotionaalisuuden ja fyysisyyden leimaamisen epäilyttäviksi. Tullakseen todistetuksi maskuliiniseksi miesten tuli erottautua paitsi feminiinisiksi luokitelluista naisista myös homoseksuaaleista (Nardi 1992a, 2-5).

Se, mitä kotoisammassa tutkimuksessa lastentarhanopettajamiesten sosiaalisista suhteista on todettu, heijastaa samaa homoseksuaalisuuden epäilyä naisvaltaisten alojen miehiä kohtaan erityisesti työelämän ulkopuolisten, näille miehille vieraampien toisten miesten silmissä (Lammi-Taskula 1994, 121-128).

Vaikka miesten keskinäisen läheisyyden kieltäminen vallitsee yhä edelleen, niin miehet omalla tavallaan silti kokevat osoittavansa avoimuutta ja luottamusta toisilleen (emt., 5). Mutta näiden osoittamisessa on tietty raja, jonka yli he eivät voi mennä. Erona yhdysvaltalaisen ja eurooppalaisten miesten ystävyysuhteissa niitä avartavan puoliteieteellisesti pohtinut Stuart Miller (1983, 5, 124) on nähnyt sen, että vaikka niistä molemmista puuttuu yleinen läsnäolon jatkuvuuden tunne, niin Euroopassa ne sisältävät kuitenkin ennako-oletuksen, ymmärryksen ystävyuden jatkuvuudesta kanssakäymisessä tapahtuvista pidemmistäkin tauoista huolimatta.

"... aika paljon tekee se, että ... miehellä on lapsia ..., löydetään aina yhteinen puheenaihe ..." (Jaakko)

"... mää sairastuin vakavasti. ... Niin yllättävältä ku se tuntuuki, kaikki ei kestäny, miten se muutti mua ulkoisesti ... Oliko se niin vaikeeta, että ne ei pystyny kohtaamaan mua enää? Ett' pari ystävyysuhdetta katkes' siihen. ... Vaikee sitä on lämmitellä sitte." (Launo)

"... Mikä siinä on ollu, että ... on ollu ihan mukavia ihmisiä, mutt' ei niistä oo tullu ystäviä, että mä enää. ... En mä enää pysty kovin herkästi semmosia suhteita luomaankaa. ... Ei ne kehity niinkun nuorempana ... Emmä oo ees yrittäny. Mulla on pari tuttua, jotka voi kehittyä semmosiks' hyväksi ... ja me ollaan oltu kesällä Lapissa porukoitten kanssa. Mutta ... se, mitä siinä puhutaan ja touhutaan on

jonkinnäköstä huumoria ... Enää ei oo kaivannu tämmösiä ... Meill' on näitä perhetuttuja ..., mutta en mä niitä pidä ystävinä ... Niitä ei olis', ellei oltas' tutut jonku lasten tai toisen työpaikan [kautta] ... Ett' emmä menis', jos olisin yksin." (Rauno)

"... mä olen lapsesta pitäen ollu yksinäinen. ... Mulla on tietysti hyvä lapsuudenaikainen kaveri ... Me puhutaan aika paljon asioita, ollaan samalla aallonpituudella. Mutta on joitakin asioita, jotka hänessä on mua ärsyttäny, mutta mä en pystyisi sanomaan hänelle ... suoraan. ... Joskus tulee sellanen, että kenen kanssa todella juttelisin, ... koska on myös asioita, että ei vaimon kanssa tuu puhutuks'. ... Ei mulla siis kovin syvällisiä ystävyysuhteita. Tai vaimon veli on mulle läheinen. ... Väärinhän mä tekisin, jos toteaisin, että mulla ei ois' ketää. Enhän mä nyt herranjumala niin yksinäinen ole." (Nuutti)

Tyytymättömyys tai jopa yksinäisyyden tunne vaivaa näitä aineistoni miehiä, kun he tarkemmin ajattelevat tuttavuus- ja kaveruussuhteidensa laatua. Varsinkin perhe-elämän tyytyväisyys ja tärkeys tosin kompensoi tätä tyytymättömyyttä, mutta ehkä heidän kunnollisemmista ystävyysuhteistaan löytyy jotain, joka tyydyttää heidän miesten välisten sosiaalisen kanssakäymisen tarpeitaan vapaa-aikanaan.

6.4.2. Naispuoliset ystävät

Teen vielä suppean vertailun aineistoni miesten ystävyysuhteisiin naisten kanssa. Niiden on yleisesti todettu sisältävän seuraavanlaisia vaikeuksia. Miehen ja naisen tulee ystävinä pystyä keskenään päättämään suhteensa emotionaalista luonteesta sekä käsitellä kysymys seksuaalisesta kiinnostuksesta. Heidän suhteessaan tasa-arvo suhteutuu helposti erilaille kuin miesten keskinäisessä ystävyudessa tai toisaalta parisuhteessa ja lisäksi tämän ystävyuden aitous saattaa herättää epäilyjä muissa ihmisissä (Swain 1992, 155).

Oman aineistoni naisvaltaisen alan miehet ovat joutuneet olemaan jo työnsä puolesta paljon tekemisissä muidenkin naisten kuin vain puolionsa kanssa, ja työn luonne on vielä ihmissuhdepainotteinen. Siitä huolimatta, kun tämä naisen ja miehen välinen suhde ilmenee ammatillisen sukupuolineutraaliuden ulkopuolella, herättää se joissain näistä miehistä tiettyä epävarmuutta. He näkevät naisten keskinäisissä ystävyysuhteissa kuitenkin sellaisia piirteitä, joita he odottaisivat omilta ystävyysuhteiltaan toisten miesten kanssa. Naispuolisilta ystäviltä tai jopa tutuilta saadaan myös varsin usein niiden määrään nähden suhteellisesti enemmän emotionaalista

tukea verrattuna toisilta miehiltä saatavaan vastaavaan tukeen (Wellman 1992, 98-99).

"... ei ne [naiset] vois' olla niin läheisiä. ... Eihän sitä sillai vois' tavatakkaa. ... Ei sitä semmosta, mitä tähän sukupuolisuhteeseen, ei sitä vois' koetella tasapuolisesti."
(Vesa)

"Yleensä naisten kanssa tulee helpommin puhuttua aina asioita kun miesten kanssa ilman, että niiden kanssa on sen kummemmin ystäviä." (Pauli)

"... yks' nainen ... yhteen aikaan oli tosi läheinen kaveri ... Ett' hänen kanssa tuli puhuttua tosi paljo. ... Se oli sillei kaverisuhde, ett' oltiin tunnettu melkein lapsesta ... Ei me tehty mitää yhdessä, eikä siltä tullu konkreettisia neuvoja niinku joiltain miestutuilta johonki. Se oli enemmän keskustelua, mielipiteitten vaihtoa. ... Kyllä melkeinpä tän naisen kanssa pysty heittää [herjaa naisista]. Tai ei ehkä samoja juttuja, ei niin paljo heittäny, eikä nii useesti, mutt' ett' sekin ymmärsi sen puolen."
(Samuel)

6.4.3. Läheisimmät miestenväliset ystävyysuhteet

Parhaan ystävyysuhteen halusin ottaa yhdeksi haastatteluteemakseni, kun halusin tietää, kuinka läheinen merkitys muilla miehillä voi olla näiden sosiaalialan miestyöntekijöiden elämässä. Oletin siis heidän parhaan ystävänsä, mikäli heillä olisi sellaista, olevan useimmiten miespuolinen.

Ainakin vielä 1800-luvun puolella todelliset läheiset ystävyysuhteet toimivat ihmisen, nimenomaan miehen julkisen elämän yhteisöllisemmän identiteetin rakentumisen tärkeinä osina, joita arvostettiin hyveeksi katsottuina velvollisuuksina, joita tuli siten huolella vaalia (Seidler 1992, 32). Näihin maskuliinisina pidettyihin velvollisuuksiin kuuluivat rohkeus, uskollisuus, velvollisuus ja sankarillisuus, mutta näihin ystävyysuhteisiin periytyi myös Antiikin Kreikan ja keskiajan ratsuväkijoukkojen ihanteita syvimpien ajatusten ja tunteiden kahdenkeskisestä jakamisesta toisen miehen kanssa (Nardi 1992a, 1-3).

Tämän päivän länsimaisessa yhteiskunnassa nämä ihanteet ovat muuttuneet ja samaan länsimaiseen modernisoitumisprosessiin kuuluvina tuotoksena ovat maskuliinisuuden ja feminiinisuuden sisällötkin muuttuneet. Nämä uudet, todellisen ystävyysuhteen intiimiyden, luottamuksen, välittämisen ja vaalimisen ihanteet edustavat siten selvemmin feminiinisyyttä (emt., 1). Varsinkin työelämän palvelusektorin kehittymisen ja työpaikkojen sosiaalisten suhteiden

korostumisen vaikutuksesta Barry Wellman (1992, 101) on katsonut ystävyysuhteen sosiaalisten velvollisuuksien tehtävän menettäneen merkityksensä. Yksityistymisensä myötä ystävyysuhteille on jäänyt itsetarkoituksellinen tehtävä täyttää yksityistä, työltä ja perheeltä jäävää aikaa muiden läheisten ihmisten seurassa.

Tämän päivän miesten keskinäisten suhteiden todellisuutta heijastaa paljon useammin se pyrkimys yksilöllisen kilpailun ja rationaalisen hallitsemisen mukaiseen pärjäämiseen, jossa muiden ihmisten avusta ei tule olla riippuvaisia, eikä tunteille saa antaa valtaa, koska pelätään ystävien hylkäävän, jos omat heikkouksina pidetyt piirteet paljastuvat toisille miehille (Seidler 1992, 23-27). Muita esteitä näiden suhteiden syvenemiselle ovat lisäksi homoseksuaalisuuden pelosta aiheutuva fyysisen ja psyykkisen intiimisyuden pelko sekä yksinkertaisesti miehille sopivien ystävyysuhteiden mallien ja taitojen puute (Stein 1986, 262). Katsotaan, miten nämä eri tekijät tulevat esiin omassa aineistossani.

"Ei mulla oikee läheisiä hyviä ystäviä, jotka ois' vaa mun ystäviä, että ne ei ois' perheystäviä. ... Ne on mun ... kavereita, mutt' heill' on perheet, niin me tavataan pääasiassa perheineen. Jonkiverran tapaan heitä [kahdestaan] ... Mä tunnen heiät siks' paremmin, ku oon nähny heiät erilaisissa tilanteissa, mite he toimii ja aattelee ja tallei." (Tarvo)

"Se on vaan hauska tavata ... Kai tarve tavata viikottain. Joskus miettiny sitä myöski hänen kanssaan, ett' minkä takia me vanhat miehet tämmöstä reenausta harrastetaan, vaikka ei kehitytä mihinkään ... Onko siinä kuitenkin muut seikat tärkeempiä, kun tää toiminta? Just' keskustelut ja asioista juoruaminen ... Kaks' vuotta tunnettiin kyllä hyvin toisemme, ku asuttiin siinä taloyhtiössä. ... [Avio]eroprosessista ... hän puhu yllättävän avoimesti. Mä en itse niin helposti pystyny puhumaan hänellekää, jos ois' jotaki. En oo halunnukkaa niistä vaikeuksista, mitä on perheen sisäisesti ollu. Me on puhuttu niistä keskenämme aika paljo. Jos mää puhuisin niistä jolleki ulkopuoliselle, nii mää tavallaa pettäisin luottamukseni ..." (Launo)

"Varsinkin, jos ... tapaamiskertoja tulee useita, kun [peruskoulukaverin kanssa] käytiin kuntosalilla, niin silloin tuli jotain [henkilökohtasempia juteltua], mutta ei kenenkään muun kanssa, ... Ku ystävästä on kysymys, nii tottakai mä hyväksyn kaikkine karvoine päivineen. ... Hän on semmonen yks' perheen ulkopuolinen ihminen, joka on pitkälti samanhenkinen. Kyllä mää pitäsin sitä merkitystä aika tärkeenä, koska ei nyt kovin ole niitä kavereita ... Meillä on kuitenkin yhteistä historiaa aika pitkään, ettei oo vastaavaa helppo löytää. ... Ja perhe on suurinpiirtein saman, ett' ei tarvi perusasioita vääntää rautalangasta. Ja käsittää, että velvollisuudet pitää hoitaa." (Pauli)

"Ne [puheenaiheet] on aika henkilökohtasia. Sellasia, ... jota on ratkastava tai niihin liittyy jotai epävarmuuksia suhteessa toisiin ihmisiin. ..., haluaa uskoutua jotaki

sellasta, mitä kenellekkää muulle ei ehkä sanois'. ... Mull' on se käsitys, että just' jotkut naiset, niillä on niitä." (Rauno)

"Mun vaimo on tietysti mun paras ystävä ..." (Jaakko)

"... ei nyt varmaa oo mikää aihe tabu, mistä ei vois' puhua ... Mutta ei oo onneks' todella dramaattisia juttuja ollu, missä ois' ... tunteenilmasemisessa menty äärimmäisyyksiin tavallaan. ... On semmostaki tullu eteen, ettei minään halaamisena, mutt' tämmösenä olalletaputtamisena ... sillätavalla ilmastaan luottamusta. ... Se vaatii aika hyvän tuntemisen ja keskustelun ennenku semmoseen päästään, että toiselle tunnustetaan joku asia ... Ei se kyllä kaukana oo ollu [itkemisestä] ... Ei oo semmosta rajotuksen tunnetta, että ois' joutunu mitenkää pidätteleen ittee." (Samuel)

"On voinu [itkeä], joo, mutta aika harvoin. Että ei kumminkaa semmosia itkuteatteria." (Vesa)

"... ei mitää hirveitä halausrumbia oo ollu [parhaan miesystävän kanssa]." (Hannes)

Näissä sitaateissa käytännössä kaikki miehet kertovat heillä olevan ystävyysuhteita ja he tuntuvat olevan niihin pääasiassa tyytyväisiä, vaikka heidän, ainakin ammatinsa puolesta poikkeavien miesten ystävyysuhteita ei mikään yhteiskunnallisella tasolla tuekaan. Mutta erityisesti tunteiden ilmaiseminen, feminiinisen ystävyysuhteen ihanteen vastaisesti, on jopa näille sosiaalialan miehille vaikeaa (Miller 1983, 32, 56) ja niistä puhutaan kärjistetysti ikäänkuin miehelle epäluonnollisina asioina. Lisäksi tuli esille oman alan harvinaisten toisten miesten kanssa koettu selvä yhteisymmärrys suhteessa muihin miehiin. Nämä kaksi ryhmää tunnutaan pidettävän tarkoituksella erillään toisistaan, mutta niin nämä saman alan perheelliset miehet pitäytyvät maskuliinisesti erillään myös naisista vapaa-aikanaan.

Seuraavissa, kaikkein läheisintä miesten keskinäistä ystävyyttä kuvaavissa katkelmissa hahmottuu jotain miehille vielä ominaisempaa, mutta siten harvinaisempaa syvää ystävyyttä, joka on edellyttänyt näiltä sosiaalialankin miehiltä kyseisten suhteiden henkilökohtaista prosessointia. Miehet eivät usein itse huomaa arvostaa ja hoitaa ystävyysuhteitaan, vaikka pitäisivät niitä tärkeinäkin. Siten niiden pohtiminen ei ole välttämättä tapahtunut tietoisesti, vaan on voinut olla seurausta ulkoisten olosuhteiden, kuten muiden ihmissuhteiden merkittävistä muutoksista. Nykyään esimerkiksi miesten ja naisten valtavat, mutta samalla riskialttiit odotukset parisuhteelta aiheuttavat monia ongelmia, jotka heijastuvat oletettavasti myös ystävyysuhteisiin liittyviin odotuksiin (Seidler 1992, 18-30).

"Ne, jotka on hyvin aktiiviystäviä niin ... varmaan emme sano kaikkee, ... koska hyvään ystävyYTEEN kuuluu, että saa olla oma itsensä ja saa olla sanomatta. ... Kyllä se lähtee siitä ystävyysuhteen rakentaminen, että ymmärretään perheen että ystävyYDEN erilaisuus. Ja jos ... vaan myötäilee minun käsityksiäni, niin siihen kyllästyy aika pian. Että tämmönen hyvä ystävyys lähtee siitä, ... että on edellytykset kasvaa. ... Täällä kaupungissa eletään niin epäluonnollista elämää, että ... täytyy olla joku ... asia, jonka kautta lähestytään toista ..., että on sovittu, että tavataan. Kun että on vaan joku keskustelun ... tai vuorovaikutuksen tarve se luonnollisin ... Tää ei oikeen aikuisihmissuhteissa oo käytössä ainakaa omalla kohdalla." (Marko)

"Tän [varhaisaikuisuuden parhaan ystävän] kanssa' saatto olla, että me ei puhuttu mitään. ... Ja mä en vaivautunu siinä hiljaisuudessa. ... Me vaan oltiin, ja mä kattelin jotain. Se lämpeni hitaasti ... Sitte mentiin jonneki ..., kättelemaan yhdelle mäelle, josta näki sinne [keskustaan]. Seisokeltiin ja ... saatettiin puhua ihan mitä vaa. Toinen oli se, ku oltiin siellä marjassa, niin saatto yht'äkkiä lähtee liikkeelle jotain ... tunnustuksenomasia juttuja. Mä saatoin olla hyvin yllättyny jostain, koska en ollu ikinä kuvitellu sellasta. Mutta siihen liittyy just' sellasta, mitä jotkut puhuu terapiassa. Kun sellasta jompi kumpi puhu, niin se tarkotti, että toisessa tilanteessa toinen saatto puhua siitä ... ottaa esiin mitä tahansa asioita ... Se on tavallaan luottamuksen hakemista ja lisäämistä, ett' kun huomaa, että se voi suhtautua siihen ... Eihän ne välttämättä jutut oo ees kovin ihmeellisiä, mutt' siinä haetaan sitä suhdetta. Ei se välttämättä oo sen asian kannalta merkitystä, että ... siihen sais' korjausta, vaan se on se keino esitellä itteensä perusteellisemmin kun normaalisti tehään. ... Oli meillä semmonen oma haave. Aina pantiin lotto ... Jos voitetaan, nii sitte perustetaan sinne ... kulttuurikeskus. Tämmösiä ihan älyttömiä, kehittelyä. ... Mä aloin todella tuntee sitä kaveria." (Rauno)

"[Yhden lapsuudenystävän] kanssa ... joskus, kun mä olin taas se kuunteleva osapuoli, ... nii sillon, kun me oltiin humalassa, se saatto todella itkee. Ett' mä muistan, ett' täss' halattiin. Mä en tiedä, oliks' se syöpä tai joku. Sitten ne muutti Helsinkiin. Sen viimeset pari kolme vuotta ... mull' oli kuitenkin semmonen yhteys.

Se tavallaan mulle kertautu, ett' ku mun isä oli kuollu sillon. ..., ett' mä en voinu oikein osallistua sen [lapsuudenystävän] suruun, koska omaiset oli ottanu sen hoiviinsa. ... Ja mä puhuin siitä mun vaimolle, voisko sinne mennä ..., koska mulla oli se olo, että mä olisin halunnu siinäki. Ku se oli ryypätessään paljon mulle puhunu asioistaan. ... Mulle jäi tietty pettymys siihen, mitä on ystävyys, jos toiset tulee siihen väliin. ... Tää on yks' ollu siinä, ett' emmä kunnon ystävyysuhteita niin kauheesti halua, niihin pyrkiäkkää. Siinä on se pelko, että jos tulee hyvin syvä ystävyysuhtede, niin jos siinä käy jotain näin, niin se on aikamoinen isku taas." (Rauno)

6.4.4. Sukupuolen merkitys ystävyysuhteissa

Aineistoni miesten ystävyysuhteiden kohdalla tuli esiin se sama asia kuin työnkin kohdalla, että miehet puhuivat sukupuolen merkityksestä vasta siitä kysyttäessä. Tämä on osoitus sukupuolen itsestäänselvänä pitämisen aiheuttamasta näkymättömyydestä, mutta siitä huolimatta sen hallitsevasta asemasta myös näiden aineistoni miesten elämässä. Tosin ystävyysuhteiden sijaitessa yksityisen alueella, se tulee näissä selvemmin esille kuin aiemmin analysoidulla työelämän julkisen alueella.

Kun 1900-luvun loppupuolen yhteiskunnalliset liikkeet ovat vaikuttaneet paljon sukupuolten asemiin länsimaisissa yhteiskunnissa, niin ne maskuliinisuuden muutosten kautta heijastuvat automaattisesti myös miesten keskinäisiin ystävyysuhteisiin. Näiden ystävyysuhteiden väliset erot kasvavat niinkuin miestenkin keskinäiset erot, jota seikkaa aineistoni pyrkii valaisemaan juuri marginaalisuuksien esiintuomien erilaisuuksien kautta esimerkkinään nämä ammattinsa puolesta epätavalliset suomalaiset miehet (Nardi 1992a, 4-5).

"Kyllä miesten maailma on oma maailmansa, ja mä haluan, että miehet on miehiä ja naiset naisia. ... Mä en niin huonona koe sittenkään, että on jossain suhteessa miesten ja naisten töitä, että se on joskus ollu hyvin järkevään työnjako. ... Nyt haluaisin olla parempi ruuanlaittaja ja kodinhoitaja, vaikka toisaalta paljon lapsenmeneville naisille jotkut työt luontuu paremmin kun minulle. Kai se on biologinen lähtökohtaki, että on tämmöstä erilaisuutta. Ja monet miesten töistä sujuu yhtä hyvin naisille, kun naisen työt miehille, että sopusointu siinä on varmaan." (Marko)

"... ku niin paljo on naisten kanssa tekemisissä esimerkiks' työssä ... sillä on suuri merkitys, että ... se [paras ystävä] on mies ... Mutta enempi sitä määrää nää intressit ja ajattelumaailma ja se, ett' ollaan samanikäsiä. ... Jos ois' nainen ... siin' on taas omat pelkonsa ... seksuaalisuudesta ja tämmösestä ..." (Jaakko)

"... toisten miesten seura sosiaalisesti, psyykkisesti on jotenki sitä omaa identiteettiä tukeva juttu ... Miespuolisen ystävän kanssa voi jutella tällasista jutuista ... sielujen kohtaamista ... Ett' naisten kanss', ku niill' ei oo kokemusta miehenä olemisesta, nii ei ne voi tajuta, miltä se tuntuu ... Siitä suhteesta saa itelle jotain, mitä kaipaa siihen omaan miehenä olemiseen. Ett' se ystävyys on semmonen läheinen ja rentouttava juttu." (Kaapro)

"Sekä [yhden] että [toisen miesystävän] kanssa paljo on puhuttu tämmösiä ... ittesä kanss' keskusteltavia asioita. ... hyvinki luontevasti sinne sijottuu ... Ehkä eniten liittyen, mitä itteltää ja elämältää odottaa, miten kokee, että on elämältä saanu, ja tarkoitus, mikä elämällä on ja tälle. Näistä puhuu enempi kavereitten kanss' ku

vaimon kanssa'. ... Tai [vaimon] kanssa' puhutaan niistä hyvin eri vinkkelistä ..., nii se äkkiä menee siihen, että aluksi vaikee naisen ymmärtää miestä ja miehen naista ... Siinä mielestä, että on niitä mieskavereita, on ainaki mulle ollu kauhee kivoja hetkiä ... Ku puolison kanssa ... katotaan sitä roolista käsin niinku umpisolmua." (Tarvo)

Vielä saattaa näitä aikaisemmassa tutkimuskirjallisuudessa esiteltyjen vanhanaikaisten ystävyysuhteiden sosiaalisten velvollisuuksien jäänteitä löytää etenkin miesten keskinäisissä ystävyysuhteissa ajoittain ilmenevästä "rikoskumppanuuden" (ransk. *complicité*) ajatuksesta. Siinä on kyse kahdenkeskisen salaisuuden, miehiltä kielletyn tunnepohjaisen ymmärryksen jakamisesta, johon mitkään yhteiskunnalliset normit eivät yllä. Sen saavuttavat miehet ovat useimmiten joutuneet ensin jonkin henkilökohtaisen kriisin kautta tiedostamaan näiden ystävyysuhteiden tärkeyden elämälleen ja sen jälkeen näiden ystäviensä kanssa vielä taistelemaan keskenään myös tunteitaan ilmaisten koetellakseen tämän ystävyytensä aitouden (Miller 1983, 9-15, 126-127).

Suomalaisemmalla tavalla tätä maskuliinista yhteiskunnallisista normeista irtautumisen ajatusta voisi edustaa Alasuutarin (1992, 75-76) tutkimien miesten alkoholinjuomisensa selitys haluna vapautua kaikista velvollisuuksista edes hetkellisesti. Vaikka tämä juominen monesti tapahtuikin yhdessä toisten miesten kanssa, niin siinä on kuitenkin kyse yksilöllisemmästä vapautumisesta, eikä miesten keskinäisestä ystävydestä. Voisinkin näinollen kehitellä ajatuksen miehen yksityisen alueesta lukien naistutkimuksen kehittämää yksityisen ja julkisen erottelun käsitettä vastaan. Kun tämä erottelu yhteiskunnallisessa mielessä liittyy feminiiniset ihmisten väliset riippuvuusuhteet yksityiseen naisvaltaiseen alueeseen, niin rationaalisten päämäärien yksilöllisen riippumaton saavuttaminen määritetään maskuliinisen miesvaltaiseksi julkisen alueeksi. Mutta nykyään työelämän, kuten perhe-elämänkin sisältäessä omalla tavallaan monenlaisia pakkoja, niiden ulkopuolinen henkilökohtainen vapaa-aika voisi edustaa tällöin ainakin miehille yksityisen aluetta. Tätä uutta aluetta, jossa yhdistyisivät alkuperäinen maskuliinisen julkisen riippumattomuus sekä feminiinisen yksityisen intiimiys, edustaisi nimenomaan miesten väliset ystävyysuhteet. Lewisin ja Ostnerin yksityisen ja julkisen moniulotteisemmän erottelun (kts. s.) mukaan tämä tarkoittaisi miesten yksityisen vapauden ja ystävyysuhteiden paikantumista jonnekin yksityisen yksityisen eli henkilökohtaisen kodin ja yksityisen julkisen eli kansalaisyhteiskunnan välimaastoon.

Omien haastattelemiemiä miesten keskuudessa alkoholi tuskin tuli edes mainituksi. Myös tämä seikka mukaanlukien heillä ei tuntunut ilmenevän juurikaan työelämän ja ihmissuhteiden,

erityisesti perheen riippuvuudesta vapautumisen tarvetta eikä halua. Heidän voi katsoa omaksuneen feminiinisen ihmissläheisyyden arvomaailman, jota he toteuttavat omalla tavallaan. He elivät varsin tasapainoista elämää, jossa arkielämä ei ahdista kovinkaan paljoa niin, että siitä vapautumisesta olisi pakko haaveilla, vielä vähäisemmässä määrin yritettävä toteuttaa. Toiveet ystävyysuhteiden kehittämisestä eivät aineistoni miesten kohdalla ole näinollen ristiriidassa perheen merkityksen kanssa.

"... mä toivoisin, ett' mulla olis' ystäviä, sekä miehiä että naisia, ... koska ... jotenki miesten ja naisten kokemusmaailmat eroo toisistaan, ... Ett' semmonen aika pieni ympyrä ..., joka ... luontevasti ... olis' osa ... mun perhettä ..., ett' ei oo ... leikkautuneita elämänalueita toisistaan ..." (Jaakko)

"Mä odottasin siltä [ystävyydeltä] jotain syvällepäisempää suhdetta, ett' tuntuis' joku asia, missä löydettäs' jotain. Ja mä en varsinaisesti puhekavereita kaipaa. ... Kun mä joskus saan olla ihan yksistään, nii se on kaikkein mukavinta, kun siellä töissä saa puhua ja kuulla ihmisten asioita ... Kyllä kaipais' sellasta, mitä esimerkiksi vaimolla on. Ku sillä on niitä naispuolisia ystäviä, nii ku ... ne puhuu jostaki, ei sinänsä mistään erikoisesta, mutta kuitenkin se taso on sellanen, että ne tyydyttää toistensa tarpeita ja kertoo toisilleen, nyt vaikka miehistä. Niin mä aattelen jotai sellasta mieskaveria." (Rauno)

"Jos haluais' jotain tehdä jonku kanssa, niin ei mun kaveripiiri oo semmosta. Kaikki on niin kiinni omiss' ... perhetilanteissa ja ajankäytöllisiä juttuja. Että näkis' sen vähempi tärkeenä ..., kyllä se perhe selviää, lähetään myö jonnekkin nyt ..., ja sen kaverin kans' touhuamisen tärkeempänä ... Eli tällästä innovatiivista vois' puuhastella. ... Kaikilla meinaa olla se elämä niin valmiks' rakennettu ..." (Tarvo)

"Kyllä työn puolesta oon tavannu tällasia alan miehiä, ett' helposti löytyy yhteistä puhumista ja aikuismaista yhdessäoloa. Nii se keljuttaa, ku näissä läheisemmissä ystävyysuhteissa on niitä lapsellisuuksia. ... Eihän niitä pysty puheeks' ottaa, tai mä en ainakaa osaa ... Turhaa pelkoa ystävyysuhteen menettämisestä tai heikkenemisestä. On sellasia kokemuksiaki ... Vaikka monissa suhteissa se vois' selvittää näin, että siitä lähtis' jotai terveellistä käyntiinki ... ja omaaki edistystä ..., ett' siin' on haastetta." (Kaapro)

6.5. MIEHINEN IDENTITEETTI

Länsimaisessa kulttuurissa erityisesti miehen identiteettiä on vahvasti määrittänyt työn mukainen yhteiskunnallinen arvostus. Identiteetti koostuu kaikesta siitä, miten ihminen itseään määrittelee.

Se ilmaisee kunakin hetkenä jatkuvuutta sen välillä, millaiseksi hän kokee menneisyytensä ja millainen hän haluaisi olla tulevaisuudessa. Tarkemmin sanottuna identiteetti koostuu yhtäältä sen sisällön biologisesti perityistä, sosialisatiossa sisäistetyistä ja itse saavutetuista osista, toisaalta näiden osien keskinäisistä suhteista sekä lopulta niistä moninaisista prosesseista, joilla sitä rakennetaan, ylläpidetään ja muutetaan. Vaikka identiteetistä puhutaan nykyään kovin yksilöllisin termein, se pohjautuu aina enemmän tai vähemmän sosiaalisiin suhteisiin. Sitä pystyy kuitenkin tarkastelemaan sekä subjektiivisesta että objektiivisesta näkökulmasta. Juuri näiden näkökulmien välinen jännite toimii tilanteen mukaan sen muuttumisen alullepanevana voimana, jolloin se joko kiinteytyy osiensa yhdenmukaistamisella tai löystyy niiden erilaistumisella (Ruohomäki 1992, 38-41).

Suomalaisten elämäkertojen pohjalta toista maailmansotaa ennen syntyneiden sukupolvien miesten identiteetti perustui ulkoisiin, yhteiskunnan vakaisiin rakenteisiin, jotka ilmensivät tavoiteltavaa maskuliinisuutta. Sotien jälkeen ja yksilöllisyyden voimistumisen myötä, kun valinnanmahdollisuudet ovat moninkertaistuneet, tämä yhtenäinen maskuliinisuuden malli on vähitellen pirstoutunut, mikä on kiihdyttänyt miehiä pohtimaan omaa maskuliinisuutensa kuvaa (Hyvärinen 1994, 39, 65). Miehille lisääntyneet valinnanmahdollisuudet ovat nimittäin merkinneet naisista poiketen useammin uhkaa työelämän asemien menettämisestä ja enemmän velvollisuuksia perheensä arjessa (Tigerstedt 1994, 74).

Seuraavissa sitaateissa aineistoni miehet kertovat lyhyesti, kuinka lapsuudenkodin ja työn itsestäänselvien vaikutusten lisäksi muutkin tekijät voivat vaikuttaa heidän sukupuoliseen identiteettiinsä, mutta ainakin työ luonteensa vuoksi tavanomaisesta maskuliinisuudesta poikkeavaan suuntaan, kuten olemme tämän analyysin aikana saaneet jo todeta.

"... aika pitkälti se on kodista lähtösin, ... miehen malli isältä kumminki opittu ... Emmä usko, ett' koulutus on mua hirveesti muuttanu ... Ehkä se on ajatuksia ... tuonu lisää ..." (Hannes)

"... nuorena fyysisistä ominaisuuksista johtuvaa alemmuudentunnetta naissukupuolta kohtaan, etten tuntenu olevani mitenkään suosittu." (Launo)

"... joutunu prosessoimaan oman miehisyyden vuoks' ... kantapään kautta ... Yhteiselämä feministin kanssa ... oli aika keskeinen ... Ja se, että mä pääsin armeijasta suoraan 18 naisen joukkoon koulutukseen ... Ei pitemmän päälle enää toiminu, että tavallaan kukkona tunkiolla ... siis sovinnistinen ajattelu ..." (Jaakko)

Suomalaisessa työelämässä vallitsee sukupuolineutraalisuus, mutta tällaisten sukupuolen mukaan epätavallisella alalla työskentelevien miesten kohdalla piilee henkilökohtainen maskuliinisuuden muutoksen mahdollisuus. Käsitteet omasta identiteetistä ovat jännittyneinä objektiivisen eli itseä ulkoapäin, vallitsevista rakenteista ja käytännöistä arvioitun identiteetin ja subjektiivisesti koetun identiteetin välillä. Tätä jännitettä voisi kuvata myös rationaalisten, pidemmän tähtäimen valintojen asioille antaman merkityksen (engl. meaning) ja omien, välittömämpien halujen asioille antaman merkityksellisyyden (engl. sense) välisenä erotteluna. (Alasuutari 1992, 71-79).

Maskuliinisuuden ja samoin feminiinisuuden muutosten yhteisiksi neuvottelupaikoiksi ovat lähentyneet koti ja kulutus, joista kulutuskin sijaitsee yksityisen julkisen alueella (Tigerstedt 1994, 75). Omassa aineistossani miehet tiedostavat kokemustensa kautta varsin hyvin nämä vallitsevat ja oman maskuliinisuutensa ristiriidat, mutta niiden pohtimisella ei liikaa haluta vaivata päällimmäisintä tyytyväisyyttä arkielämää kohtaan. Oman maskuliinisuuden merkityksellisyyden pohtiminen edellyttäisi samalla syvempää käsitteellistämistä. Mutta he eivät missään tapauksessa edusta tavallisinta suomalaista miestä, joka on ujo, huonon itsetunnon omaava ja negatiivisesti herkkä (Roos 1994, 25).

"Mulle on vähä ongelmallinen, ett' en oo koskaan kokenu perinteisen miesten kesken juttua tärkeeksi. Mä sillätavalla koen olevani poikkeava. Mä en armeijaan menny, ett' mä en ois' osannu sentyylistä miehistä ajattelua, en arvostanu, enkä oisi kauheen pitkälle varmaan sietäny. Esimerkiks' urheilu on siinä mielessä, ... koska siinä korostuu semmonen maskuliinisuus ... että akkamaisuus pois. ... Ne miesystävät ... aina on vähä tyssänny siihen, ettei mua tietyt arvot kiinnosta. En mä urheilusta ja autoista tai tietyllä tavalla naisista tai, rahasta tai tämmösestä oo kiinnostunu. Kyllä se alue, millä mä liikun, on lähinnä eettis-filosofinen pohdinta." (Rauno)

"Kyllä mä uskosin ikäsekseksi tuntevan itteni aika hyvin, no sietämään. ... Tai oppinu myöntämään, että joissaki asioissa voin olla ihan hyväkin. Mä oon suht' rauhallinen ja luotettava, ja mussa on paljonki naisille tyypillisiä piirteitä ..., hyviä puoliaki, kuuntelutaidot ja kärsivällinen ja en ehkä nii itsekeskeinen, ku yleensä ... mies on. ... Varmaan oon ihmisenä miellyttävämpi, ku aikasemmin. ... Aika helppo on [ilmasta tunteita]. En mää niitä negatiivisia ihan impulsiivisesti elä. ... Rupee lähestyyn oikeeta vaatimustasoo, en kokoaika vaadi liikaa. Just' tää synteesi [sukupuolten hyvistä puolista] ... vois' olla se tavote. Mä voisin enempi tuua ajatuksia esille työyhteisössä. Emmä tiedä, onks se sitäkö, että ei uskaltas', vaan että haluaa ... antaa tilaa muilleki." (Pauli)

"Lapsellisuus ja improvisointijutut niinku soittamisessaki on tärkeitä, ett' niitä opettelee. Mutt' tietynlainen suoraselkänen miehekkyyksi, ett' joissaki jutuissa ...

pitää sanoo se kova sana tai joku selkee viesti lähettää. ... Ett' mä tappelen siinä välimaastossa ..., ett' noi tunteet ja järki, löytys' sopiva tasapaino ... Työn puolesta ja perhe-elämässä huomaa, miten tärkeitä ne on itkut ja naurut. ... Ja ett' pystyy jakamaan juttuja, nii se uskaltaminen siinä. Ett' perinteisesti tää miesten maailma aika viilee on fiilisten suhteen. Että jos niitä jaat kovin herkästi, nii sitä aika raakasti leimaa lyyään." (Kaapro)

"... mä oon mielestäni aika luotettava, ett' mä piän sitä aika korkeessa arvossa ... Osaan kuunnella ja osaan ottaa kantaa ..." (Hannes)

Aineistoni miehet ovat sisäistäneet hierarkkisesti alempiarvoisen maskuliinisuuden ainakin pitkälti ammatin pohjalta muodostettavassa yhteiskunnallisessa arvostuksessa ja erityisesti sosiaalialaa ymmärtämättömien miesten enemmistön keskuudessa. Tämän maskuliinisuuden ja siihen liittyvien vaikeuksien prosessoimisen vuoksi heillä on kuitenkin varsin hyvä itsetunto. Näin he kykenisivät toimimaan vastavoimana hegemoniselle maskuliinisuudelle. Mutta onko heidän toiveensa oman maskuliinisuutensa vahvistamiseksi vain henkilökohtaista pyrkimystä selviytyä heidän maskuliinisuudelleen asetetuista paineista, vai voisiko se vahvistaa heidän arvomaailmansa rohkeampaa esiintuomista myös miespuolisten ystävien keskuudessa? Vastaus saattaa riippua siitä, saavatko he näissä ensikokemuksissaan rohkaisevaa palautetta, ja onko heitä alunalkaen jo tukemassa ketään toisia miehiä.

"Sitä haluais' oppia tietyllätavalla nopeemminki tekemään päätöksiä ... ottamaan riskejäki enemmän jossain määrin." (Samuel)

"Mä oon jo ihan tarpeeks tässä pehmentyny, ett' mulla on se elämänvaihe varmaan, että täytyis' vielä kertaalleen vähä ryhdistäytyäkki." (Rauno)

7. SOSIAALIALAN MIESTYÖNTEKIJÖIDEN ELÄMÄNKOKONAISUUDEN SUKU- PUOLISUUDEN LOGIIKAN TEOREETTINEN TULKINTA

Teoreettisessa tulkinnassani näiden aineistoni miesten elämäkokonaisuudesta olen yrittänyt löytää kyseistä ilmiötä edustavia käsitteitä ja käyttää niitä kuvaamaan aineistoani sekä rakentamaan siitä abstraktimmalla tasolla tulkittava kokonaisuus. Lopuksi pyrin suhteuttamaan tulkintaani oman aineistoni ulkopuolelle lähinnä suomalaisiin sosiaalialan miestyöntekijöihin

yleisesti sekä tavallisiin suomalaisiin miehiin (kts. Grönfors 1982, 151-152).

Työelämässä nämä miehet ovat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa niin asiakkaiden, työtovereiden kuin yhteistyökumppaneiden kanssa. Asiakkaiden merkitys sukupuolisuuden kannalta jää vähäiseksi, koska työntekoa leimaa ammatillisuuden sukupuolineutraalisuus ja miehet ovat hakeutuneet ja heidän suunnitelmissaan on edelleen hakeutua sosiaalialan sisällä heidän maskuliinisuuttaan tukevampiin työtehtäviin.

Mitä tulee työtovereiden vaikutukseen samassa asiassa, niin miehethän ovat tällä alalla nimenomaan työntekijöinä sukupuolensa mukaisia määrällisiä ainokaisia. Työtovereiden asema korostuu asiakkaita enemmän myös siitä syystä, että kanssakäyminen työpaikan yksityisemmällä, epävirallisemmalla alueella raottaa työntekemisen muuten sukupuolineutraalia luonnetta tuoden ruumiillisten sukupuolten välistä hierarkian ja eron jännitettä näkyviin (kts. esim. Connell 1995, 231). Naiskollegat ottavat miehet hyvin myönteisesti vastaan, mutta samalla he odottavat näiltä ristiriitaisesti sekä alan edellyttämää feminiinisyttä että miehen roolimallin mukaista maskuliinisuutta. Heille miesten omaksuma vastuurationaalisen feminiininen arvomaailma ei sensijaan tunnu korostuvan sukupuolisenä asiana. Mahdolliset työyhteisön miespuoliset jäsenet tarjoavat toisilleen tärkeää sukupuolisen vertaisryhmän seuraa ja varsinaiset mieskollegat tukevat poikkeuksetta toisiaan myös ammatillisesti, mutta vain silloin kuin heitä harvinaisesti on olemassa.

Enemmän perhe- kuin työsuuntautuneina nämä mieskollegat eivät kuitenkaan ole kovin halukkaita tapaamaan toisiaan vapaa-aikanaan ja keskustelemaan lähinnä vain työasioista.

Perhe-elämä avo- tai aviovaimon kanssa sujuu rauhallisesti yksityisen intiimiyden alueella poissa julkisen työelämän pakoista (kts. Keränen 1995, 29). Puolisot lienevät varsin tyytyväisiä feminiiniset perhearvot omaksuneisiin miehiinsä, ja niiden lähinnä maskuliininen toteuttaminen käytännön tasollakin lisääntyy vähitellen, selvimmin lastenhoidon ja -kasvatuksen tasa-arvoistumisessa. Näiden puolisoitten ei tarvitse pelätä, että heidän miehensä liiemmästi laiminlöisivät perhevelvollisuuksiaan.

Työn ja paljolti perhe-elämänkin ulkopuolelle, jonnekin enemmän yksityisen kuin julkisen alueelle sijoittuvat kaverit ja ystävät edustavat valtaosin perinteisen maskuliinisia miehiä, joilla painottuu ystävyysuhteen toiminnallisuus ja työn korostaminen myös vapaa-ajalla. Heillä ei ole juuri mielenkiintoa ainokaisystävien patriarkaalisesta hierarkiasta syrjässä olevaa ja siten sitä

uhkaamatonta marginaalista ammattialaa kohtaan eikä kovin syvällisiin tai ainakaan henkilökohtaisiin keskusteluihin (kts. Connell 1995, 80). Suurimmaksi osaksi puolisoiden vuoksi niin naisilla kuin miehilläkään ei ilmene näkyvää tarvetta parisuhteen ulkopuolisiin yksityisen alueen ihmissuhteisiin toisen sukupuolen kanssa.

Entä miten aineistoni miehet itse rakentavat aktiivisesti sukupuolisuuttaan reagoiden samalla näihin työn, perhe-elämän ja ystävyysuhteiden alueella vallitseviin olosuhteisiin?

Työelämässään he eivät koe ongelmana feminiinisten hoivarationaalisten arvojensa ja niiden käytäntöön toteuttamisen yhteensovittamista. Feminiinisemmän luonteen omaavat miehet tosin kokevat jonkinverran epävarmuutta itseensä kohdistuvista maskuliinisuuden paineista ja epäilyistä työssään. Maskuliinisemmän luonteisiin miehiin näitä ei varsinaisessa työssä juuri edes kohdistu sukupuolensa hierarkisen ylemmyyden ansiosta, ja he ovat myöskin joutuneet prosessoimaan itsetuntemustaan jo alalle tullessaan tai sillä työskentelynsä aikana. Tämä ei silti välttämättä tarkoita heidän psykologispainotteisen identiteettinsä itsestäänselvän sukupuolisuuden kovin käsitteellistä problematisoimista, puhumattakaan sen ymmärtämistä yhteiskunnan rakenteistamisen osana. Sosiaalialan koulutuksessahan tämä sukupuolisuus jää oikeastaan näkymättömäksi, eikä siihen turhan moni asiaan perehtyneempikään kykene.

Työn feminiinisen luonteen hyväksymisessä ja sen monesti aika maskuliinisessa käytäntöön soveltamisessa näitä aineistoni miehiä helpottaa niiden pohtiminen osittain yleisemmästä abstraktista ja näinollen maskuliinisemmasta näkökulmasta. Ristiriitaa tälle aiheuttaa se, että naispuoliset kollegat eivät aina ymmärrä tätä yhteensovittamisen merkitystä miehen sukupuolelle ja sen käyttökelpoisuutta työntekemisessä. Miespuolisten kavereiden ja ystävien ei puolestaan uskottaisi sitä ymmärtävän, vaikka se heille selitettäisiin. Ainokaismiehet pitävät siitä syystä omasta työstään puhumista kavereidensa ja ystäviensäkin kesken yleisesti ottaen hyödyttömänä, useimmiten kokemustensa opettamina. Suuri ilo ja tuki on harvinaisempien mieskollegojen keskinäisestä ymmärryksestä, mutta sekin edellyttää aikaa kahdenkeskisille keskusteluille.

Samoin kuin näiden miesten puolisoille, niin myös heille itselleen perhe-elämä lapsineen on rauhallisuuden ja turvallisuuden paikka yksityisen alueella. He ovat siihen jo sosiaalialan arvomaailman mukaisestikin tyytyväisiä ja mielellään osallistuvat tasapuolisesti erityisesti lastenhoitoon ja -kasvatukseen. Toisinaan se voi olla kaikesta huolimatta liian rauhallista tai päinvastoin liian velvoittavaa lisääntyvine kotiin liittyvine tehtävineen. Ihmissuhteen kaikki

intiimisyiden tarpeet täyttävän ydinperheen edustamaan feminiiniseen elämän osa-alueeseen nämä niin feminiinisemmät kuin maskuliinisemmatkin miehet ovat jokatapauksessa kaikkein tyytyväisimpiä. Tätä ilmentää kiteytyneimmin eräiden toteamus puolisoista heidän parhaana ystävänä (kts. Cohen 1992, 122-123). Kodin turvallisessa yksityisyydessä selkeästi työstä erotettuna nämä miehet saavat toteuttaa parisuhteessa tarvitsemaansa omanlaistaan sukupuolisuutta.

Mutta naisvaltaisten ja enemmän tai vähemmän feminiinisten työ- ja perhe-elämän välissä tai ehkä pikemminkin niiden ulkopuolella, kun ammattialakin on naisvaltainen, nämä aineistoni miehet tarvitsevat elämäänsä jotain muutakin. Näiden kahden elämänalueen sosiaalisten velvollisuuksien, mutta samalla myös perhe-elämän rauhallisuuden vastapainoksi he kaipaavat suoraan sanottuna toisten miesten vertaisryhmän seuraa omalle sukupuoliselle uusintamiselleen. He eivät siten halua mahdollisten haaveidensa mukaisesti vapautua edellämainituista velvollisuuksista, kuten monet suomalaiset miehet, joille toisten miesten seura vapaa-aikana toimii esimerkiksi vain oman alkoholinjuomisen oikeuttajana (Alasuutari 1992, 76).

Ensinnäkin nämä ainokaismiehet, jotka ovat omaksuneet laajemman, yhteiskunnallisemman näkökulman arkielämään, haluaisivat keskustella kavereidensa ja ystäviensä kanssa toisinaan syvällisemmin asioista. Parempien ystävien kanssa tämä onneksi joidenkin kohdalla toteutuu, mutta monet miehet saattavat sekoittaa maskuliinisemmän filosofisen ajattelun ja feminiinisemmän henkilökohtaisen keskustelun keskenään.

Maskuliinisemmän luonteen omaavat miehet eivät liiemmin koe tarvetta keskustella sosiaalialan työstään vapaa-aikanaan kavereidensa tai ystäviensä kanssa, vaan tyytyväisemmin keskittyvät näiden suhteiden maskuliiniseen toiminnallisuuteen. Feminiinisemmät miehet kylläkin haluaisivat pohtia työasioitaan jonkun toisen miehen kanssa, mutta he saattavat kokea niiden esiinnostamisen jopa uhkana näiden suhteiden kannalta. Kaikenkaikkiaan sosiaalialan työstä kertomista vaikeuttavat lisäksi sen moniulotteinen luonne sekä toisaalta konkreettinen vaitiolovelvollisuus.

Mieskollegat sinänsä toimivat toistensa suurena henkisenä tukena, mutta enemmän perhesuuntautuneina ja varsinkin, mikäli kollega on samalta työpaikalta, niin he eivät halua paljoa tavata toisiaan työajan ulkopuolella, koska heidän kanssakäymisensä keskittyy tavallaan maskuliinisesti lähinnä oman alan työasioista keskustelemiseen. Nämä kollegat ovat niin harvinaisia, ja tarve jakaa työasioita jonkun niitä ymmärtävän miehen kanssa niin suuri, että tällaisessa suhteessa ei yksinkertaisesti jää yleensä aikaa varsinaiselle kahdenkeskiselle

ystävyydelle. Lisäksi tällaisen suhteen irrallisuus muista miesten keskinäisistä suhteista saattaa häiritä näitä miehiä itseään.

Miten aineistoni ainokaismiehet elävät kyetäkseen muodostamaan näissä olosuhteissa sukupuolisuudelleen mielekkään, joskin siitä huolimatta usein tiedostamattoman, loogisen elämäntilanteisuuden?

Enemmän feminiiniseen tasapainoon tai maskuliinisempaan vastapainoon kuin yksipuolisempaan vapauteen pyrkivinä nämä miehet etsivät muutosta sopeuttamalla itseään vallitsevien olosuhteiden edellyttämällä tavalla. Vapauteen pyrkivät tyypillisemmät suomalaiset miehethän sitävastoin eivät sopeuta itseään ja päätyvät siten lopulta vaihtoehdottomaan, näennäisen vapaaseen elämäntilanteeseen (emt., 78). Elämäntilanteisuuden sukupuolisuuden logiikan mukaiset, omat muutoksen mahdollisuudet aineistoni miesten kohdalla ovat tulkittavissa joko subjektiivisena kokemuksena luonteen maskuliinisuuden lisääntyneestä tarpeesta ja/tai pyrkimyksenä muuttaa työtehtäviä maskuliinisemmiksi, mutta myönteisessä mielessä kuitenkin vain alan sisällä, ei alaa vaihtaan. Nämä molemmat muutoksen tarpeet soveltuvat paremmin maskuliinisemmille miehille, mutta erottelu näiden kahden miesainokaisten ryhmän välillä ei tietenkään ole todellisuudessa näin jyrkkä.

Syy, miksi näitä omia muutoksia kohti pyritään, on näiden miesten kokemus ja olettaus, että heidän on vaikea saada tyydytystä tuottavia miespuolisia ystäviä. Todennäköisyys sille, että he sattuisivat tutustumaan ja ystäväystymään riittävään määrään sellaisia miehiä, jotka laadullisesti tyydyttäisivät heidän tarpeitaan saada oman sukupuolensa seuraa työssä työasioita jakaen ja niille tukea saaden, on riittämättömän pieni. Sama koskee heidän tarpeitaan saada keskustella syvällisemmin yhteiskunnallisista ja filosofisemmista aiheista sekä ylipäänsä uusintaa omanlaista maskuliinisuutta. Toiseksi miesten välisten ystävyysuhteiden merkityksellisyyttä esimerkiksi tällaisten ainokaisten kohdalla he eivät tunnu aina itsekään ymmärtävän niin, että niille löytyisi tarpeeksi aikaa työ- ja perhe-elämän legitimoitujen vaatimusten täyttämisen ulkopuolella.

Mikäli näitä muutostarpeita ja niitä kohti suuntautumista ei ilmenisi, maskuliinisempien miesten sukupuoliuus ehkä eriytyisi selkeämmin kahtia. He toteuttaisivat työssään ristiriitaisesti feminiinisempää toimintaa, miespuolisten ystävien kanssa korostuneen maskuliinista kanssakäymistä ja perhettä yritettäisiin ehkä pitää koossa kasvavien tarpeiden tyydyttäjänä.

Feminiinisemmät miehet puolestaan ajautuisivat enemmän tai vähemmän sosiaalisesti eristyksiin muista miehistä työ- ja perhe-elämän naisten seuraan sekä oman vapaa-aikansa yksinäisyyteen.

Mutta yksikin riittävän ymmärtäväinen miespuolinen ystävä muuttaa tilannetta yleensä ratkaisevasti varsinkin luonteeltaan feminiinisempien miesainokaisten kohdalla, jotka eivät niin helposti suuntautuisi tiedostamattaankaan näihin kahteen maskuliinisuutta tukevampaan maskuliinisten luonteenpiirteiden voimistamisen tai maskuliinisiin työtehtäviin siirtymisen vaihtoehtoihin.

Näissä kolmessa myönteisessä, kuten kahdessa passiivisessäkin ja siten kielteisessä vaihtoehdossa, on siis kyse subjektiivisen logiikan mukaisesti suuntautuneesta toiminnasta oman elämäkokonaisuuden sukupuolisuuden mielekkyyden lisäämiseksi ilman sukupuolisuuden tietoista käsittelyä.

Tällaisten omallatavallaan poikkeavien miesten sukupuolisuuden kohdalla nousee nimenomaan kielteisissä tapauksissa esiin nyky-yhteiskunnassa voimistuvan monitahoistuvan hajautumisen uhat erityisesti oman yhtenäisen, joskin yhä useammin dynaamisen identiteetin koossapitämisen kannalta (Connell 1995, 72). Samoin esimerkiksi kun yksityisen ja julkisen erottelu on moniulotteistunut ja sitä voisi objektiivisemmin tarkastella jopa jatkumona näiden kahden alueen välillä, niin sekin olennaisena sukupuolten välisen valtasuhteen kysymyksenä (Julkunen 1995a, 23-28) saattaa yhä enemmän haastaa myös näitä miehiä pohtimaan omien miesten välisten ystävyysuhteidensa paikkaa oman elämäntilanteensa mukaisissa yksityisen ja julkisen erotteluissa.

Mutta mitenkä minä voisin perustella aineistoni teoreettista tulkintaa muuten kuin sen pätevällä selittämisellä? Ongelmakohtia löytyy ensinnäkin tästä aineistosta itsestään. Ensinnäkään en ole haastatellut jokaista aineistoni miestä kuin yhden ainoan kerran noin kahden tunnin ajan, joten en ole testannut heillä tulkintojani aiheestani. Samalla kuitenkin näissä haastatteluisa kertyi raaka-aineistoa liikaakin, jota litteroitunakin oli vaikea ryhtyä jäsentämään, mistä kertoo osaltaan myös haastattelujen pitkät, moninaiset sitaatit (kts. Sulkunen 1990, 275-276). Toisaalta en ole halunnut liikaa yhdenmukaistaa niiden sisältämää, aina teorioita moniulotteisempaa todellisuutta.

Tutkielmani sisäiseen ja ulkoiseen validiteettiin olen pyrkinyt käyttämieni tieteellisten käsitteiden määrittelyllä ja käytöllä pitkin aineistoni ja sen jäsentämisen kuvailua. Myönnän toki ihmisen sukupuolisuutta kuvaavien käsitteiden määrittelyn ja johdonmukaisen käytön äärimmäisen

vaikeuden varsinkin, kun aineistoni miehet käyttävät osin itse näitä samoja käsitteitä yleensä varsin arkisessa ja tieteellisesti katsottuna epäloogisessa mielessä (Grönfors 1982, 174-178). Toisaalta kun pyrin juuri näiden miesten oman elämäkokonaisuuden sukupuolisuuden subjektiivisen logiikan löytämiseen aineistoni laajuisella tasolla.

Reliabiliteettia voisi tässä tutkielmassani tietyssä mielessä todentaa kvalitatiivisesta aineistosta tekemieni teoreettisten tulkintojen suhteuttaminen sen ulkopuolisiin tutkimustuloksiin, sillä kukaan ei varmasti perehdy omaan aineistooni sen tarkistamiseksi kuin tähän työhön valitsemieni sitaattien kautta. Tällöin eräs tärkeä seikka on aineiston järkevä kokoaminen (Eskola ym. 1996, 38-39). Siinä mielessä oma aineistoni ja siihen kohdistamani näkökulma poikkeavat kyllä muista sosiaalialan miehiä koskevista tutkimuksista painottuen enemmän työelämän ulkopuoliseen alueeseen. Tätä lieventää osaltaan yhtäläisyyksien ja erojen vertailu myös tutkimuksiin tavallisten suomalaisten miesten elämäkerroista (Alasuutari 1995, 221).

Suhteuttaakseni miesten elämäkokonaisuuden sukupuolisuuden logiikan tulkintaani oman aineistoni ulkopuolelle, otan ensimmäiseksi vertailtavakseni Jorma Hännisen (1990, 73-75) omiin työelämän kokemuksiinsa perustuvan suomalaisen epätieteellisen keskustelunavauksen kotimaisista sosiaalialan miehistä, tarkemmin sanoen sosiaalityöntekijöistä. Hän tyypittelee nämä miehet kyynikoihin, pehmoihin ja vaikuttajiin. Ensinmainitut kyynikot ovat joutuneet tähän ammattiin tahtomattaan, pitävät ongelmiansa syinä aina ulkopuolisia tahoja, pyrkivät alalta pois, mutta eivät kykene siihenkään riittämättömän koulutuksensa vuoksi. Näin heidän maskuliinisuutensaakin joutuu lopulta uhatuksi. Pehmot sensijaan etsivät lähinnä uudenlaista androgyynistä sukupuolisuutta, ovat psykologispainotteisia niin työssä kuin kotona ja nauttivat isyydestään. Viimeiseksi mainitut vaikuttajat edustavat joko feminiinisempää hyväntekeväisyysaatteen kristillisyyttä tai maskuliinisuudessaan perinteisintä suomalaista, työssään eteenpäinpyrkivää miestä, jolla on yhteiskunnallisen vaikuttamisen päämäärä.

Näistä eri tyypeistä kyynikot muistuttavat hyvinkin tietyllätavalla niitä tulkitsemani elämäkokonaisuuden logiikan maskuliinisuonteisempia miehiä, jotka eivät ryhdy muutokseen sopeuttaakseen omaa sukupuolisuuttaan vallitsevien olosuhteiden mukaan. Pehmot puolestaan viittaisivat perhekeskeisyytensä johdosta oman aineistoni feminiinisempiin miehiin, mutta tarpeesta keskustella jonkun läheisen miehen kanssa Hänninen ei anna mitään viitettä. Kristillisistä vaikuttajista en näiden tietojen varassa pysty sanomaan yhtään tarkemmin, voisivatko he olla samankaltaisia kuin omat feminiinisemmät, mutta sopeutumattomat mieheni. Lopuksi

yhteiskunnalliset vaikuttajat sitävastoin edustanevat selvästikin tämän logiikkani mukaisia maskuliinisempia miehiä, jotka pyrkivät lisäämään tätä maskuliinisuuttaan työtehtäviään muuttamalla.

Hänninen on tehnyt tärkeän keskustelunavauksen olemassaolevan ilmiön tuomisessa tieteellisen tutkimuksen piiriin, mutta keskittyessään työelämään, en voi täysin verrata hänen miestyyppejään itse tulkitsemani elämäkokonaisuuden logiikan mukaisiin miehiin.

Suomalaisia sosiaalityöntekijämiehiä tarkastelleessa Eeva Eskelisen ja Riitta Hyytisen (1992, 93-95) tutkielmassa selviytyjiksi todetaan ne, joiden maskuliinisuus ei nojaa hegemoniseen patriarkaalisuuteen, joilla elämäkokemukset vaikuttavat työssä sukupuolta enemmän, ja joiden perhesuuntautuneisuutta edustaa sen ja työn selkeä erottaminen toisistaan. Näistä voin olla samaa mieltä huomauttamalla kuitenkin, että sukupuolen sinänsä myönteinenkin esilletuonti työssä aiheuttaa ongelmia juuri työn sukupuolineutraaliuden vuoksi. Ja aineistoni miehethän tähän helposti törmäävät ainokaisuutensa johdosta.

Seuraavaksi laajennan aineistoni tulkinnan suhteuttamista suomalaisten miesten elämäkertatutkimuksiin arvioiden saman elämäkokonaisuuden logiikan yhteensopivuutta niiden tuloksiin. Tyypillisin suomalainen mies Ojakankaan (1994, 33-35) typologisoimien, vuonna 1989 järjestettyyn Eläköön mies -elämäkertakilpailuun osallistuneiden kertomusten mukaan on etsijä. Tällä miestyypillä on haave vapaudesta sekä pyrkimys sen tavoitteluun. Täydellistä riippumattomuutta ei voi kuitenkaan koskaan saavuttaa, joten etsijämies on sen tavoittelun vanki. Jos hän valitsee jonkin vaihtoehdon, se heti rajoittaa hänen vapauttaan. Niinpä hän ei voi käyttää monia lupaaviakaan mahdollisuuksia kuin hetkellisesti hyväkseen. Näitä etsijöitä voikin yleisemmin luonnehtia itsekeskeisiksi ja sosiaalisesti syrjäytyneiksi miehiksi.

Tämän etsijän kaltaisia miehiä minun on vaikea löytää omasta aineistostani sen logiikan puitteissa, sillä aineistoni miehet ovat varsin pitkälle sitoutuneet ainakin perheeseensä ja pitkälti myös työhönsä.

Samaa elämäkerta-aineistoa tulkiten Roos (1994, 24-25) on päätynyt vastaavantyyppiseen kuvaukseen tavallisesta suomalaisesta miehestä, mutta etsiessään myös toisenlaisia miesten tyyppisiä hän esittelee aineistosta tulkittavan myönteisimmän suomalaisen miehen elämäntilanteen. Siinä perheellä on oma asunto, aviovaimon kanssa ei ole suurempia vaikeuksia, suhteet lapsiin

ovat hyvät ja työpaikka turvattu. Tämän ikäänkuin sosio-ekonomisen toiminnallisen perusturvallisuuden sisäisenä ilmentymänä esiintyy tunne-elämän myönteinen neutraalisuus, kun asiat eivät sentään ole huonosti.

Tällainen elämäntilanne kuvastaa työelämän sujuvuuden ja perhe-elämän tyytyväisyyden osalta jo paremmin oman aineistoni miesten logiikkaa, ja tämän kuvauksen perusteella liittäisin sen varmaan lähimmäksi oman aineistoni myönteistä muutoksen logiikkaa edustavia maskuliinisempia miehiä.

Ruohomäen (1992, 84) analysoimien suomalaisten työväen miesten elämäkerroista positiivisinta tyyppiä edustavat sosiaaliset kohoajat. Heille kouluttautuminen on ollut itsestänselvyys ja siihen ovat motivoineet taloudellinen vaurastuminen ja mielekkäästi työelämässä eteneminen. Heitä kiinnostaa siten itsensä kehittäminen ja sosiaalisessa mielessä heidän tarpeensa keskittyvät jälleen parisuhteeseen.

Tämäkin myönteisin miestyyppejä heijastelee pitkälle samoja piirteitä kuin oman aineistoni logiikan mukaiset myönteiseen muutokseen suuntautuneet maskuliinisemmat miehet.

Päättyäkseen tulkintani voisinkin todeta, että omassa aineistossani ainakin kyseiset, myönteisesti maskuliiniset miehet edustaisivat mitä esimerkillisimmin suomalaista miestä, mikäli he olisivat valinneet ammattinsa arvomaailmansa puitteissa hieman toisin. Ihmisiä toisella tavoin auttavina opettajina, lääkäreinä tai esimerkiksi lakimiehinä he eivät joutuisi suomalaisten miesten joukossa samanlaiseen ristiriitaiseen tilanteeseen kuin sosiaalialalla työskennellessään. Tällaisen toisenlaisen työn kautta he saisivat osakseen runsaammin taloudellista ja sosiaalista arvostusta sekä riittävästi miespuolisia työtovereita. Se antaisi näille miehille helpommin paremmat mahdollisuudet tuntea elämänsä tyytyväisiksi.

8. JATKOKESKUSTELUA

Olenko löytänyt mahdollisesti jotakin uutta mielenkiintoista sukupuolenmukaisen työnjaon ylittäneiden miesten elämästä? Mitä uusia kysymyksiä se on minussa herättänyt? Ja miltä näyttää tulevaisuus sosiaalialan miespuolisten työntekijöiden määrän suhteen? Tulevatko he mahdollisesti

olemaan toisenlaisia miehiä kuin omassa aineistossani, sijoittumaan toisenlaisiin työtehtäviin ja, mikä lienee tutkielmani näkökulman kannalta olennaisinta, millä ehdoilla he tulevat olemaan omaan elämäntilanteensa tyytyväisiä?

Näihin voin antaa tällä hetkellä vain sen vastauksen, että sosiaalialan työvoimantarpeeseen ja alan sisällöllisiin muotospaineisiin tulee Suomessa vaikuttamaan monia eri tekijöitä. Maassamme ei ole enää paljoa käyttämätöntä naistyövoimaa etenkin siinä tilanteessa, kun suuret ikäluokat siirtyvät eläkkeelle. Toiseksi naiset eivät ole vaihtoehtojensa lisääntyneenä enää yhtä halukkaita hakeutumaan sosiaalialalle töihin. Tähän liittyen miehet tuskin myöskään ovat kovin halukkaita suuremmissa määrin palkkautumaan tälle alalle ilman jotain suurempaa yhteiskunnallista murrosta. Tämä riippuu myös sosiaalipoliittisista muutoksista, alan yhteiskunnallisen ja taloudellisen arvostuksen sekä tasa-arvon yleisemmistä muutoksista, kuten vallitsevista eri sukupuolille asetetuista normeista (Alasoini 1992, 53-55).

Edelleen laajemmin alan sisältöihin tulevat aiheuttamaan paineita kansainväliset tekijät, kuten Euroopan integroituminen, sosialistisen ideologian heikentyminen länsimaissa liberalistisen ideologian leviämisen myötä sekä yleiset työttömyyden, siirtolaisuuden ja tasa-arvon muutokset (Anttonen 1994, 224).

Mutta vielä kohdistetusti maskuliinisuutta ajatellen haluaisin mielenkiinnolla tarkennetusti jatkossakin pohtia, missä, millä ehdoilla ja minkälaisin seurauksin piilevät mahdolliset dynaamiset hegemonisen maskuliinisuuden murroksen paikat ja ajat. Tämä siis myös sosiaalialan sisällä.

Tällaisia maskuliinisuuden murtumakohtia voi Sipilän (1994, 23-25) ja Connellin (1995, 232-238) mielestä lähteä hedelmällisimmin etsimään sellaisista edistyksellisistä uusien elämäntavan vaihtoehtojen ja uudenlaisen sosiaalisen oikeudenmukaisuuden paikoista, joissa sukupuoli ei ole se ensimmäinen esiinnouseva kysymys. Nämä perustuvat yhteiselle toiminnalle esimerkiksi ympäristön, seksuaalisuuden, rotusyrjinnän ja rauhan aatteen tai uudelleentulkittujen länsimaisen demokratian perusarvojen ympärille. Niissä saatetaan näinollen välttää muuten niin lähtökohtaisesti kulttuureihin rakennetut sukupuolenmukaiset dikotomiset jaottelut.

Voisiko tällaisena murtumakohtana, joskin itse sukupuolierottelun olennaisimpaan kytkeytyvänä sellaisena, toimia myös yksinkertaisesti miesten lisääntyvä ja täysipainoinen osallisuus lastensa hoitoon ja kasvatukseen pienestä pitäen? Psykoanalyttista teoriaa mukaillen äideille perinteisesti monopolisoitu hoiva heidän pakollisen synnyttämisen ja imettämisen lisäksi toimii eräänä suurena selittäjänä tänä päivänä länsimaisessa kulttuurissa vallitsevissa sukupuolenmukaiseen

hierarkkiseen ja laadulliseen erotteluun perustuvissa yhteiskunnallisissa rakenteissa. Miesten täysipainoinen isyys ei tarkoita tästä huolimatta tietenkään sukupuolten välisten erojen kaikkinaista poistumista (Lammi 1992, 30-31), sillä lopulta sukupuoli on ja pysyy aina ruumiissa, mutta sitä muokataan arkisissa sosiaalisissa käytännöissä ja sille voi antaa uusia merkityksiä (Connell 1995, 56), kuten on todettu jo lukuisissa muissa, toisenlaisia sukupuolisuuskysymyksiä käsittelevissä tutkimuksissa.

LÄHDELUETTELO:

Alasoini, Tuomo (1992) "Visioita miehistä työmarkkinoilla". Teoksessa *Miehet työelämässä*, 47-62.

Alasuutari, Pertti (1992) *Desire and Craving. A Cultural Theory of Alcoholism*. State University of New York Press: New York.

Alasuutari, Pertti (1995) *Laadullinen tutkimus*. Tampere: Vastapaino.

Allan, Jim (1993) "Male Elementary Teachers: Experiences and Perspectives". Teoksessa *Doing "Women's Work"*, 113-127.

Andrews, Amy & Bailyn, Lotte (1993) "Segmentation and Synergy: Two Models of Linking Work and Family". Teoksessa *Men, Work and Family*, 262-275.

Anttonen, Anneli (1994) "Hyvinvointivaltion naisystävälliset kasvot". Teoksessa *Naisten hyvinvointivaltio*, 203-226.

Bradley, Harriet (1993) "Across the Great Divide: The Entry of Men Into "Women's Jobs"". Teoksessa *Doing "Women's Work"*, 10-27.

Cohen, Theodore (1992) "Men's Families, Men's Friends: A Structural Analysis of Constraints on Men's Social Ties". Teoksessa *Men's Friendships*, 115-131.

Cohen, Theodore (1993) "What Do Fathers Provide? Reconsidering the Economic and Nurturant Dimensions of Men as Parents". Teoksessa *Men, Work and Family*, 1-22.

Connell, R.W. (1995) *Masculinities*. Cambridge: Polity Press.

Doing "Women's Work". Men in Nontraditional Occupations (1993) (ed.) Williams, Christine. Newbury Park, CA: Sage Publications Inc. Series on Research on Men and Masculinities, 3.

Eco, Umberto (1990) *Oppineisuuden osoittaminen. Eli miten tutkielma tehdään* (suom.) Mänttari, Pia. Tampere: Vastapaino. Alkuteos *Come si fa una tesi di laurea* (1977).

England, Paula & Herbert, Melissa (1993) "The Pay of Men in "Female" Occupations: Is Comparable Worth Only for Women?". Teoksessa *Doing "Women's Work"*, 28-48.

Eskelinen, Eeva & Hyytinen, Riitta (1992) *Mies sosiaalivaltion ammattilaisena - miessosiaalityöntekijän henkilökuvua*. Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen pro gradu -tutkielma.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1996) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Rovaniemi: Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta. Lapin yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja C 13.

Forsberg, Hannele (1995) "Sosiaalitoimiston isä: kaivattu, toivoton ja uhkaava". Teoksessa *Naiset yksityisen ja julkisen rajalla*, 132-149.

- Grönfors, Martti (1982) *Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät*. Juva: WSOY.
- Haas, Linda (1993) "Nurturing Fathers and Working Mothers. Changing Gender Roles in Sweden". Teoksessa *Men, Work and Family*, 238-261.
- Hyvärinen, Matti (1994) "'Miehen' lajityypit". Teoksessa *Miehen elämää*, 37-67.
- Hänninen, Jorma (1990) "Sosiaalityön miehet". *Sosiaaliviesti*, nro 1, 72-77.
- Jacobs, Jerry (1993) "Men in Female-Dominated Fields. Trends and Turnover". Teoksessa *Doing "Women's Work"*, 49-63.
- Julkunen, Raija (1994) "Suomalainen sukupuolimalli - 1960-luku käänteenä". Teoksessa *Naisten hyvinvointivaltio*, 179-201.
- Julkunen, Raija (1995a) "Feministiseen analyysiin". Teoksessa *Naiset yksityisen ja julkisen rajalla*, 15-28.
- Julkunen, Raija (1995b) "Julkinen ja yksityinen hyvinvointivaltiossa". Teoksessa *Naiset yksityisen ja julkisen rajalla*, 203-213.
- Julkunen, Raija (1995c) "Työssäkäyvän äidin julkiset ja yksityiset suhteet". Teoksessa *Naiset yksityisen ja julkisen rajalla*, 88-107.
- Kauppinen-Toropainen, Kaisa (1991a) "Miehet naisvaltaisissa ja naiset miesvaltaisissa ammateissa: ainokaisaseman analyysi". *Työ ja ihminen*, vol. 5: 3, 218-238.
- Kauppinen-Toropainen, Kaisa (1991b) "Työuupumus hoitotyössä: henkinen väsymys, kovettuminen ja työnilon lasku miehillä ja naisilla". *Työ ja ihminen*, vol. 5: 3, 275-294.
- Kauppinen-Toropainen, Kaisa & Kandolin, Irja (1991) "Työn ja kodin vaatimusten yhdistäminen". *Työ ja ihminen*, vol 5: 3, 295-312.
- Keränen, Marja (1995) "Yksityisen ja julkisen muuttuvat rajat". Teoksessa *Naiset yksityisen ja julkisen rajalla*, 29-48.
- Kinnunen, Merja & Korvajärvi, Päivi (1996) "Johdanto: Naiset ja miehet työelämässä". Teoksessa *Työelämän sukupuolistavat käytännöt*, 9-19.
- Korte, Riitta (1989) *Sosiaalityöntekijä työnsä jäsentäjänä. Tutkimus sosiaalityön rationaalisuuskäsityksistä ja sukupuolen merkityksestä sosiaalityössä*. Tampere: Tampereen yliopisto. Tampereen yliopisto, sosiaalipolitiikan laitos. Tutkimuksia, sarja B nro 1.
- Korvajärvi, Päivi (1996) "Sukupuoli työpaikalla". Teoksessa *Työelämän sukupuolistavat käytännöt*, 89-108.
- Korvajärvi, Päivi & Kinnunen, Merja (1996) "Lopuksi: Työelämän sukupuolistaminen". Teoksessa *Työelämän sukupuolistavat käytännöt*, 233-240.

Lammi, Johanna (1992) *Miehet naisvaltaisissa ammateissa. Katsaus länsimaisiin julkaisuihin vuosilta 1973-1991*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Tasa-arvojulkaissuja, Sarja C: Työraportteja 7/1992.

Lammi-Taskula, Johanna (1994) "Päiväkotien moninaiset miehet". Teoksessa *Miestä rakennetaan, maskuliinisuuksia puretaan*, 119-130.

Lehto, Juhani (1992) "Sopiiko mieskään professionaalisuuden muottiin?". Teoksessa *Miehet työelämässä*, 32-40.

Lewis, Robert (1986) "Introduction: What Men Get Out of Marriage and Parenthood". Teoksessa *Men in Families*, 11-25.

Men in Families (1986) (ed.) Lewis, Robert & Salt, Robert. Beverly Hills, CA: Sage Publications, Inc.

Men, Work and Family (1993) (ed.) Hood, Jane. Newbury Park, CA: Sage Publications, Inc. Series on Research on Men and Masculinities; 4.

Men's Friendships (1992) (ed.) Nardi, Peter. Newbury Park, CA: Sage Publications, Inc. Series on Research on Men and Masculinities; 2.

Miehen elämää. Kirjoituksia miesten omaelämäkerroista (1994) (toim.) Roos, J.P. & Peltonen, Eeva. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Tietolipas 136.

Miehet työelämässä. Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan miesjaoston, Tampereen yliopiston työelämän tutkimuskeskuksen ja täydennyskoulutuskeskuksen seminaari 13.-14.5.1991 Tampereella (1992) (toim.) Varsa, Hannele. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Tasa-arvojulkaissuja, Sarja C: Työraportteja 4/1992.

Miestä rakennetaan, maskuliinisuuksia puretaan (1994) (toim.) Sipilä, Jorma & Tiihonen, Arto. Tampere: Vastapaino.

Miller, Stuart (1983) *Men and Friendship*. London: Gateway Books.

Naiset yksityisen ja julkisen rajalla (1995) (toim.) Eräsaari, Leena & Julkunen, Raija & Silius, Harriet. Jyväskylä: Vastapaino.

Naisten hyvinvointivaltio (1994) (toim.) Anttonen, Anneli & Henriksson, Lea & Nätkin, Ritva. Tampere: Vastapaino.

Nardi, Peter (1992) ""Seamless Souls": An Introduction to Men's Friendships". Teoksessa *Men's Friendships*, 1-14.

Ojakangas, Mika (1994) "Miehen onni?". Teoksessa *Miehen elämää*, 29-36.

Rantalaiho, Liisa (1994) "Sukupuolisopimus ja Suomen malli". Teoksessa *Naisten hyvinvointivaltio*, 9-30.

Rauhala, Pirkko-Liisa (1991) *Sosiaalialan kehittäminen. Tutkimus sosiaalialan työn yhteiskunnallisista ehdoista ja työn sisällöstä*. Tampere: Tampereen yliopisto. Työelämän tutkimuskeskus, Sarja T10/1991.

Roos, J.P. (1994) "Kuinka hullusti elämä on meitä heitellyt - suomalaisen miehen elämän kurjuuden pohdiskelua". Teoksessa *Miehen elämää*, 12-28.

Ruohomäki, Harri (1992) *Miehen työ*. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. Tasa-arvojulkaisuja, Sarja C: Työraportteja 5/1992.

Salmi, Minna (1996) "Työelämän ja perhe-elämän yhdistämisen palapelit". Teoksessa *Työelämän sukupuolistavat käytännöt*, 211-231.

Satka, Mirja (1990) "Keskustelu hoivasta paljastaa sukupuolen". *Sosiaaliviesti*, nro 1, 34-40.

Satka, Mirja (1997) "Miksi sosiaalihuoltajatutkimuksen naisennemistö oli ongelma sosiaalihuollon päättäjille?". Teoksessa *Valitse sosiaalihuolto elämäntehtäväksesi*. Helsinki: Sosiaalihuoltajat ry. Tampereen yliopiston sosiaalipolitiikan laitoksen julkaisu, Sarja C, n:o 9, 85-99.

Seidler, Victor (1992) "Rejection, Vulnerability and Friendship". Teoksessa *Men's Friendships*, 15-34.

Silius, Harriet (1995) "Sukupuolitettujen ammatillisuuden julkisuus ja yksityisyys". Teoksessa *Naiset yksityisen ja julkisen rajalla*, 49-64.

Sipilä, Jorma (1992) "Mitä on miestutkimus?". *Naistutkimus-Kvinnoforskning*, vol. 5: 2, 19-25.

Sipilä, Jorma (1994) "Miestutkimus - säröjä hegemonisessa maskuliinisuudessa". Teoksessa *Miestä rakennetaan, maskuliinisuuksia puretaan*, 17-33.

Stein, Peter (1986) "Men and Their Friendships". Teoksessa *Men in Families*, 261-269.

Strandell, Harriet (1984) "Kolmen naissukupolven kokemuksia työstä ja perheestä". Teoksessa Haavio-Mannila, Elina & Jallinoja, Riitta & Strandell, Harriet: *Perhe, työ ja tunteet. Ristiriitoja ja ratkaisuja*. Juva: WSOY, 203-294.

Sulkunen, Pekka (1990) "Ryhmähaastattelujen analyysi". Teoksessa *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta* (toim.) Mäkelä, Klaus. Helsinki: Gaudeamus, 264-285.

Swain, Scott (1992) "Men's Friendships with Women: Intimacy, Sexual Boundaries and the Informant Role". Teoksessa *Men's Friendships*, 153-171.

Tigerstedt, Christoffer (1994) "Kotityö ja isyys uusina projekteina?". Teoksessa *Miehen elämää*, 68-85.

Työelämän sukupuolistavat käytännöt (1996) (toim.) Kinnunen, Merja & Korvajärvi, Päivi. Jyväskylä: Vastapaino.

Wellman, Barry (1992) "Men in Networks: Private Communities, Domestic Friendships". Teoksessa *Men's Friendships*, 74-114.

Williams, Christine (1993) "Introduction". Teoksessa *Doing "Women's Work"*, 1-9.

Williams, L. Susan & Villemez, Wayne (1993) "Seekers and Finders: Male Entry and Exit in Female-Dominated Jobs". Teoksessa *Doing "Women's Work"*, 64-90.

TEEMAHAASTATTELURUNKO SOSIAALIALALLA TYÖSKENTELEVILLE MIEHILLE

PERHE

Minkälaista "koti"elämäsi on tällä hetkellä? (perhe,
tyytyväisyys)

Minkälaiset suhteet sinulla on lapsuudenperheeseesi nykyään?

Minkälainen lapsuus sinulla oli? (syntymäaika ja -paikka,
vanhempien ammatit,
sisarukset,
kasvatus,
isän rooli,
kaverit)

TYÖ

Minkälaista työtä teet tällä hetkellä? (ammatti)

Mitä mieltä olet työstäsi? (hyvät ja huonot puolet,
itse työntekijänä,
oma ala,
sukupuolen näkyvyys,
mikä vaikuttanut eniten,
näkemysmuutokset,
(sos.alan) työn merkitys (miehenä),
tavoitteet)

Minkälaista työtä olet tehnyt (sosiaalialalla) ja kuinka kauan?
(asiakastyön osuus,
sukupuolipainotteisuus)

Miten olet päätynyt sosiaalialalle? (lapsuuden unelmat,
sukupuolen merkitys,
vanhempien suhtautuminen,
koulutus)

Minkälaiset suhteet sinulla on työtoveriesi kanssa? (sukupuolen
merkitys)

Oletko paljon tekemisissä sosiaalialalla työskentelevien miesten
kanssa? (vapaa-aika,
minkälaisia ovat,
mitä teette)

Mitä mieltä lapsuuden ja nykyinen perheesi ovat olleet työstäsi?

Kuinka helposti kerrot ihmisille olevasi työssä sosiaalialalla?

Miten vietät vapaa-aikaasi? (jotain sosiaaliin liittyvää,
harrastukset,
kenen kanssa,
sama persoona kuin työssä)

YSTÄVYYSSUHTEET

Kuinka paljon ja minkälaisia ystäviä sinulla on? (sukulaisuus,
ei paras mies,
sukupuoli,
ikä,
ammatti,
siviilisääty,
asuinkunta)

Minkälaista yhdessäolonne on? (yhteydenpito,
tapaamiset,
miten päätätte,
suhtautuminen työhösi,
ystävyyksien rajat)

Oletko tyytyväinen ystävyssuhteisiisi?

Miten heistä on tullut nykyisenlaisia ystäviäsi?

PARAS MIESYSTÄVÄ

Ketkä ovat (olleet) tärkeimpiä, läheisimpiä ihmisiä elämässäsi?

Kuka ja minkälainen on (ollut) paras (miespuolinen) ystäväsi?
(päättymisen syyt,
tuntemukset)

Miten hänestä on tullut paras miesystäväsi? (sinä hänen paras)

Minkälaista yhdessäolonne on? (yhteydenpito,
tapaamiset,
miten päätätte,
onko tarpeeksi resursseja,
milloin kaipaat,
milloin et halua)

Mitä vaikeuksia ystävydessänne on ollut? (aiheet,
ominaisuudet,
rajoittaa elämää,
vaikein hetki,
katumiset)

Missä asioissa ja millätavalla autatte toisianne? (tunteet,
ongelmat,
seksuaalisuus,
välittäminen,
luottamus,
yöllä tai yöksi)

Mitä tunteita olet kokenut ystävääsi kohtaan? (ilmaiseminen,
pelästyminen,
sopiva käytös)

Ovatko nämä olleet intiimeimpiä tunteita, mitä olet kokenut ke-
tään miestä kohtaan?

Miten olet suhtautunut hänen tunteenilmauksiinsa?

Kuinka hyvin uskot tuntevasi ja hyväksyväsi parhaan ystäväsi?
(sanaton ymmärrys)

Mikä on ollut ystävyytteenne paras hetki?

Mistä pidät ystävyydessänne eniten?

Missä kulkevat ystävyytteenne rajat?

Miten ystävyytteenne on muuttunut? (syyt)

Mikä on ollut parhaan miesystävyyssuhteesi merkitys elämässäsi?
tärkeämpi kuin perhe tai työ
velvollisuudet,
vaikutus päätöksiin,
vaikutus mieheyteen)

Tietävätkö muut ihmiset, minkälainen ystävyyssuhteenne on?

(Miten ystävyytteenne eroaa parhaasta ystävyyssuhteestasi?)

Mitä odotat ystävyydeltänne? (valmiudet,
uhat)

Missä tilanteissa ystävyyssuhteenne merkitys voisi korostua?

Voisitko asua parhaan miesystäväsi kanssa samassa asunnossa?

Voisiko paras ystäväsikin olla kumpaa sukupuolta tahansa, puoliso-
si?

Haluaisitko, että sinulla olisi useampia yhtä hyviä miesystäviä?

Mitä sinulle tarkoittaa, merkitsee (miesten välinen) ystävyys?

Miten ystävyyssuhteesi eroavat kaveruus- ja tuttavuussuhteista?

Minkälainen koet olevasi ystävänä miehelle? (mikä vaikuttanut,
isän esimerkki)

ITSE

Miten hyvin uskot tuntevasi ja hyväksyväsi itsesi (miehenä)?

Kuinka tyytyväinen olet itseesi (miehenä)?

Mitkä asiat ovat vaikuttaneet eniten siihen, minkälainen koet olevasi miehenä?

Mitkä asiat elämässä ovat sinulle tärkeitä (miehenä)?

Mitä tavoitteita tai toiveita sinulla on elämässäsi (itsesi suhteen miehenä)?

Minkälainen mies koet olevasi?

Jyväskylässä 14.09.1995

HYVÄ SOSIAALIALALLA TYÖSKENTELEVÄ MIES

Viimeisen vuoden aikana Suomessa on käyty melko paljon julkista keskustelua suomalaisesta miehestä ja hänen elämästään. Minä olen osallistumassa tähän keskusteluun tekemällä Jyväskylän yliopistossa yhteiskuntapolitiikan pro gradu -tutkielmani sosiaalialalla työskentelevistä miehistä ja heidän ystävyysuhteistaan.

Tarkoitukseni on saada tutkielmaani varten tietoa miesten suhteista perheeseensä, työhönsä, ystäviinsä ja itseensä haastattelemalla lokakuun loppuun mennessä kymmenkuntaa sosiaalialalla työskentelevää miestä. Tämän johdosta tulen ottamaan Sinuun puhelimitse yhteyttä syyskuun loppupuolella tiedustellakseni suostumustasi haastateltavakseni. Haastattelut ovat ehdottoman luottamuksellisia.

Sinun yhteystietosi olen saanut Sosiaalityöntekijäin Liitto r.y:n Keski-Suomen paikallisyhdistyksen luvalla heidän jäsenrekisteristään.

Mikäli Sinulla on jotain kysyttävää, voit ottaa yhteyttä allekirjoittaneeseen tai tutkielmani ohjaajaan. Tutkielmantekoani Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitoksella ohjaa yhteiskuntapolitiikan vs. yliassistentti Jorma Hänninen, PL 35, 40351 Jyväskylä, puh: 941-603115.

Kunnioittavin terveisin

Osmo Jurvanen
Takalankuja 1 B 27
40740 Jyväskylä
puh:941-252595